

La Heroica Resistencia de
Finlandia – Talvisodan francolainen
narratiivi Espanjan
sanomalehdissä

Oulun yliopisto

Historiatieteet

Yleinen historia, pro gradu

13.12.2017

Hannu-Pekka Kangas

Sisällys

Johdanto	2
1 Suomen ja Espanjan yhteinen taistelu vapaudesta – Näin me sen koimme... 20	
1.1 Neuvostoliitto ja kommunismi uhkaavat taas länttä – narratiivi alkaa	21
1.2. Voi, Suomi parkaa! Minä tunsin hänet.....	29
1.3 Espanja ja muut antikommunistit.....	39
2 Euroopan linnake vastaan Aasian barbaarilaumat – taistelu-uutisoinnin kuvat	44
2.1 Varmasta häviöstä lopulliseen voittoon – Pieni suuri Suomi savijalkaista jättiläistä vastaan	47
2.2 Kuka oikein hävisi? – narratiivi muuttaa suuntaa.....	63
3 Metsien, järvien ja mielikuvien maa – Espanjan Suomi-kuva muussa uutisoinnissa.....	76
3.1 Mikä maa se Suomi oikein on	78
3.2 Pienen maan korkeakulttuuri.....	82
Loppulause	89
Lähteet ja tutkimuskirjallisuus.....	95

Johdanto

Aiheen merkitys

Talvisota on meille suomalaisille ehkä merkittävin lähihistorian tapahtumia, jota yhä käsitellään julkisessa keskustelussa. Sota-aika on yksi modernin Suomen kulmakivistä, jonka varaan on rakennettu suomalaiskansallista kertomusta. Tarinaa on sodanjälkeisinä aikoina kerrottu eri tavoin niin sisä- kuin ulkopoliittisistakin syistä, mutta ajan kuluessa tarve ja halu tarkastella menneisyyttämme uusista näkökulmista on kasvanut. Myös henkilökohtainen suhde historiaamme on korostunut. Lähes jokaisella olisi kerrottavanaan tarina sodankäyneestä isästään tai isoisästään tai tarina Karjalan evakkoudesta tai sotalapsuudesta Ruotsissa. Ehkä myös minulla on tarve osallistua maamme historian tutkimukseen, mutta haluaisin myös päästä irti siitä kansallisuudesta, sinivalkoisista silmälasista, joitten läpi me niin usein tarkastelemme maailmaa ja ilmiöitä. En tiedä, onnistunko siinä koskaan. Toinen maailmansota on lopulta vaikuttanut isäni ja äitini sukuihin ja maani vaiheisiin niin voimakkaasti, etten todennäköisesti ilman sitä edes olisi olemassa tätä tekstiä kirjoittamassa.

Jotta voi edes osin irrottautua omista subjektiivista näkemyksistään oman maan ja kansan historiasta, on päästävä näkemään toisen näkökulma ja ymmärtämään sitä. Meitä tuntuu erityisesti kiinnostavan, mitä muut Suomesta ja suomalaisista ajattelevat aina siihen pisteeseen asti, että tiedämme itsekkin nauraa asialle. Talvisota toikin Suomen lähes koko maailman sanomalehtien uutisotsikoihin. Mitä mieltä muualla maailmassa oikein oltiin Suomen kohtalon hetkistä? Suomi toisessa maailmansodassa ei ole vielä täysin läpikoluttu, vaikka se aiheena onkin kestosuosikki. Mitä kauemmaksi menemme ajallisesti itse tapahtumista, sitä laajemmalle ja syvemmälle uskallamme asettaa tutkivan katseen. Näin Suomen itsenäisyyden juhluvuonna saamme toki muistella historiaamme ylpeydellä, mutta kriittisyyttä ei saisi missään vaiheessa unohtaa.

Espanja on toisen maailmansodan tutkimuksessa ja yleisesityksissä jäänyt usein taka-alalle. Suomen ja Espanjan tapahtumat 1900-luvulla eivät ole irtonaisia yleiseurooppalaisesta kehityksestä, vaan ovat kytkettyinä kansainvälisen politiikkaan. Talvisodan syttyessä Espanja oli juuri kokenut ehkä maansa historian kipeimmän vaiheen sisällissodan ja sitä edeltäneen

sisäpoliittisen kuohunnan kourissa. Uusi tiukan oikeistolainen ja konservatiivinen valtio oli muodostumassa jakaantuneen maan tuhkien äärellä. Askeleet eteenpäin tarkoittivat useampaa askelta taaksepäin.

Espanjan lehdistö oli valtion valvonnan alla sisällissodan jälkeisessä *El Caudillon* eli Francisco Francon oikeistolaisautoritäärisessä hallinnossa. Lehdistöä valvottiin ja ohjailtiin valtion omien tarkoitusten edistämiseksi. Talvisota oli loistava tilaisuus valtiolle toteuttaa neuvostovastaista ideologiaa, mutta myös lehdistölle ja ehkä koko kansalle tarkastella sisällissodasta kärsineen maan sisäisiä tuntemuksia ja kertoa niistä muulle maailmalle. Espanjan sanomalehtiä lukemalla voimme ymmärtää, mikä merkitys talvisodalle annettiin, ja mitä se kertoo ennen kaikkea Espanjasta itsestään.

Francon aika on jo päättynyt, mutta yhä on olemassa maita, joiden lehdistön vapaus ja sananvapaus yleensä ovat kyseenalaistettavissa ja joissa historiaa kerrotaan tietystä näkökulmasta. Propagandan, vale uutisten ja vihapuheen kasvu sekä kriittisen ajattelun nouseva tarve tällä sosiaalisen median ja niin sanotulla totuuden jälkeisellä aikakaudella ovat asioita, jotka vaativat huomiomme.

Tutkimustehtävä

Tässä pro gradu- tutkielmassa käsittelen kahden espanjalaisen sanomalehden, *ABC:n* ja *La Vanguardian*, kirjoittelua talvisodasta vuosina 1939–1940. Talvisota oli näyttävässä osassa sanomalehdissä Espanjassa, kuten muuallakin Euroopassa. Espanjassa siitä luotiin Francon Espanjan ideologian mukainen narratiivi eli tarina, jossa korostuvat Espanjan, Suomen ja Neuvostoliiton väliset suhteet sekä erityisesti Espanjan oma sisäinen tila. Lisää narratiivista kohdassa ”Metodit”.

Olen tutkinut lähdeaineistoa näillä kysymyksillä:

1. Millä tavoin sanomalehdet analysoivat talvisotaa tapahtumana? Mitkä ovat niiden oletukset, odotukset, analyysit ja reaktiot ennen talvisotaa, sodan syttymisestä sekä sodan päättymisestä? Miksi he päätyvät tuloksiinsa? Miten Espanjan lehdistön kirjoittelu eroaa muiden maiden lehdistöjen kirjoittelusta tai muistuttaa niitä?

2. Minkälaisen narratiivin sanomalehdet kirjoittavat talvisodasta? Miksi? Miten Espanjan sisällissota, Francon valta ja francolainen ideologia näkyvät talvisotauutisoinnissa?

3. Miten Suomea ja suomalaisia kuvataan lehdissä? Miten Suomi näyttäytyy sotimisen ulkopuolella? Entä Neuvostoliitto? Minkälainen suhde uutisissa muodostetaan Suomen, Neuvostoliiton ja Espanjan välille?

Tutkimuksessani keskityn erityisesti sanomalehtien retorisiin elementteihin. Minkälaisia sanoja, termejä ja käsitteitä uutisista löytyy, miten niitä käytetään ja miksi niitä käytetään? Edustavatko lehdet valtion virallista kantaa ja miten se mahdollisesti tulee esiin? Eroavatko *ABC:n* ja *La Vanguardian* kirjoittelut toisistaan vai pitävätkö he yllä samaa linjaa? Mistä ne saivat tietonsa? Mitä korostetaan, mikä jää taustalle?

Tutkimukseni ensimmäisessä käsittelyluvussa tutkin vuoden 1939 kansainvälistä tilanteen kehitystä sekä talvisodan syttymistä. Toisessa käsittelyluvussa käsittelen itse sotaa ja sen päättymistä. Kolmannessa käsittelyluvussa selvitän, mitä lehdet kirjoittavat Suomen ja suomalaisten kulttuurista, kansallisista piirteistä, luonnosta ja niin edelleen. Vaikka aihetta olisi, en tutki Espanjan ja sen lehdistön näkemyksiä talvisodan kansainvälisestä merkityksestä ja vaikutuksista suurvaltojen politiikkaan. Pro gradun puitteissa tälle ei ole tilaa.

Tutkimuksen ajallisena rajauksena ovat siis vuoden 1939 kesä ja syksyllä käydyt alueneuvottelut Suomen ja Neuvostoliiton välillä, suhteitten kylmeneminen ja johtaminen sotaan ja seuraavana vuoden maaliskuussa 1940 solmittu Moskovan rauha ja sen jälkimainingit. Tämä on siten luonnollinen historiallinen raja sodan alusta sen loppuun. Seuraan uutisointia enkä tee absoluuttista rajausta tietylle päivämäärälle.

Tutkimukseni on luonteeltaan kvalitatiivista, eli huomion painopiste on siinä, mitä ja miten kirjoitetaan, eikä niinkään siinä, kuinka paljon kirjoitetaan. Seuraan kuitenkin Suomen ja talvisodan saamaa palstatilaa ja näkyvyyttä suhteessa muihin uutisiin. Tutkimustani varten olen lukenut ja analysoinut sanomalehtien Suomeen ja talvisotaan liittyvää uutisointia. Vertailen lehtien sisältöä keskenään ja teen johtopäätöksiä. Antoisinta luettavaa ovatkin artikkelit ja kolumnit, joissa

tulee paremmin esiin lehden ja sen toimittajien ja muiden kirjoittajien oma kanta tylsän ja näköalattoman raportoinnin sijaan.

On luonnollista, että kaikki lehtien talvisotauutisointiin liittyvä aines ei tule esiin varsinaisessa tekstissäni, vaikka materiaalia kyllä riittäisi, sillä kaikki sisältö ei ole aina olennaista tai muuten tärkeää tutkimukseni kysymysten kannalta. Pyrkimykseni on kuitenkin tehdä kattava ja monipuolinen esitys. Siteeraan ja lainaan vain sellaisia tekstejä, jotka ovat sisällöltään tai retorisesti mielenkiintoisia ja tutkimuskysymysteni kannalta olennaisia ja antavat yleiskuvan lehtien kirjoittelusta. Siltikin paljon jää pois.

Tutkimustilanne

Ulkomaiden talvisotauutisointia on käsitelty muun muassa ANTERO HOLMILAN toimittamassa *Talvisota muiden silmin: maailman lehdistö ja Suomen taistelu*-teoksessa (2009), johon on koottu eri tutkijoiden kirjoituksia heidän omista tutkimuksistaan eri maiden, kuten Neuvostoliiton, Iso-Britannian, Italian, Saksan ja Yhdysvaltojen lehdistöjen kirjoittelusta talvisodasta. Espanjaa tässä teoksessa ei ole. Haluankin tällä tutkimuksella edes vähän täyttää tätä talvisodan lehdistötutkimuksen aukkoa. Muiden maiden lehdistötutkimuksella saa selvitettyä talvisotauutisoinnin yleiseurooppalaista kontekstia. Tutkimus kertoo myös, kuinka yhtenäistä antikominternin maiden (Saksa, Italia ja Japani) talvisotauutisointi oli.

Espanjan ja Suomen virallisia taloudellisia ja poliittisia suhteita sekä suomalaisten ja espanjalaisten omaksumaa kuvaa toisista on käsitellyt PETTERI MERTALA väitöskirjassaan *Kuvalla voi olla merkitystä: Suomen ja Espanjan väliset suhteet vuosina 1917–1946* (2013). Hän käsittelee lyhyesti espanjalaisten sanomalehtien *ABC* ja *¡Arriba!* (falangistipuolueen lehti) uutisointia keskittyen lehtien antamaan kuvaan Suomesta ja suomalaisista, mutta kiinnostuksena kohteena on Suomen ja suomalaisten kuvan muuttuminen talvisodan myötä sitten Suomen sisällissodan. Hänen teesinsä on, että kuva Suomesta muuttui todella paljon talvisodan myötä. Yllättävän hyvin menestynyt taistelu Neuvostoliittoa vastaan kohotti Suomen epämääräisestä Skandinavian ja Baltian maiden rajamaastosta sivistyneiden kansakuntien joukkoon. Tämä lehdistökäsittely on lopulta hyvin pintapuolista. Mertala ei tutki syvemmin

sanomalehtien retoriikkaa, narratiivia tai ideologista aspektia. Hän keskittyy uutisten ja artikkelien kokonaismäärään ja osuuteen sanomalehtien sivuilla. *La Vanguardia*-lehti ei kuulu hänen tutkimuskohteisiinsa. Tämä sanomalehtiosio on vain pieni osa hänen laajempaa työtään, enkä siis näe sen olevan esteenä tälle gradulle.

Talvisodan tapahtumien seuraamiseen käytän JARI LESKISEN ja ANTTI JUUTILAISEN toimittamaa yleistesta *Talvisodan pikkujättiläinen* (2006). Espanjan sisällissotaa ja poliittista tilannetta on tutkittu runsaasti. Sisällissotaan johtaneita tekijöitä ja sen jälkivaikutuksia selventää ANTONY BEEVORIN *Taistelu Espanjasta: Espanjan sisällissota 1936–1939* (2002). Francon Espanjan hallintoa ja politiikkaa toisen maailmansodan aikana auttaa ymmärtämään WAYNE BOWENIN *Spain During World War II* (2006) ja erityisesti tutkija STANLEY G. PAYNE on ansioitunut Espanjan historian tutkija, jonka teoksiin *Falange, A History of Spanish Fascism* (1962) ja *The Franco Regime* (1987) turvaan enemmänkin francolaisen maailman ymmärtämiseksi. JUAN FRANCISCO FUENTESIN ja JAVIER SEBASTIAN FERNANDESIN *Historia del Periodismo Español* valottaa espanjalaisen lehdistön historiaa sekä sisällissodan päättymisen jälkeistä lehdistön yhteiskunnallista roolia.

Lähteet

Olen valinnut lähteekseni sanomalehdet *ABC*:n ja *La Vanguardian*, jotka olivat tuon ajan luetuimpia lehtiä Espanjassa. Kaikki lehdet ovat luettavissa sanomalehtitalojen ylläpitämällä internet-sivuilla digitoitussa muodossa alkuperäiskielellä. Lehdet ovat ilmestyneet kaikkina viikonpäivinä paitsi maanantaisin sekä joinain pyhäpäivinä.

ABC on Madridissa vuonna 1903 perustettu päivittäinen sanomalehti, joka oli monarkistinen, konservatiivinen ja katolinen suuntaukseltaan, mutta vuonna 1936 sisällissodan alussa tasavaltalaiset ottivat lehden haltuunsa. Sodan loputtua sanomalehti jälleen yksityistettiin ja kannatti Francisco Francon uutta hallintoa monarkistisella painotuksella.¹ Vuonna 1939 Madridissa ja Sevillassa *ABC*-lehdestä ilmestyi kaksi eri paikallisversiota, joita molempia käytän tutkimuksessani. Lehtien sisältö vaihtelee tarpeeksi oikeuttaakseen molempien

¹ Davara Torrego 2001, 137.

lehtien tutkimisen. Niiden yleinen kanta on kuitenkin sama. Lehdet saattavat vuorotella uutisointiaan toisen kirjoittaessa enemmän kotimaasta ja toisen ulkomaista. Joinakin päivinä vain toinen lehti ilmestyy ja seuraavana päivänä vain toinen, jolloin molemmissa lehdissä on täsmälleen samat jutut. Lehdet ikään kuin tasapainottavat toisiaan. Kun tutkimuksessani viittaa *ABC*:hen yleisesti, viittaa Madridin lehteen.

La Vanguardia on yksi Espanjan vaikutusvaltaisimmista ja vanhimmista edelleen ilmestyvistä sanomalehdistä: se perustettiin jo vuonna 1881. Lehteä voidaankin pitää espanjalaisen sanomalehdistön tiennäyttäjänä. Lehti oli tunnettu erityisesti sen kattavasta ulkomaan uutisoinnista, laajasta kirjeenvaihtajien verkostosta ja älykköjen julkaisemista kirjoituksista. Sisällissodan aikaan *La Vanguardia* oli tasavaltalaisen Katalonian äänenkannattaja, mutta sodan loputtua se joutui antautumaan Francon sensuurin alle saadakseen pysyä toiminnassa.² Vielä 25.1.1939, päivää ennen Barcelonan valloitusta, lehti uutisoi kansan ja armeijan puolustautuvan italialaissaksalaisfasistista invaasiota vastaan.³ Kaksi päivää myöhemmin lehti toivottaa Francon ja hänen vapautusarmeijansa tervetulleiksi.⁴ Sodan jälkeen lehden nimi muutettiin asuun *La Vanguardia Español*. Nimen muutos on osoitus Espanjan eri kieli- ja kansallisryhmien, etenkin katalonialaisten, tiiviimmästä liittämisestä Espanjan valtioon ja kansalliseen aatteeseen. Lehdessä onkin meneillään pitkin vuotta 1939 vahva francolaistaminen.⁵ Ennen sanomalehtitalon valloitusta *La Vanguardian* normaali sanomalehden sivujen määrä on jopa 40:n tuntumassa, kun taas sodan jälkeen sivuja on päivittäin hädin tuskin kymmenen. Francon valtaannousu näkyy lehdessä hyvin konkreettisesti.

Nämä kaksi sanomalehteä olivat siis hyvinkin erilaisia keskenään. *ABC* oli madridilainen perinteisten espanjalaisten arvojen kannattaja, kun taas *La Vanguardia* oli liberaali barcelonalainen lehti ja katalonialaisen väestön äänenkannattaja, ja oli siten Francon hallinnon aatemaailmaa ja politiikkaa vastaan. Francon kansallismielinen hallinto edusti oikeistolaisia ja hyvin

² Davara Torrego 2001, 138.

³ *La Vanguardia*, 25.1.1939.

⁴ *La Vanguardia*, 27.1.1939.

⁵ Davara Torrego 2001, 138.

konservatiivisia arvoja. Täten siis *ABC:n* ja *La Vanguardian* välillä on mielenkiintoinen kontrasti.

Sisällissodan jälkeinen lehdistö oli valtion sensuurin ja kontrollin alainen. Francon ajan sanomalehtiä ei voi pitää luotettavana lähteenä kertomansa osalta, mutta itse kertojasta niistä voidaan oppia, mikä onkin tämän tutkimuksen tarkoitus. Vuonna 1938 käynnistyi viimeisten tärkeitten sanomalehtien ideologinen käännytys, kun kansallismielisten joukot saivat haltuunsa tärkeimmät kaupungit, kuten Madridin ja Barcelonan. Samana vuonna tuli voimaan lehdistölaki, joka määritteli valtion ja lehdistön väliset suhteet. En siis pääse tarkkailemaan sensuurin käyttöönottoa ja sen tuomaa muutosta sanomalehtiin tutkimuskohteeni ajalta.

Uuden doktriinin mukaan lehdistö välitti kansan äänen valtiolle ja kansalle valtion ja sen hallituksen ohjeet. Laki antoi valtiolle oikeuden määrätä muun muassa ilmestyvien sanomalehtien määrän ja ilmestymisalueen sekä puuttua sanomalehtien toimitusten henkilökunnan valitsemiseen. Lisäksi laki myönsi valtiolle oikeuden valvoa⁶ lehdistön toimintaa sekä asettaa sen sensuurin alle. Minulla ei ole kuitenkaan tässä tutkimuksessa käytettävissä konkreettisia todisteita valtion puuttumisesta lehtien toimintaan, kuten pöytäkirjoja, käskyjä tai muita, mikäli sellaisia on edes olemassa. En osaa esimerkiksi sanoa varmasti oliko Espanjassa lehtien ennakkotarkastusta, mutta harkitsemattomista kirjoituksista lehdet olivat varmasti itse vastuussa. Sisäministeri Ramon Serrano Suñerin mukaan vapaa lehdistö oli uhka valtiolle.⁷

Omien ulkomaantoimittajien lisäksi molemmat lehdet tukeutuvat uutisoinnissaan espanjalaiseen uutistoimistoon *Agencia EFE*:hen sekä muihin kansallisiin uutistoimistoihin. Bowenin mukaan espanjalaiset kansallissosialistimieliset propagandatyöntekijät tulivat töihin Saksaan kirjeenvaihtajiksi sekä Göbbelsin propagandaministeriöön. Joissain tapauksissa saksalaiset maksoivat näiden lehtimiesten palkan ja antoivat heille uutisjuttuja.⁸

⁶ ”*La vigilancia de la prensa*”. *Vigilancia* tarkoittaa valvontaa, mutta myös valppautta, eli tässä yhteydessä lehdistön itsesensuuria.

⁷ Francisco Fuentes & Fernandez Sebastian 1998, 255. Ks. myös Payne 1999, 293.

⁸ Bowen 2000, 67.

Uutisointi tapahtuu yleensä päivän viiveellä itse tapahtumista. Uutisien yhteydessä usein ilmoitetaan, mistä kyseinen uutinen on peräisin. Sanomalehdet käyttävät paljon toisen käden lähteitä, eli he lainaavat toisten sanomalehtien uutisia. Tutkimuksessani puhuessani yleisesti lehden kirjoittelusta tarkoitan sellaisia kirjoituksia, joissa ei ole mainittu toimittajan nimeä tai sellaisia, joissa kirjoitus edustaa koko sanomalehteä. Muuten mainitsen kirjoittajan nimen.

Metodit

Olen antanut gradulleni nimeksi ”talvisodan francolainen narratiivi”. Narratiivi, eli tarina tai kertomus, kuuluu yleisemmin kirjallisuuden ja kulttuurin tutkimuksen käsitteisiin, mutta tässä historiallisessa yhteydessä koen sen osuvaksi näkökulmaksi. Narratiivin perusmääritelmä on, että joku kertoo jollekin, jossain tilanteessa, jostain syystä, että jotain tapahtui jollekin. Narratiivi on jo itsessään tapahtuma ja se on ennen kaikkea *tarkoituksellista*. Tarkastelun kohteena ovat siten narratiivin peruselementtien, kuten hahmojen, tapahtumapaikkojen ja tapahtumien kulun rooli suurempien tavoitteiden saavuttamisessa. Tähän olennaisesti kuuluvat kysymykset kuka tätä tarina kertoo, mikä on tarinan lopullinen tavoite ja miksi sitä tavoitellaan, ja ketkä ovat yleisö ja miten narratiivi otetaan siellä vastaan.⁹

Asettakaamme tätä runkoa vasten tutkimuskysymys. Autoritäärisesti hallitussa Espanjassa valtion sanoma oli etusijalla ja se tarkoituksella muokkasi yleisön mielipidettä. Espanjan valtion francolainen ideologia perustui ajatukseen yhtenäisestä katolisesta ja antikommunistisesta Espanjasta ja Espanjan kansasta, jonka tahto kulminoitui Francisco Francon persoonassa. Maa oli kuitenkin sisällissodan jäljiltä pahoin vahingoittunut niin materiaalisesti kuin henkisesti. Valtion ohjailema sanomalehdistö esitti francolaista näkökulmaa kirjoituksissaan, minkä tarkoituksena oli yhdistää kansaa ja pönkittää Francon valtaa. Suomen ja Neuvostoliiton välinen talvisota oli Francon ja Espanjan kontrollin ulkopuolella, mutta kontrolloimalla informaatioväyliä he kykenivät määrittämään espanjalaisille talvisodan narratiiviset raamit. He pystyivät siis kertomaan talvisodasta tarinan espanjalaisille heidän ehtojensa mukaan.

⁹ Phelan & Rabinowitz 2012, 3.

Narratiivit ja narraatio eli tarinan kerronta ovat luontainen keino ihmisille hahmottaa ja ymmärtää maailmaa, joka ei ole hallittavissa. Kun ihmiset kertovat tarinoita, he antavat järjestyksen ja suunnan tapahtumille, jotka muuten saattavat vaikuttaa sattumanvaraisilta tai toisistaan erillisiltä. Tapahtumien ajallistaminen ja ennustamattomuuden hälventäminen ovat myös tapa luoda ”itse”. Tarinat muodostavat tarinankertojan identiteetin luomalla tapahtumien ketjun ja antamalla kausaalisen selityksen muutoksille. Kertomalla tarinaa ihminen rekonstruoi menneet ja nykyiset tapahtumat kulttuurin tarjoaman narratiivisen käytännön, esimerkiksi ideologian, mukaan. Narratiivit ovat siten keino rakentaa maailmaa.¹⁰

Francolainen ideologian ymmärtäminen on tärkeässä osassa tutkimustani. Tämän ideologian kautta Espanjan uusi hallinto kertoi tarinaa siitä, minkälainen maailma oli ja minkälainen sen piti olla. Sanomalehdet osaltaan osallistuivat tähän maailmanrakentamiseen ja talvisota otettiin osaksi sitä. Se laitettiin edustamaan espanjalaisille tärkeitä arvoja ja sille annettiin odotuksia, narratiivisia loppuratkaisuja epävarmuuden vähentämiseksi sen mukaan, kun oltiin tilanteesta perillä. Suomen ja Espanjan menneisyydet kiedottiin yhteen vahvistamaan Espanjan kansallismielistä identiteettiä.

Narratiivissa sanat ja niiden vaikutukset ja synnyttämät mielikuvat ovat työkaluja yleisön vaikuttamiseksi ja vakuuttamiseksi. Tämän takia käytän diskurssianalyysin perusmenetelmiä sanomalehtien uutisretoriikan käsittelyyn sekä kuvatutkimusta mielikuvien, erityisesti vihollis- ja ystäväkuvien tutkimiseen historiallista lähdekritiikkiä jättämättä tietenkään pois.

Richardsonin mukaan diskurssianalyysi tarjoaa tulkintoja tekstien tarkoituksista, sijoittaa kirjoitetun tai sanotun siihen kontekstiin, missä se ilmenee, ja perustelee, että tekstuaalinen merkitys on rakennettu tekstintuottajan, tekstin ja kuluttajan välisen vuorovaikutuksen kautta.¹¹ Analysoin Francon Espanjan sanomalehtien ideologisesti latautuneitten sanojen ja ilmausten tarkoituksia lähdemateriaalin kontekstissa, jossa sanomalehtien toimittajat, teksti ja lukijat kaikki ovat osa isompaa totalitaarisen ideologian koneistoa. Toimittajat kirjoittavat valtion ideologian mukaista sanomaa, jonka teksti välittää lukijoille,

¹⁰ Neumann & Nünning 2008, 4–7.

¹¹ Richardson 2007, 15.

jotka ovat ideologian kuluttajia tai potentiaalisia sellaisia. Nämä tietyllä tavalla ajattelevat ja käyttäytyvät kuluttajat sitten vaativat heille mieluista tekstiä, jota valtio myös valvoo.

Vihollis- ja ystäväkuvien tutkimusta erityisesti sotapropagandistisissa lähteissä, johon tutkimani sanomalehdet kuuluvat, on minulle opastanut MARJA VUORISEN toimittama teos *Enemy Images in War Propaganda* (2012). Kirjan esipuheessa hän pukee hyvin sanoiksi sen, mikä tässäkin tutkimuksessa tulee esiin:

Vihollisen keksiminen alkaa, paradoksaalisesti, itsensä keksimisellä. Joittenkin ottaminen mukaan rajoitetun jäsenyyden yhteisöön, esimerkiksi kansalliseen, poliittiseen tai etniseen ryhmään, välttämättä edellyttää tiettyjen muiden poissulkemista. Sisäryhmä-identiteetti ja ulkoryhmä-identiteetti siten tulevat ymmärretyiksi vain suhteessa toisiinsa.¹²

Itse muodostuu siitä, mitä toinen on ja ei ole. Toinen on erilainen kuin minä tai me, mutta toinen ei automaattisesti ole vihollinen. Vuorinen kirjoittaa, että jos toinen nähdään uhkaavana tietyllä historiallisella hetkellä, toinen voidaan helposti muodostaa vihollista edustavaksi. Siinä missä toinen on harvoin uhkaava ja pysyy etäällä, vihollisen ei luoteta pitävän etäisyyttä, vaan se lähenee vahingoittaakseen tai valloittaakseen. Kauan kestänyt kuva vihollisesta voi kehittyä arkkiviholliseksi. Se on jatkuva uhka, joka vaikuttaa aina olevan läsnä. Juuri käsitys uhasta erottaa toisen ja vihollisen, ja uhkaa vastaan täytyy olla tarkkaavainen ja aktiivinen.¹³

Francon ja kansallismielisten ideologia ja identiteetti rakentuivat pitkälti siihen, mitä he vastustivat sisällissodassa: Neuvostoliittoa ja kommunismia. Vaikka espanjalaiset taistelivat pääasiassa omia maanmiehiään vastaan, Neuvostoliiton katsottiin olevan varsinainen vihollinen, joka heikensi Espanjaa sisältäpäin. Ehkä ajatus ulkopuolisesta vihollisesta oli helpommin käsiteltävissä, kuin oman kansan jakautuneisuus. Sodanjälkeinen politiikka toisaalta vaati valtion ja kansan eheyttämistä. Samanlaisia kaikuja voimme nähdä sisällissodan jälkeisessä Suomessakin. Espanjassa tämä toteutettiin

¹² Vuorinen 2012, 1.

¹³ Vuorinen 2012, 2–3.

francoilaisen ideologian avulla. Neuvostoliitosta tuli Francon Espanjan ideologinen vastustaja, arkkivihollinen, jonka kuva espanjalaisten mielissä perustui sekä faktoihin että kuvitelmiin. Talvisodan aikana vihollisen vihollisessa eli Suomessa nähtiin ystävä, johon liitettiin sellaisia arvoja, jotka espanjalaiset itse kokivat hyviksi ja oikeiksi. Näiden kahden eri kuvan kautta voimme ymmärtää sitä, mitä ne heijastavat: espanjalaista sielun maisemaa.

Historiallinen tausta

Espanjan sisällissodan syyt

Toisen maailmansodan aikaista ja jälkeistä Espanjaa määritteli olennaisesti Espanjan sisällissota, joka käytiin vuosina 1936–1939. Sodan perintö vaikutti perustavanlaatuisesti maan mentaliteettiin ja käsityksiin maailman tapahtumista. Stanley G. Payne kirjoittaa tyhjentävästi, että tämä ainoa merkittävä vallankumous 1900-luvun Länsi-Euroopan maassa johtui ennen kaikkea ainutlaatuisen, monimutkaisten ja konfliktisten tekijöitten kohtaamisesta. Espanjasta oli tullut 1930-luvun alussa avoin ja demokraattinen maa, joka salli vapaan ilmaisun ja poliittisen liikehdinnän yhteiskunnassa, joka oli samalla takapajuinen ja taloudellisesti kehittymätön verrattuna Luoteis-Eurooppaan. Progressiivinen ja sivistynyt pohjoiseurooppalainen kulttuuri ja poliittis-yhteiskunnallinen kehys olivat ristiriidassa alikehittyneen eteläeurooppalaisen sosiaali- ja talousrakenteen kanssa. Tästä seurasi laajin ja monipuolisin kilpailevien vallankumouksellisten liikkeiden kirjo, mitä oli koskaan nähty.¹⁴

Espanjan sisällissodan voidaan katsoa siis olleen yhteiskunnan eri luokkien ja ihmisryhmien välillä pitkään vallinneiden erimielisyyksien ja ristiriitojen väkivaltainen seuraamus. Suurin osa Espanjaa vaivanneista ongelmista olivat juurtuneet syväälle valtion rakenteisiin ja niitä ylläpitävään kulttuuriin.¹⁵ Vuonna 1931 valtaan nostettu toinen tasavalta oli ollut tyytymättömän kansan pyrkimys vastata maan ongelmiin. Tasavalta oli myös vastalause epäsuositun kuningas Alfonso XIII:n epäonnistuneeseen hallintoon ja käsityksiin maan tulevaisuudesta. Kuningas häädettiin maanpakoon. Tasavallan ensimmäisen hallituksen tehtävänä oli vastata valtiota polttaneisiin poliittisiin kysymyksiin: maan uudelleenjako maanomistajaluokalta työläisille, asevoimien jyrkkä

¹⁴ Payne 1987, 87.

¹⁵ Payne 1987, 7.

asenoituminen uuteen hallintoon ja kansaan, armeijan mahdollinen uudelleenjärjestäminen, Katalonian ja Baskimaan itsehallintokysymykset, sekä kirkon ja valtion väliset suhteet.¹⁶

Vanhakantaisen valtiojärjestelmän säilyttämiselläkin oli kuitenkin kannattajansa. Vuosisatoja kestäneiden perinteiden murtaminen ei kävisi hetkessä eikä ilman vastalauseita. Keskusvallan kannattajat eivät katsoneet hyvällä Katalonian ja Baskimaan nationalismia ja autonomiapyrkimyksiä, sillä ne heikentäisivät maan yhtenäisyyttä. Varakas ja hyvin perinteikäs maanomistajaluokka vastusti kiivaasti sosialistista maan uudelleenjakoa. Kirkko ja papisto vastustivat kirkon ja valtion erottamista, kirkon omaisuuden kansallistamista ja kirkon vallan heikentämistä varsinkin opetusjärjestelmässä. Monarkistit eivät katsoneet hyvällä kuninkaan syöksemistä vallasta.¹⁷

Huhtikuussa vuonna 1932 tasavallan armeijan komentaja kenraali José Sanjuro yritti vallankaappausta reaktiona sotilasudistuksiin ja Katalonian ja Baskimaan autonomiaprosesseihin. Vallankaappaus kuitenkin epäonnistui ja hänet ja muut salaliittolaiset pidätettiin. Vehkeilyssä mukana olleen aatelin maat takavarikoitiin ja ikään kuin yllytettynä hallitus myönsi Katalonian itsehallintolain saman vuoden syyskuussa. Vasemmistolaisen hallituksen ja rikkaan maanomistajaluokan välit tulehtuivat. Vuonna 1933 pidettiin poikkeukselliset parlamenttivaalit anarkistityöläisten lakkojen ja mielenosoitusten ja niistä seuranneiden väkivaltaisuuksien takia, ja ne johtivat oikeistolaisten vaalivoittoon. Uusi hallitus perui osan edellisen hallituksen laatimista uudistuksista, muun muassa maareformin. Tämän kehityksen myötä vaalit hävinnyt Espanjan sosialistinen työväenpuolue ja sen kanssa kompuksessa ollut työntekijäliitto radikalisoituivat. Ne julistivat luokkasodan uutta oikeistolaishallitusta vastaan ja perusti vallankumouskomitean. Muut maltillisemmat sosialistit pelkäsivät armeijan saavan syyn tukehduuttaa työläisliike.¹⁸

Seuraavan kolmen vuoden aikana Espanja kulki kriisistä kriisiin. Työläisten ja armeijan välinen vihoittelu puhkesi vähän väliä ympäri maata johtaen aina

¹⁶ Beevor 2006, 63.

¹⁷ Beevor 2006, 63–65.

¹⁸ Beevor 2006, 72–73

väkivaltaisuuksiin ja kuolonuhreihin. Kuolemat toisella puolella aiheuttivat kostotoimenpiteitä ja vasemmiston ja oikeiston suhteet katkesivat. Lokakuussa 1934 radikaalivasemmisto yritti proletariaatin vallankumousta yleislakon yhteydessä, mutta se ei onnistunut hankkimaan kannatusta. Armeija teki väliintulon kenraali Francisco Francon johdolla hallituksen käskystä. Maahan julistettiin sotatila ja Katalonian itsehallinto-oikeus peruutettiin.¹⁹

Vasemmiston kapina oli osoitus kansan syvästä jakautumisesta espanjalaisilla itselleen, mikä vahvisti entisestään sekä vasemmiston että oikeiston negatiivisia käsityksiä toisistaan ja tiestä, jonka Espanjan pitäisi ottaa. Vasemmisto halusi kitkeä pois fasismin ja oikeisto taas sosialismin ja kommunismin. Oikeistolaiset nuorisjärjestöt radikalisoituivat ja ottivat mallia Saksasta ja Italiasta. Molempien aatesuuntausten ääripäät tekivät aseellisia iskuja toisiaan kohtaan. Hallitus peruutti lisää aikaisempina vuosina tehtyjä uudistuksia, mutta vuonna 1935 se kaatui skandaalin aiheuttamaan kohuun. Alkuvuonna 1936 järjestettiin uudet ja samalla viimeiset vapaat vaalit, jonka voitti vasemmistolainen kansanrintamaliitto ja jonka seurauksena oikeisto syrjäytettiin täysin.²⁰

Heinäkuun 18. päivä käynnistyi kenraali Molan ja sotilasjoukkojen kapina, jota oli valmisteltu jo vuoden alusta asti. Kapinan tarkoitus oli palauttaa pysyvä järjestys maahan, kuten armeija oli niin monesti Espanjan historiassa tehnyt. Kapina ei kuitenkaan onnistunut odotetulla tavalla, eikä kapinan tukahduttaminenkaan. Kapina pitkittyi kolme vuotta kestäneeseen sisällissotaan, johon sekaantui monta eri ryhmittymää. Sisällissodasta tuli kansainvälinen, kun Neuvostoliitto ja Meksiko alkoivat tukea tasavaltaisia ja Saksa ja Italia kansallismielisiä.²¹

[Falangista *franquismoon* – Espanjan valtion aatteelliset lähtökohdat](#)

Espanjan sanomalehdistö valjastettiin sisällissodan ollessa jo käynnissä tuottamaan Francoa ja kansallismielisiä tukevaa ideologista sisältöä. Jotta ymmärtää Espanjan näkökulman talvisotaan, täytyy ymmärtää maan ideologiaa ja sisäpolitiikkaa. Tämä pätee käsiteltäessä minkä tahansa maan lehdistön

¹⁹ Beevor 2006, 74–75.

²⁰ Beevor 2006, 78–79.

²¹ Beevor 2006, 105–108

uutisointia, oli kyseessä sitten oikeistolainen diktatuuri tai liberaali demokratia.²² Siinä missä esimerkiksi Hitlerin Saksa ja Stalinin Neuvostoliitto ovat valtiomuodoiltaan ja ideologioiltaan yleisesti tunnetumpia, väittäisin, että Espanjan falangismi ja *franquismo*²³ ovat oudompia käsitteitä. Ketkä oikein päätyivät valtaan ja mitkä olivat ne periaatteet, joille valtion pitäisi muodostua?

Falangi ja karlistit muodostivat kansallismielisten ydinjoukon, mutta falangilla oli huomattavasti merkittävämpi rooli sisällissodan kokonaiskuvassa sekä vielä sodan jälkeenkin.²⁴ Falangi eli *Falange Española* oli José Antonio Primo de Riveran vuonna 1933 perustama autoritäärinen, äärioikeistolainen ja syvästi konservatiivinen kansallispuolue, joka yhdistyi pienen kansallisen syndikalistipuolueen, *Las Juntas Ofensiva de Nacional-Sindicalista*, kanssa. Yhdistetty puolue sai kömpelön nimen *Falange Española de las Juntas Ofensiva de Nacional-Sindicalista (FE de las JONS)*.²⁵ Uusi puolue etsi kannatusta alemmista yhteiskuntaluokista, mutta sai tuekseen myös intellektuelleja ja vanhoja oikeistolaisia, jotka vastustivat vasemmistolaista hallintoa.

Falangistit pyrkivät saamaan Espanjaan autoritäärisen järjestelmän joko parlamentaarisesti tai vallankumouksella. Onkin ironista, että Falangi väitti vastustavansa yksittäisen puolueen tai ryhmittymän ylivaltaa valtiossa. Työläisillä, papeilla, porvareilla tai aatelilla tai millään puolueella ei tulisi olemaan täydellistä valtaa yli muiden. Yhtenäisyys olisi kaiken yläpuolella: jokaisella olisi paikkansa ja jokainen tekisi osansa isänmaan puolesta. Ihminen olisi todella vapaa vain ollessaan osa vahvaa ja vapaata maata.²⁶ Espanjan muslimeilta 1400-luvun lopulla takaisinvalloittaneet katolinen hallitsijapari Isabella ja Aragonian Ferdinand olivat kansallisen symboliikan ydin, ja heiltä lainattiin falangipuoleen tunnuksena olleet autoritäärisen vallan tunnukset, ies ja hävityksen nuolet, joilla tuhottiin vääräuskoiset, eli 1930-luvulla lähinnä jumalattomat kommunistit ja liberaalit. Kuningasparista kumpusivat katolisuus ja espanjalaisuus, jotka olivat falangin ajaman poliittisen yhtenäisyyden ydin.²⁷

²² Holmila 2009a, 9.

²³ Espanjankielinen termi, joka käsittää Espanjan sisällissodan jälkeisen Espanjan hallintomuodon ja ideologian. Puhun itse enimmäkseen *francolaisuudesta*.

²⁴ Beevor 2006, 30.

²⁵ Beevor 2006, 99.

²⁶ Payne 1999, 128–129.

²⁷ Beevor 2006, 89.

Loistavan menneisyyden haikailu oli osa puoluetta, ja se vaati siten armeijan ja varsinkin laivaston voiman ja kunnian palauttamista.²⁸

Tasavalta julisti Falangistipuolueen laittomaksi syytettynä vallankumouksellisesta toiminnasta maaliskuussa 1936.²⁹ José Antonio pidätettiin ja tuomittiin kuolemaan teloittamalla marraskuussa 1936 syytettynä kapinan suunnittelusta.³⁰ Francisco Francoa José Antonion teloitus ei haitannut, sillä José Antonio olisi ollut varteenotettava kilpailija hänelle itselleen. Franco kontrolloi teloitukseen liittyviä uutisia ja teki hänestä uuden Espanjan valtion marttyyrin.³¹ José Antonio haudattiin seremoniaalisesti vasta sodan loputtua vuonna 1939. Falangipuolue jäi ilman merkittäviä johtajia, mitä Franco ja hänen lähipiirinsä käyttivät hyväkseen.

Karlistit olivat Espanjan kuningashuoneen kilpailevan sukuhaaran kannattajia, joiden kannatus oli suurin Pohjois-Espanjassa, Baskimaassa sekä etelässä Andalusiassa.³² Karlistiliike oli äärikonservatiivinen ja kannatti autoritääristä kuninkaan valtaa ja vahvaa kirkon asemaa. Falangi oli uskonnollinen puolue, mutta se vastusti vahvaa kirkon ja papiston asemaa, mikä oli merkittävä ristiriita Falangin ja karlistien välillä. Vastustuksesta huolimatta karlistit onnistuivatkin samaan kirkolle ja papistolle merkittävän osan uudessa hallinnossa sodan loputtua, mikä oli heidän merkittävin kontribuutionsa Francon hallinnossa. Ennen kaikkea karlistiliike vastusti yhteiskunnan liberalisoitumista, jota Toinen tasavalta edusti muun muassa ajamalla kirkon ja valtion eroa.³³ He eivät siis olleet lähelläkään muun Euroopan dynaamisia nationalisteja, jotka hakivat yhtenäisyyttä ja voimaa menneisyydestä pyrkien kohti loistavaa tulevaisuutta,

²⁸ Payne 1999, 128–129.

²⁹ Payne 1962, 98–100.

³⁰ Payne 1962, 140.

³¹ Beevor 2006, 163.

³² Kiista kuninkuudesta oli lähtöisin jo 1800-luvun alusta, kun kuolleen kuninkaan Ferdinand VII:n veli Carlos vaati kuninkuutta itselleen, vaikka valtaistuimen todellinen perijä oli Ferdinandin vanhin tytär Isabella, joka oli vielä pieni lapsi. Carlos ja hänen mukaansa nimetyt kannattajansa karlistit eivät hyväksyneet naispuolista hallitsijaa, vaikka ja koska kuningas Ferdinand VII oli palauttanut vanhan lain, joka mahdollisti naispuolisen perijän. Seurauksena oli ensimmäinen karlistisota vuonna 1833. Sodan päätyttyä Isabellasta tuli kuningatar Isabella II ja Carlos joutui maanpakoon. Karlisti-liike kuitenkin jäi elämään, käynnistäen vielä kaksi uutta sotaa myöhemmin samalla vuosisadalla. Beevor 2006, 44–45.

³³ Beevor 2006, 90–91.

vaan he olivat paremminkin isänmaallisia traditionalisteja, jotka vastustivat kaikkea uudismielistä.³⁴

Francisco Franco nimitettiin kansallismielisten joukkojen ylipäälliköksi sekä uuden Espanjan valtion johtajaksi, *Jefe del Estadoksi*, 1. lokakuuta 1936. Ylipäällikön valinta tapahtui kapinan käynnistäjän Molan ja Francon välillä, ja kisan voitti Franco ylivoimaisesti, vaikka Franco itse oli vielä jonkin aikaa sitten epäroinyt osallistumasta kapinaan. Hän oli ansioitunut kenraali sekä komensi kansallismielisille tärkeää Afrikan armeijaa, jolla oli aitoa taistelukokemusta. Lisäksi Franco oli Saksan ja Italian tukijoitten suosiossa, sillä hän oli onnistuneesti saanut mailta tärkeää sotilaskalustoa.³⁵

Valtaannousunsa yhteydessä Franco linjasi tulevan hallintonsa ydinkohdat. Hän korosti yhtenäisyyttä ja jatkuvuutta, auktoriteettista ja hierarkkista hallintoa ja enemmistön uskonnon kunnioittamista. Hän ei erityisesti tuonut esiin minkään kansallismielisen liikkeen osapuolen oppeja.³⁶ Franco omaksui pian kutsumanimen *El Caudillo*, johtaja, joka kalskahti yhtä komealta kuin *Der Führer* tai *Il Duce*, ja joka juonsi juurensa aina kunniakkaalle keskiajalle asti. Sana diktaattori tukahdutettiin. Järjestäytyvä kansallismielinen lehdistö alkoi luoda hohdokasta kuvaa uudesta johtajastaan.³⁷

Huhtikuussa 1937 Franco yhdessä sisäministeri-vävyensä Ramon Serrano Súñerin kanssa yhdistivät kaikki kansallismieliset ryhmittymät, mukaan lukien Falangin ja karlistien *Comunión Tradicionalista*n yhdeksi isoksi organisaatioksi nimeltä *Falange Española Tradicionalista y de las Juntas Ofensiva de Nacional-Sindicalista* eli *FET y de las J.O.N.S.* (käytän selvyuden vuoksi vastedes lyhennettä *FET*). Siitä tuli maan ainoa sallittu puolue, vaikkakin nimikettä puolue vältettiin ja suosittiin termiä *Movimiento Nacional* tai pelkkä *Movimiento*, (kansallinen) liike. Falangin oikeistolaisesta ja nationalistisesta puolueohjelmasta tuli pitkälti *FET*:n ydin, mutta puolueen tarkoituksena oli toimia yleispuolueena kaikille isänmaataan rakastaville.³⁸

³⁴ Payne 1962, 4.

³⁵ Payne 1962, 129–131.

³⁶ Payne 1987, 117.

³⁷ Payne 1987, 118.

³⁸ Payne 1987, 172.

Elokuussa 1937 Francon rooli puolueessa määritettiin virallisesti: Francolla oli ylin valta ja hän oli vastuussa vain Jumalalle ja historialle.³⁹ Francolla ei ollut todellisia haastajia, ja kuningasmieliset alfonsolaiset sekä karlistit huolestuivat siitä, ettei maa saisikaan monarkkia. Jo vuonna 1936 Franco oli tehnyt selväksi, ettei hän hyväksyisi kuningas Alfonso XIII:ta takaisin valtaistuimelle, vaikka tämä oli antanut tukensa *Caudillolle*. Myöhemmin heinäkuussa 1937 Franco kertoi, että mahdollisen restauraation tulessa uuden monarkian pitäisi olla hyvin erilainen kuin se, joka oli kaatunut.⁴⁰ Sovittelevista puheistaan huolimatta Franco esti käytännössä vallan lipumasta omista ja lähipiirinsä käsistä ja pyrki tyynnyttämään perinteisen monarkian kannattajia, joita oli kuitenkin kansallismielisessä liikkeessä suuri määrä.

Papiston ja vakaumuksellisten katolisten tuki meni luonnollisesti kansallismielisille. Aluksi syynä oli ollut tasavaltalaisten sekularismi ja kirkonvastaisuus, mikä kuitenkin lopulta johti vainoihin ja suoranaiseen terroriin. On arvioitu, että jopa lähes 7000 papiston jäsentä murhattiin. Kansallismielisten riveissä alettiin käyttää selvää uskonnollisävytteistä retoriikkaa vastapainoksi tasavaltalaisten papistonvastaisuudelle, millä houkuteltiin loputkin epäröijät mukaan. Tämä oli strateginen ratkaisu, sillä vain muutama kymmenestä kansallismielisten johdosta oli katolisuuden kannattaja poliittisessa mielessä. Kirkko ja papisto suorastaan ryntäsivät kansallismielisten puolelle.⁴¹

Franco itse oli syvästi uskonnollinen, vaikkei tuonut sitä kovin paljon esiin julkisesti ennen valtaannousuaan, ja senkin jälkeen hän oli varovainen, ettei järkyttäisi liikaa kansallismielisten eri osapuolien välistä tasapainoa. Hän oli ennen kaikkea pragmaattinen ihminen. Hän uskoi, kuten moni muukin Espanjassa, että katolinen usko ja espanjalainen nationalismi olivat erottamattomia toisistaan. Se oli perinteinen näkemys, joka painotti erityislaatuista uskonnollista ja kansallista yhteyttä ja ainutlaatuista uskonnollista tehtävää Espanjalle.⁴² Tämä ajatusmalli yhdistetään taisteluun tasavallan ja kommunismin ateismia ja materialismia vastaan, jotka olivat katolisen Espanjan antiteesejä. Kuten Pamplonan piispa sanoi elokuussa 1936,

³⁹ Payne 1987, 173.

⁴⁰ Payne 1987, 179.

⁴¹ Payne 1987, 197–199.

⁴² Payne 1987, 197–199.

että tämä ei ole pelkkä sota, vaan ristiretki. Juuri tämä ajatus kansallisesta ja uskonnollisesta ristiretkestä, eikä fasismi tai falangismi, sai massat kannattamaan kansallismielistä liikettä.⁴³

Näin oli Iberian niemimaalle muodostunut uusi Espanjan valtio, *Estado de España*, jota johti *el Caudillo*. Tätä Francon aikaa ja silloin vallinnutta ideologiaa kutsutaan myös nimellä *franquismo*.⁴⁴

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ Mertala 2011, 221.

1 Suomen ja Espanjan yhteinen taistelu vapaudesta – Näimme sen koimme

Tässä luvussa käsittelen talvisotaa edeltävää aikaa, sen syttymistä, sekä muutamia päiviä sodan syttymisen jälkeen, milloin muodostuu talvisotauutisoinnin pohja. Uutisoinnin luonne muuttuu vuoden 1939 joulukuussa sodan takia taistelupainotteisemmaksi, mutta sodan pitkittyessä muunlainen Suomeen liittyvä uutisointi kasvaa. Näitä käsittelen vastaavasti toisessa ja kolmannessa pääluvussa.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeisen ajan alku oli suhteellisen rauhallista. Sota oli kuitenkin jättänyt moneen maahan syvät arvet, jotka eivät olleet parantuneet. Yhdysvalloista lähtenyt talouslama runnoi etenkin sodan hävinneitä maita, ja työttömät ja kärsivät ihmiset olivat alttiita poliittisille liikkeille. Benito Mussolini ja fasistit nousivat valtaan Italiassa vuonna 1922 ja Adolf Hitler ja kansallissosialistit Saksassa vuonna 1933. Venäjän keisarikunta hajosi vuonna 1917 ja sen tilalle tuli Neuvostoliitto, jota hallitsivat kommunistiset bolševikit johdossaan Vladimir Iljitš Lenin, jonka seuraajaksi nousi lopulta Josif Stalin. Entisen imperiumin alusmaat itsenäistyivät, muun muassa Suomi.⁴⁵

Sodan jälkeinen liittolaispolitiikka ja kansainväliset sopimukset olivat murenemassa, kun Iso-Britannia ja Ranska toteuttivat niin kutsuttua myöntöväisyysspolitiikkaa Saksaa kohtaan, joka käytti sitä häikäilemättömästi edukseen. Adolf Hitlerin ja kansallissosialistien aggressiivinen politiikka johti Saksan uudelleenmilitarisointiin ja Itävallan ja Tšekkoslovakian siirtämiseen niin sanotun Kolmannen valtakunnan hallintaan. Neuvostoliitto ja Stalin kaipasivat tsaarinajan Venäjän alueellista suurvaltiutta ja hamuili takaisin itsenäistyneitä Baltian maita ja Suomea puskureiksi Saksan ja lännen uhkaa vastaan. Mantere oli jälleen kerran syöksymässä kohti sotaa. Tähän yleiseurooppalaiseen kehitykseen kuului Espanjan sisällissota, joka oli pieni esinäytös toiselle maailmansodalle, kun Saksa ja Italia kävivät sijaissotaa tukemalla kansallismielisiä ja Neuvostoliitto tasavaltalaisia päästen näin kokeilemaan uutta sotakalustoa ja -strategiaa sekä koettamaan vastapuolen voimaa.⁴⁶

⁴⁵ Turtola 2002a, 15.

⁴⁶ Turtola 2002a, 20

1.1 Neuvostoliitto ja kommunismi uhkaavat taas länttä – narratiivi alkaa

Suomi ilmaantuu ensimmäisen kerran Euroopan kriisiytyvän poliittisen tilanteen kontekstissa *ABC*:n ja *La Vanguardian* uutisiin ja uutisotsikoihin vuoden 1939 kesäkuussa. Käynnissä ovat Neuvostoliiton, Ranskan ja Iso-Britannian väliset neuvottelut Saksan vastaisesta liitosta, jonka ehtona ovat Neuvostoliiton oikeus taata Suomen, Viron, Latvian turvallisuus mitä tahansa hyökkäystä vastaan. Taustalla oli jatkuvasti kasvava Saksan uhka ja etenkin maan röyhkeä ulkopoliittinen toiminta.⁴⁷

Suomi, Viro ja Latvia haluavat pysyä puolueettomina ja välttelevät ulkovaltojen kanssa kaikkia kompromisseja, jotka saattaisivat vaarantaa sen. *ABC* kirjoittaa, että jos näiden maiden pitäisi pelätä jotain maata, niin se on Venäjä, joka on leikattu pois Itämereltä, jonne se haluaa vielä takaisin. ”Ei olisi outoa Venäjältä yrittää jonain päivänä aukoa ikkunoita merelle sen sijaan, että tyytyisi pieneen nurkkaan Suomenlahden perällä.”⁴⁸ *ABC* tekee kantansa Neuvostoliittoon selväksi. Lehti näkee Venäjän suurvaltataavoitteet ja ymmärtää, mitä ”itsenäisyyden takaaminen” käytännössä tarkoittaisi. Antagonismin taustalla on tietenkin *franquismon* antikommunismi ja sisällissodan aiheuttama kauna Neuvostoliitolle, mutta myös rehelliset arviot kommunistien ja etenkin Stalinin todennäköisestä toiminnasta. Lehden oletukset osoittautuvat myöhemmin lopulta oikeiksi, kun Neuvostoliitto liittää Baltian maat osaksi Neuvostoliittoa jo seuraavana vuonna.

Kesäkuun 7. päivä *ABC*:ssä uutisoidaan Saksan, Viron ja Latvian välisestä hyökkäämättömyyssopimuksesta, joka on suunnattu Venäjää vastaan. Lehti kirjoittaa, miten Viro ei ole unohtanut Suomen ”kauheaa sisällissotaa” ja ”punaista invaasiota” vuonna 1918, jolloin Saksa tuli apuun, ja minkä se tekisi uudelleen 18 vuotta myöhemmin Espanjassa. Suomessa ja Virossa vakuutetaan, että kaikki yritykset taata heidän koskemattomuutensa ilman heidän suostumustaan katsottaisiin olevan hyökkäys heitä kohtaan.⁴⁹ *ABC*:ssä yhdistetään ensi kertaa Suomen ja Espanjan sisällissodat neuvostovastaisessa

⁴⁷ Turtola 2002a, 20, 36.

⁴⁸ ”No sería extraño, en efecto, que Rusia intentara algún día volver a abrir las ventanas que dan al mar libre, en vez de contentarse con un rincón en el fondo del golfo de Finlandia.” *ABC Madrid* 4.6.1939

⁴⁹ *ABC Madrid* 7.6.1939

diskurssissa. Näiden kahden tapahtuman samankaltaisuudelle ei kuitenkaan anneta vielä paljoa huomiota.

On huomionarvoista, miten *ABC* ei kirjoita, tarkoituksella tai tietämättömyyden takia, Viron omasta vapaussodasta, jossa Iso-Britannia oli tukenut viron valkoisia punaisia kapinallisia vastaan. Espanjan kansallismielisillä oli kauna Iso-Britanniaa ja tämän liittolaista Ranskaa kohtaan. Espanjan sisällissodassa Euroopan johtavat valtat olivat perustaneet kansainvälisen noninterventiokomitean, jonka tarkoituksena oli pitää sisällissota rajattuna Espanjaan muun muassa estämällä ja rajoittamalla asekauppaa sodan osapuolille. Suursodan muisto oli kummitellut edelleen ihmisten mielissä ja sekä aatteellinen liikehdintä oli aiheuttanut maiden hallinnoissa levottomuutta. Komitean kolme muuta jäsentä, Saksa, Italia ja Neuvostoliitto kuitenkin olivat puuttuneet aktiivisesti sodan kulkuun, jolloin komitean tehtävä ja motiivit olivat hämärtyneet. Iso-Britannialla ja Ranskalla oli ollut toki omat intressinsä. Ranskan vasemmistolainen hallitus pääministeri Leon Blumin johdolla oli pelännyt uuden fasistisen valtion syntymistä naapuriinsa Saksan ja Italian rinnalle. Hallitus oli myös pelännyt provosoivansa Saksaa ja Italiaa sekä Ranskan oikeistolaisia tukemalla tasavaltaa suoraan. Se ei myöskään ollut halunnut koetella ystävyyttään Iso-Britannian kanssa.⁵⁰

Iso-Britannian toiminta Espanjan sisällissodassa oli hiukan ristiriitaista. Se toisaalta tuki Espanjan laillista tasavaltaa, mutta oli toisaalta myöntyväinen kansallismielisiä kohtaan. Tämä kumpusi maan konservatiivihallituksen kommunismin pelosta. Ulkoministeri Anthony Eden henkilökohtaisesti oli ihailut Francoa ja kansallismielisiä, vaikka virallisesti oli ollut puolueeton. Hän tosin oli arvellut, että tasavallan avoin tukeminen johtaisi vaan Hitlerin ja Mussolinin nostamaan panoksia auttamalla kansallismielisiä entistä enemmän. Iso-Britannia ja Ranska pyrkivät siis politiikallaan tukea tasavaltaa asettumatta erityisesti kenenkään puolelle, mikä oli myös vuosikymmenelle tyypillisen myöntyväisyyspolitiikan muoto. Seurauksena oli kuitenkin tasavaltalaisen puolen kommunistien vahvistuminen Neuvostoliiton tukiessa heitä maltillisempien tasavaltalaisten kustannuksella. Tämän seurauksena

⁵⁰ Beevor 2006, 206–208.

kansallismieliset lähentyivät Saksaan ja Italiaan.⁵¹ Ranskan ja Iso-Britannian katsottiin epäsuorasti tukevan kommunisteja, ja sisällissodan jäljiltä espanjalaisten asenteet näihin maihin kylmenivät huomattavasti, mikä näkyy erityisesti tutkimani lehdistön kirjoittelussa.

Toimittaja Augusto Assía kirjoittaa *La Vanguardia*ssa kesäkuun 10. päivä, miten Neuvostoliiton pyrkimykset Baltiassa ovat seurausta ”kansallisuuden voitosta” (*victoria nacional*) Espanjassa. Hänen mukaansa Venäjä koittaa avata sylinsä Euroopan oikealle laidalle, kun se epäonnistui tehdä niin vasemmalle Espanjassa.⁵² Neuvostoliitto toteuttaa Assían mukaan kommunistista maailmanvallankumousta, mikä olikin yksi Neuvostoliiton poliittisista tavoitteista, mutta todellisuudessa se ei ollut tuolla hetkellä maan ensisijainen tavoite. Stalinille tärkeintä oli varmistaa Neuvostoliiton talous sekä sisäinen ja ulkoinen turvallisuus, ennen kuin se saattoi toimia ulkomailla ja levittää kommunismia vakaalla pohjalla.⁵³

Tämän me tiedämme, mutta vielä 1930-luvulla tieto Neuvostoliiton politiikasta oli hataralla pohjalla. Länsimaiden näkökulmasta Venäjän oli ottanut haltuunsa vaarallinen ääriryhmä, jonka ensisijaisena tarkoituksena oli levittää ideologiaansa. Olihan Neuvostoliitto kuitenkin pitkin 1920- ja 1930-lukuja sekaantunut usean eri maan politiikkaan tukemalla itselleen myötämielisiä poliittisia ryhmiä ja joissain tapauksissa osallistunut sisällissotiin, viimeksi juuri Espanjassa.⁵⁴ Ajatus vallankumouksesta on uhkaavampi kuin maan ”sisäisten asioiden järjestäminen”. Jatkuva näkyvä uhka eli avoin toiminta sekä näkymätön uhka eli soluttautuminen ja vallankumouksellisuus ovat viholliskuvan peruspilareita. Vihollisen ei luoteta pysyvän etäällä, vaan se nähdään lähenevän valloittaakseen, tuhotakseen tai tappaakseen.⁵⁵ Niin kauan kuin Neuvostoliitto oli olemassa uhka ei väistynyt. Espanjalaiset olivat kokeneet – ja heille ennen kaikkea kerrottiin –, mitä Neuvostoliiton tukema punainen vallankumousyritys saattoi merkitä.

⁵¹ Ibidem.

⁵² *La Vanguardia* (LV) 10.6.1939.

⁵³ Payne 2006, 6.

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ Vuorinen 2012, 3.

Vuoden 1939 kesän aikana Suomesta uutisoidaan vähän väliä liittyen Neuvostoliiton, Iso-Britannian ja Ranskan välisiin neuvotteluihin. Sanoma on pitkälti sama: Suomi ei hyväksy minkään ulkovallan takausta Suomen itsenäisyydestä, ja että Suomi on puolueeton maa, joka ei ota osaa suurvaltojen väliseen kinasteluun. Samoin perustein Iso-Britannia ja Ranska eivät hyväksy Neuvostoliiton vaatimuksia. Neuvottelujen ollessa tauolla tilanne koko Euroopassa muuttuu, kun Saksa ja Neuvostoliitto solmivat 23. elokuuta hyökkäämättömyyssopimuksen, eli niin sanotun Molotov-Ribbentrop-sopimuksen, jonka salaisessa lisäpöytäkirjassa maat jakoivat itäisen Euroopan etupiireiksi.⁵⁶ Sopimus herätti maailmalla monenlaisia reaktioita. *ABC* ja *La Vanguardia* eivät ilmaise francolaiselta ideologialta odotettavia näkemyksiä sopimuksesta, vaan ne uutisoivat tapahtumista rauhallisesti ja analyttisesti. Molemmat lehdet toteavat sopimuksen työntävän sodan vaaraa pois.⁵⁷ Myös Suomessa ajateltiin, että sodan uhka väistyi, kun Suomi ei joutuisi enää pahaan välikäteen Neuvostoliiton ja Saksan mahdollisessa sodassa.⁵⁸

On erittäin luultavaa, että sanomalehtiä oli ohjeistettu siinä, mitä Saksan ja Neuvostoliiton hyökkäämättömyyssopimuksesta sai kirjoittaa. Tietenkään en voi puhua muiden espanjalaisten lehtien puolesta. *ABC* oli vahvasti saksalaismielinen lehti. Vähintä mitä se saattoi tehdä, oli olla arvostelematta Saksan politiikkaa. Saksahan oli ollut Espanjan tärkeimpiä tukijoita vasta päättyneessä sisällissodassa. Saksan veljeily Stalinin ja Neuvostoliiton kanssa on varmasti ollut kiusallinen aihe ja järkyttävä uutinen juuri sisällissodan kokeneelle kansalle, jolle oli toivotettu antikommunismia sanomaa. Lehtien toimituksissa ymmärretään sopimuksen reaali poliittinen luonne. Viimeksi kahden rintaman sota oli olla Saksalle kohtalokas ja uusi laajamittainen sota Euroopassa näytti vääjäämättömältä. *ABC*:n toimittaja Andrés Revesz toteaaakin, että ”suurvaltojen ulkopoliittikka määräytyy ennen kaikkea geopolittisista ja taloudellisista välttämättömyyksistä, kuin ideologisten

⁵⁶ Turtola 2002a, 20–21, 36–37.

⁵⁷ *ABC Madrid* 22.8.1939. LV 23.8.1939.

⁵⁸ Turtola 2002a, 38.

harkintojen takia.”⁵⁹ Tulkinnasta riippuen tämä voi tosin olla Reveszin naljailua Saksalle.

Ohjailuun viittaa myös tutkimustieto Francon ja falangin reaktioista Molotov-Ribbentrop-sopimukseen. Kun uutiset sopimuksesta tulivat Francon tietoon, tämä järkyttyi. Miten Saksa saattoi? Saattoiko Saksaan enää ollenkaan luottaa tulevaisuudessa? Bowenin mukaan Espanjan ja Saksan suhteet olivat jo ennen sopimusta vaakalaudalla. Falangin kansallissosialistimieliset jäsenet olivat odottaneet, että Espanjan ja Saksan suhteet lämpenisivät entisestään sisällissodan päättyessä ja rauhan tullessa, mutta Franco halusikin korjata maan suhteita Ranskaan ja Iso-Britanniaan ja ottaa etäisyyttä Saksaan. Suhteitten vakauttaminen muihin maihin merkitsisi myös Francon vallan legitimoimista. Kaupankäynti ja kanssakäynti Ranskan ja Iso-Britannian kanssa olisi elintärkeää sisällissodan tuhojen korjaamiseksi. Franco tarvitsi rahaa muun muassa maksaakseen korvauksia Saksalle ja Italialle näitten antamasta avusta sisällissodassa. Velassa oleminen ärsytti Francoa, mitä tunnetta ainoastaan vahvistivat Saksan tiukat vaatimukset velkojen pikaisesta maksamisesta. Espanjan ja Saksan välien kylmenemisen näki myöskin Iso-Britannia, joka itsekin lähestyi Francoa kauppasuhteitten palauttamiseksi. Francon suunnitelmat aiheuttivat niin paljon närää fanaattisimmissa falangin saksalaismielisissä, että nämä suunnittelivat jopa Francon ja tämän langon ja sisäministeri Serrano Suñerin salamurhaa.⁶⁰

Tämän taustatiedon valossa Espanjan ja Saksan suhteet olivat siis jotain aivan muuta, kuin käsitlemieni sanomalehtien kiiltokuva aatteellisesta ja sotilaallisesta veljeydestä antoi esittää. Lehtien lämmin asennoituminen Saksaa kohtaan ja Iso-Britannian kylmä kohtelu eivät vastaa ainakaan Bowenin esittämää Francon politiikkaa. Voimme vain pohtia, mitä lehtien toimituksissa lopulta tiedettiin Francon aikomuksista ja maiden välisistä suhteista ja kuinka paljon lopulta pelattiin tavallisten espanjalaisten näkemyksillä ja asenteilla, jotka kumpusivat sisällissodan tapahtumista ja antikommunistisesta ideologiasta ja propagandasta.

⁵⁹ “La política exterior de las potencias está determinada – más que por consideraciones de orden ideológico – por su situación geográfica y sus necesidades económicas.” Andrés Revesz, “Boletín del día”. *ABC Madrid* 22.8.1939.

⁶⁰ Bowen 2000, 57–64.

Hitler ja Saksa saattoivat siis hyökkäämättömyyssopimuksen turvin toteuttaa suunnitelmansa Saksan laajentamisesta itään ilman pelkoa Neuvostoliiton puuttumisesta asiaan. Toinen maailmansota syttyi, kun Saksa hyökkäsi Puolaan 1. syyskuuta 1939 ja Puolan liittolaiset Iso-Britannia ja Ranska julistivat sodan Saksalle. Neuvostoliitto lähestyi Molotov-Ribbentrop-sopimuksen lisäpöytäkirjassa mainittuja etupiirimaita. Suomi kutsuttiin neuvotteluihin Moskovaan 5.10.1939. Baltian maiden hyväksyessä Neuvostoliiton ehdot sotavoimien sijoittamisesta alueilleen Suomi kieltäytyi alueluovutuksista ja käynnisti omien puolustusvoimiensa liikennekannallepanon vedoten oikeuteensa puolustautua.⁶¹ Neuvotteluita käytiin vielä 31. lokakuuta sekä 13. marraskuuta tuloksetta. Suomi piti peräänantamattomasti kiinni puolueettomuudestaan.⁶²

ABC ja *La Vanguardia* uutisoivat neuvotteluiden käynnistymisestä ja niiden kulusta runsaasti. Sanomalehdet ovat hyvin perillä tapahtumista. Uutisointi kiteytyy Suomen haluun säilyttää ehdoton puolueettomuutensa, Suomen kieltäytymiseen kaikista Neuvostoliiton aluevaatimuksista sekä suomalaisten reserviläisten kutumisesta palvelukseen. Lokakuun 14. *ABC* kirjoittaa, että Neuvostoliitto ei ole esittänyt Suomen hallitukselle mitään syitä, jotka oikeuttaisivat Neuvostoliiton aiheuttaman uhan Suomen itsenäisyydelle. Suomi on joka käänteessä pitänyt kiinni puolueettomuudestaan ja Suomi on välttänyt provosoimasta naapureitaan. Ensi kertaa sodanjälkeisessä maailmassa jokin koittaa kammeta Suomen irti kansainvälisestä kentästä, ja ”tämä jokin on, totta kai, marxistinen valtio.”⁶³

ABC:n mielestä ainoastaan siis Neuvostoliitolla on röyhkeyttä tehdä jotain tällaista jättäen mainitsematta esimerkiksi Saksan ja Hitlerin, jonka vaatimuksista Danzigin siirtämisestä Saksaan on uutisoitu huomattavasti lempeämmin. Neuvostoliitto on luonnollisesti *ABC*:n teksteissä ainoa valtio, joka tekee asioita silkasta pahuudestaan.

26. marraskuuta Suomen ja Neuvostoliiton raja-alueella Mainilan kylässä havaittiin räjähdyksiä. Neuvostoliitto syytti Suomea provokaatiosta ja vaati

⁶¹ Turtola 2002a, 38.

⁶² Turtola 2002a, 43.

⁶³ ”Ese algiuen es, naturalmente, el Estado marxista.”. *ABC Madrid* 14.10.1939.

Suomen joukkojen vetäytymistä maiden rajalta. Suomi vakuutti väitteiden olevan perusteettomia ja halusi sovittaa kiistan. Yhdysvallat oli jopa valmis toimimaan Suomen ja Neuvostoliiton välittäjänä, mutta Neuvostoliitto katkaisi diplomaattiset suhteensa Suomeen 29. marraskuuta.⁶⁴

ABC ja *La Vanguardia* uutisoivat 28. marraskuuta niin sanotuista Mainilan laukauksista. Aihetta käsitellään laajasti ja sille annetaan paljon näkyvyyttä. Molemmat lehdet arvioivat tilanteen hyvin vakavaksi, mutta *La Vanguardia* ei erityisemmin ota kantaa tapahtumiin. *ABC*:n kommentti 29. päivä Neuvostoliiton ulkoministeri Molotovin ilmoitukseen Suomen ja Venäjän vuoden 1934 hyökkäämättömyyssopimuksen katkeamisesta Venäjän toimesta on sävyiltään ironinen. Suomi ja Neuvostoliitto olivat vuosina 1932 ja 1934 sopineet hyökkäämättömyyssopimuksen sillä ehdolla, että Suomi estäisi mahdollisen Saksan maihinnousun ja hyökkäyksen Venäjälle, etenkin Leningradiin. Neuvostoliiton näkökulmasta sopimuksen saattoi nyt purkaa Suomen tekemien sotilaallisten loukkauksien takia.⁶⁵ *ABC* kirjoittaa:

*Juuri nyt kun se tietää, että suurvallat, jotka voisivat muussa tilanteessa auttaa, ovat kiireisiä tuhoamaan toisensa, Suomi, rauhallisten valtioiden perikuva, on yhtäkkiä päättänyt hyökätä Venäjälle ja ottaa haltuunsa vanhan Karjalan Leningradin kera. Tämä Neuvostoliiton ilmoituksen logiikka on sopusoinnussa sen yleisen hulluuden kanssa, joka on ottanut maailman valtaansa. Mahdollisesti mikään sota ei ole nähnyt yhtä selvää vilpittömyyttä.*⁶⁶

Lehti kirjoittaa myös, että ”Käy siis ilmi, että Suomi on ´sotaa lietsova´ maa, jonka ´Puna-armeija murskaa´”, lainaten osaksi Molotovin puhetta.⁶⁷ On selvää, että *ABC* suhtautuu halveksuvasti Neuvostoliiton ja Molotovin politiikkaan ja nauraa niiden propagandistisille väitteille Suomen syyllisyydestä. *ABC*:n

⁶⁴ Turtola 2002a, 44–45.

⁶⁵ Turtola 2002a, 34–35.

⁶⁶ “Precisamente ahora, cuando sabe que las grandes potencias, que en otras circunstancias hubieran podido ayudarla, están ocupadas en destrozarse mutuamente, Finlandia, modelo de Estados pacíficos, ha decidido de repente invadir a Rusia y anexionarse la vieja Carelia con Leningrado. Esta es la lógica del comunicado soviético, lógica en armonía con la locura general que se ha apoderado del mundo. Quizá ninguna guerra haya presenciado mala fe tan manifiesta.” *ABC* 29.11.1939.

⁶⁷ “Resulta, pues, que Finlandia es un país “belicista”, al que “el Ejército rojo va a aplastar.” Ibidem.

näkökulmasta tämä häikäilemätön toiminta on tietenkin Neuvostoliitolle ja kommunismille täysin ominaista. Ei siltä voi muutakaan odottaa.

Marraskuun 30. päivä *ABC Madrid* ja *ABC Sevilla* ottavatkin virallisesti jyrkän tuomitsevan kannan Neuvostoliiton toimiin Suomea kohtaan. Suomihan on käyttäytynyt asiallisesti ja sovittelevasti Neuvostoliiton syytöksien edessä. Lehdet kirjoittavat pääkirjoituksissaan syyttävästi:

*Se mitä Pohjois-Euroopassa on tapahtunut osoittaa jälleen kerran meidän Ristiretkemme pyhän luonteen Pahuutta vastaan; ”länsimaisen ja kristityn sivilisaation” vihollista vastaan; hirviötä vastaan, joka osaa yhdistää väkivaltaisimman kansankiihotuksen ja armottomimman imperialismin. Koko maailman myötätunto on Suomen puolella sen vastarinnassa julmaa ja häpeämätöntä naapuria vastaan.*⁶⁸

Lehtien lausuntojen tukena on espanjalaisille tärkeä Paavinistuin, joka tuomitsee Neuvostoliiton teot.⁶⁹ Tekstissä käytetään historiallisesti ja tunteellisesti latautunutta termiä: ristiretki, *la cruzada*. Espanjalaisten ristiretkikäsité juontaa 1400-luvulle, jolloin Iberian niemimaan pohjoiset kristityt valtakunnat valloittivat niemimaan ”takaisin” itselleen muslimeilta. Tämä *reconquista*, takaisinvalloitus, päättyi vuonna 1492, kun Kastilian kuningatar Isabella ja Aragonian kuningas Ferdinand valloittivat viimeisen muslimilinnakkeen Granadassa. Vuosi 1492 on espanjalaisille kansallisesti merkittävä, sillä se tarkoitti symbolista Espanjan valtakunnan syntyä Iberian niemimaan kahden suurimman kuningaskunnan yhdistyessä, sekä Espanjan kultaisen aikakauden alkusoittoa: samana vuonna Kristoffer Kolumbus purjehti Amerikkaan samaisen hallitsijaparin tuella.⁷⁰

Espanjan sisällissodan aikana *reconquistan* ja *cruzadan* käsitteet kuuluivat kansallismielisten retoriikkaan. Niillä tarkoitettiin Espanjan takaisin valloittamista vallankumouksellisilta elementeilta sekä ristiretkeä kommunismia vastaan, eli

⁶⁸ “Lo que está pasando en el Norte de Europa vuelve a demostrar el carácter sagrado de nuestra Cruzada contra el Mal; contra el enemigo de todo cuanto representa la expresión “Civilización occidental y cristiana”, contra el monstruo que sabe combinar la demagogia más violenta con el imperialismo más despiadado. La simpatía del mundo entero acompaña a Finlandia en su resistencia al vecino brutal y cínico.” *ABC Madrid* 30.11.1939. *ABC Sevilla* 30.11.1939.

⁶⁹ Ibidem.

⁷⁰ Beevor 2006, 40–42.

Espanjan palauttamista sen perinteisille juurille. Vaikka sanaa *reconquista* käytetään myös neutraaliin sävyyn taistelu-uutisoinnissa (esimerkiksi jonkin alueen takaisin valtaaminen), on historiallinen lataus silti olemassa. Ristiretki on taistelun oikeuttava käsite. Se on osoitus syvästä aatteellisesta erilaisuudesta ja vastakkainasettelusta. Ristiretken kohde edustaa jotain pahaa tai vahingollista itsen vastakohtaa. Kommunismin ateismi oli uhka kristinuskolle ja loukkaus Jumalaa kohtaan, ja materialismi vaaransi ihmisen hengellisyyden.

Myös kaksi muuta sanaa nousee esiin: kansankiihotus (*demagogia*) ja imperialismi (*imperialismo*). Termit ovat propagandistiselle kirjoitukselle tyypillisiä vahvoja ilmaisuja, joita viljellään varsinkin ABC:ssä runsaasti. On tosin helposti kuviteltavissa, että Neuvostoliitto käyttäisi itse termiä ”imperialismi” puhuessaan länsimaista; kuuluihan se varsinkin Leninin retoriikkaan. Ja mitä muuta ovat ABC:n kirjoitukset Neuvostoliiton pahuudesta ja hirviömyönteisyydestä ja niiden vastustamisesta kuin kärjistettynä kansankiihotusta?

Jo ensimmäisistä päivistä lähtien lehdet suhtautuivat negatiivisesti ja pessimistisesti Neuvostoliiton toimintaan. Syyt olivat luonnollisesti kytkeytyneet sisällissodan tapahtumiin sekä kansallismielisten ideologiaan. Sanomalehdet eivät odottaneet mitään hyvää Neuvostoliitolta, vaan ne toivoivat ulkopuolisten valtojen, lähinnä Saksan ja Yhdysvaltojen estävän sodan auktoriteetillaan. Suomi oli ollut molempien lehtien uutisissa jo pitemmän aikaa, muttei ollut varsinaisesti uutisoinnin kohde. Vielä tähän mennessä uutiset olivat keskittyneet Neuvostoliiton toimintaan ja Euroopan kokonaiskuvaan. Suomi oli vain yksi maa muiden Neuvostoliiton naapureiden joukossa. Narratiivisesti Suomi oli pieni, mutta itsepäinen maa, joka oli Euroopan suurvaltojen hylkäämä ja jätetty idän jättiläisen armoille. Ei ollut kyse Suomesta tai suomalaisista: Suomi oli tekemisen kohde, ei tekijä. Sodan syttymisestä lähtien Suomi on kuitenkin päivittäinen uutisten ykkösaihe. Maan rooli ja luonne uutisoinnissa muuttuu radikaalisti.

1.2. Voi, Suomi parkaa! Minä tunsin hänet

Neuvostoliiton hyökkäys Suomeen 30.12.1939 on sekä ABC:n että *La Vanguardian* ulkomaanosioiden ykkösuutinen joulukuun 1. päivä. Ainoa näkyvämpi uutisjuttu on José Antonio Primo de Riveran, falangistipuolueen

perustajan hautajaiset, josta Franco on luonut propagandistisen speaktaakkelin. *ABC* omistaa pelkästään hyökkäykselle melkein kokonaiset kolme sivua ja *La Vanguardia*kin puolitoista. Osa uutisista on katkelmia muiden maiden sanomalehtien reaktioista ja jutuista. Joukkojen etenemisiä ja taistelujen tuloksia raportoidaan tarkasti suoraan virallisista suomalaisista lähteistä. *ABC* käsittelee tapahtumia vahvalla francolaisella näkökulmalla, mutta *La Vanguardia* raportoi ja analysoi rauhallisemmin ja pidättäytyväisemmin. Nämä talvisodan ensimmäiset päivät määrittävät lehtien talvisotauutisoinnin yleisen luonteen, joka selvästi jatkuu pienin muutoksin sodan päättymiseen asti.

Sanomalehtien otsikot ovat tunteikkaita. Molempien *ABC*-lehtien otsikoissa komeilee: ”Neuvostoliitto ylittää Suomen rajat ja pommittaa useita kaupunkeja.”⁷¹ *ABC Sevillan* alaotsikossa lukee ”Neuvostoliitto hyökkää Suomeen ilman sodanjulistusta.”⁷² *La Vanguardia* kirjoittaa ”Venäläiset ovat hyökänneet Suomeen, jossa he ovat kohdanneet suurta vastustusta.”⁷³

ABC:n tiukkojen sanojen kohteena on aina Neuvostoliitto. Lehti väittää, että hyökkäys Suomeen oli ennalta suunniteltu. Sillä välin, kun Eurooppa on hajoamassa, Neuvostoliitto vahvistaa vaikutusvaltaansa ja uhkaa yhä useampaa valtiota. Neuvostoliiton tulevat tavoitteet Pohjoismaissa ovat selvät: Norjassa on väylä Atlantille ja Pohjois-Ruotsissa rikkaat rautamalmivarat. Missä menevät ”venäläisbolševistisen imperialismin” rajat? Koko maailma tärisee suuttumuksesta, mutta mikään suurvalta ei voi sekaantua, kun lännessä soditaan. *ABC* kirjoittaa myös, että Neuvostoliitto haluaa kostaa Suomelle häviönsä Suomen sisällissodassa, kun saksalaiset joukot toimivat yhdessä ”*generalísimo*”⁷⁴ Mannerheimin kanssa. *ABC*:llä on tosin käynyt pieni erehdys vuosien kanssa, sillä se kirjoittaa ”kaksi viisivuotiskautta sitten”⁷⁵, eli sisällissota olisi ollut vuonna 1929.⁷⁶

⁷¹ ”Los soviets cruzan las fronteras de Finlandia y bombardean varias ciudades”. *ABC Madrid* 1.12.1939. *ABC Sevilla* 1.12.1939.

⁷² ”Los soviets, sin declaración de guerra, invaden Finlandia”. *ABC Sevilla* 1.12.1939.

⁷³ ”Finlandia es invadida por los rusos, que luchan con una gran resistencia”. *LV* 1.12.1939.

⁷⁴ Generalissimus, sotavoimien ylipäällikkö.

⁷⁵ ”Hace dos lustros”.

⁷⁶ *ABC Madrid*, 1.12.1939.

ABC:n Berliinin kirjeenvaihtaja César Gonzalez-Ruano on artikkelissaan samoilla linjoilla. Hän on pessimistinen, mutta Suomea kohtaan myös sympaattinen. Hän kirjoittaa:

Suruvirren aika on koittanut Suomelle anteeksiantamattomasti, kuten uskoimme ja ilmoitimme kaikista toiveikkaista ennustuksista huolimatta. Kaikki on tapahtunut nopeasti Venäjän hyväksikäyttäessä sille suotuista tilannetta. - - Suomalaisten asiantuntijoiden luulo, ettei Venäjä hyökkää keskellä talvea, on myös mennyt pieleen. Venäjä tiesi, että nyt eikä muulloin oli sen paras hetki. - - Sodasta Suomen kanssa tulee varmasti lyhyt, mikä on selvä asia Venäjän ylivoimaisuuden takia.⁷⁷

Vielä marraskuun lopulla oli elänyt toivo siitä, että Suomi ja Neuvostoliitto saisivat sovittua kiistansa. ABC:ssä ei anneta paljon mahdollisuuksia Suomelle sodan syttyessä, mikä oli tietysti täysin realistinen olettaus. Kaikki saatavilla oleva tieto viittasi siihen, että Suomi ei yksinkertaisesti voi pärjätä Neuvostoliiton mahlille, eikä Espanja, eivätkä muutkaan maat odottaneetkaan muuta.⁷⁸

Joulukuun 2. päivä ABC:n lukijoille kerrotaan Suomen sisällissodan tarina artikkelissa ”Kun suomalaiset murskasivat bolševikit”⁷⁹. Lehti haluaa muistella, miten Suomikin on kerran päihittänyt Neuvostoliiton, tämän uhatessa sitä aikaisemminkin, nyt kun Suomi on taas tuhon edessä. Andrés Reveszin kirjoitus on täynnä antikommunistista ja espanjalaisnationalistista paatosta.

Muissa maissa toimittajien täytyy selittää yksityiskohtaisesti faktat ja taustat, mutta Espanjassa riittää, kun sanoo että kaikki tapahtui suurpiirtein kuten täällä, sillä merkittävällä erotuksella että – Suomen onneksi – taistelu kesti melkein kolmen vuoden sijaan vain kolme kuukautta. Mutta suomalaiset porvarit ja talonpojat todistivat kolmessa kuukaudessa samat kauhistukset ja

⁷⁷ ”La hora de la elegía ha llegado para Finlandia irremisiblemente, como creíamos y anunciamos, a pesar de todos los pronósticos de esperanza. Todo ha sido rápido, en un aprovechamiento de las circunstancias, favorables para Rusia. - - Los pronósticos de los técnicos finlandeses en el sentido de que Rusia no iniciaría la guerra en pleno invierno, han fallado también. Rusia sabía que éste y no otro era su mejor momento. - - La Guerra con Finlandia será seguramente breve por la manifiesta superioridad rusa.”. Gonzales-Ruano ”Rusia aprovecha las circunstancias favorables”. *ABC Madrid* 1.12.1939.

⁷⁸ esim. Seppinen 2002, 829.

⁷⁹ Andrés Revesz, ”Cuando los finlandeses aplastaron a los bolcheviques”. *ABC Madrid* 2.12.1939.

*julmuudet, jotka kaksikymmentä vuotta myöhemmin täytyi toistaa täällä laajemmassa ja täydellistetyimmässä muodossa.*⁸⁰

Revesz yhdistelee Suomen sisällissodan tapahtumia Espanjan sisällissodan käsitteisiin. Hän esimerkiksi puhuu Vaasasta, jonne Suomen hallitus pakeni punaisia, ”Suomen Burgoksena”. Burgos oli Espanjan sisällissodan aikana kansallismielisten pääkaupunki. Lisäksi hän kirjoittaa jääkäreistä ”kansallisina joukkoina” (*tropas nacionales*) sekä maaseudun ”kansallisesta elpymisestä” (*la regeneración nacional*). Hän myös korostaa Mannerheimin ja Saksan roolia sodassa.⁸¹

Yhteneväisyydet Espanjan sisällissodan kanssa ovat varsin selkeät. Revesz selvästi haluaa luoda aatteellisen ja historiallisen yhteyden Suomen ja Espanjan välille. Voimme pohtia hänen taka-ajatuksiaan. Tarkoituksena lienee rohkaista espanjalaisia, että Espanja ei ole yksin ristiretkessään Neuvostoliittoa vastaan ja että ristiretki on täysin oikeutettu Neuvostoliiton uhrien määrän ollessa suurempi. Toisaalta Revesz haluaa korostaa Espanjan sisällissodan erikoislaatuisuutta kirjoittamalla, että se oli pitempi ja ”kehittyneempi” kuin Suomessa. Käyttämällä kansallismielisten nomenklatuuraa Suomen sisällissodasta ja suomalaisista luodaan espanjalaiselle samaistuttava ja ymmärrettävä kohde, ja muistellaan Espanjan oman ”punaisen vallankumouksen” torjumista. Saksan avunannolla muistutetaan myös saksalaisten roolista Espanjan sisällissodassa. Ottaen huomioon, että kirjoittaja on Revesz, hän saattaa taaskin näpäyttää Saksaa, joka on liitossa Neuvostoliiton kanssa. Joka tapauksessa Suomen sisällissota oli esimerkillinen tarina kerrottavaksi Francon Espanjalle Neuvostoliiton pahuudesta.

Sanomalehtiloja ohjailtiin ylhäältä päin hallinnon puolelta, joten tällaiseen uutisointiin on myös voitu kehottaa. Aihe on varmasti myös innostanut sodankäyneitä espanjalaisia. Sinänsä Neuvostoliiton ja Suomen välinen sota ei ollut vaarallinen tai arka aihe toisin kuin esimerkiksi Saksassa, jossa

⁸⁰ ”En otros países, el periodista tendrá que exponer detalladamente hechos y antecedentes; pero en España basta con decir que todo pasó, aproximadamente, como aquí, con la diferencia fundamental – y feliz para Finlandia – de que, en vez de durar cerca de tres años, la lucha terminó en sólo tres meses. Pero los burgueses y campesinos finlandeses presenciaron, en un trimestre, los mismos desmanes y las mismas crueldades que, al cabo de cuatro lustros, hubieron de repetirse aquí, en una edición aumentada y perfeccionada”. Ibidem.

⁸¹ Ibidem.

hyökkäämättömyyssopimuksen takia katsottiin parhaaksi vaieta liittolaismaan kannalta negatiivisista uutisista.⁸² Toisaalta juuri Espanjan ja Saksan suhde olisi voinut edellyttää varovaisempaa kirjoittelua. Joka tapauksessa päätettiin silti ottaa kaikki ideologinen aines irti.

Vaikka *ABC* luokin yhteyttä Suomen ja Espanjan välille, ei se (eikä myöskään *La Vanguardia*) käsittele missään vaiheessa suomalaisten osallistumista Espanjan sisällissotaan. Taustalla lienee, että 239:stä sotaan osallistuneesta suomalaisesta 225 oli ollut tasavaltalaisten puolella ja vain 14 taisteli kansallismielisten riveissä.⁸³ Onhan mahdollista, ettei tarkkoja lukuja suomalaisten osallistumisesta tiedetty ja suomalaisten tarkempia rooleja sodassa tunnettu, eikä suomalaisuuteen oltu välttämättä edes kiinnitetty huomiota sisällissodan aikana. Eipä lukujen mainitsemisesta mitään erityistä hyötyä olisi francolaisen narratiivin kannalta ollutkaan. Espanjassa soti eri kansallisuuksia omaavia vapaaehtoisia taistelijoita. Monet näistä tasavallan puolella taistelleista suomalaisista vangittiin ennen talvisotaa Suomen ja Neuvostoliiton välien kiristyessä epäilyinä salaliitosta ja valtion vastaisesta toiminnasta. Moni vapautettiin vasta jatkosodan jälkeen. Oli kuitenkin niitäkin, jotka saivat taistella talvisodassa isänmaansa puolesta.⁸⁴

Joulukuun 2. päivä ulkomaan uutisissa puidaan Suomen kahta uutta hallitusta, eli uutta hallitusta Helsingissä sekä Otto Wille Kuusisen niin sanottua Suomen kansanhallitusta eli Terijoen hallitusta.

Ei ollut hyötyä jättää uudesta Suomen hallituksesta pois Cajanderia ja Erkköä, jotka Neuvostoliiton mielestä osoittivat ”imperialistisia” tendenssejä - - koska Neuvostoliitto on päättänyt hyödyntää suotuisaa tilannetta toteuttaakseen omaa imperialismiaan - - kenen hyvänsä kustannuksella. Venäläisvalloittajat ovat perustaneet hyvin lähelle rajaa näennäishallituksen, joka on esitelty luonnollisesti Suomen kansan tahdon ilmentymänä - - ja joka ei

⁸² Peltovuori 2009, 66.

⁸³ Juusela 2003, 416.

⁸⁴ Juusela 2003, 306

todellisuudessa edusta enempää kuin vuoden 1918 punaisen vallankumouksen jäänteitä - -.⁸⁵

Lehti kirjoittaa, ettei Kuusisen hallituksella ole sinänsä muuta merkitystä kuin olla osoituksena siitä, ettei Moskova neuvottele Helsingin kanssa.⁸⁶ ABC toteaa heti, että Kuusisen hallitus on vain Neuvostoliiton nukkehallitus, jonka ”kansan tahdon ilmentymä” on vain näennäinen oikeutus sodalle eikä anna sille paljon painoarvoa. Samalla sivulla otsikolla ”Neuvostoliitto perustaa lähelle rajaa fanaatikkohallituksen”⁸⁷ ABC kirjoittaa myös Kuusisen taustoista Kominternissa. Lehti analysoi, että Neuvostoliitto pyrkii valloittamaan Suomen mahdollisimman nopeasti ja liittämään sen ”enemmän tai vähemmän” Neuvostoliiton yhteyteen. Ulkomaan uutisten otsikossakin lukee, että Terijoen hallituksen nimitys on vain yksi ”uusi Neuvostoliiton rikos”.⁸⁸

La Vanguardia ei anna Kuusisen hallitukselle edes omaa otsikkoa, vaan käsittelee aiheen olankohautuksella. ”Ei ole todennäköistä, että kukaan uskoo tämän ’kansanhallituksen’ aitouteen, jonka valloittajat ovat keksineet Moskovassa ja toteuttaneet Teri[j]oen rajakylässä.”⁸⁹

On luultavaa, että Kuusisen hallituksen täystyrmäykseen vaikutti jälleen kerran kokemukset Espanjan sisällissodassa. Kansallismielisten silmissä Espanjan tasavallan hallitus oli kommunistien soluttama Neuvostoliiton nukkehallitus, joka ei edustanut espanjalaisia. Varsinkin sisällissodan loppupuolella väite ei ollut kaukana todellisuudesta, kun kommunistit haalivat lisää valtaa käsiinsä hallituksessa ja Neuvostoliiton tiedustelupalvelu NKVD sai operoida tasavallan kontrolloimilla alueilla.⁹⁰ Vaikka Kuusinen ja kommunistit eivät olleet Suomen laillisessa hallituksessa, niiden katsottiin olevan luonteeltaan samoja Neuvostoliiton työkaluja kuin Espanjan tasavallan hallitus.

⁸⁵ “Para nada sirve la formación de un nuevo Gobierno finlandés, del cual quedan excluidos Cajander y Erkko, acusados por Moscú de tendencias “imperialistas” - - porque los soviets están decididos a servirse de la ocasión propicia para realizar su propio imperialismo - - a costa de quien sea. Los invasores rusos han establecido muy cerca de la frontera a un pseudo-Gobierno, presentándolo, naturalmente, como expresión de la voluntad del pueblo finlandés - - que en realidad no representa más que el residuo de la revolución roja de 1918 - -.” *ABC Madrid* 2.12.1939.

⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁷ “Los Soviets instalan cerca la frontera un Gobierno adicto”. 2.12.1939.

⁸⁸ “El nuevo crimen del bolchevismo”. *Ibidem*.

⁸⁹ “Ni es probable que nadie preste fe a la realidad de este ‘gobierno popular’ que los invasores han inventado en Moscú y realizado en pueblo fronterizo de Terioki [sic].” *LV* 2.12.1939.

⁹⁰ Payne 2004, 252, 295

Vaikka lehdet eivät juuri muuten kommentoi Suomen oikean hallituksen vaihdosta, *ABC*:ltä ei ole jäänyt huomaamatta, että ”*el movimiento nacional popular*” eli Isänmaallinen kansallispuolue, IKL ei ole mukana.⁹¹ Lehti ei kuitenkaan kommentoi asiaa enempää.

Kuten sanomalehdet itsekin kertovat, niiden sympatiat Suomelle ovat äärettömät, mutta niin on myös pessimismi. *La Vanguardia* kirjoittaa, miten suomalaiset ovat onnistuneet torjumaan hyökkäykset menestyksekkäästi tähän mennessä, mutta he eivät pysty jatkamaan niin loputtomiin, sillä joukkojen välinen määrällinen ero on liian suuri.⁹² Rooman kirjeenvaihtaja Villoria kirjoittaa, ettei usko kenenkään odottavan rauhan ihmettä, koska Venäjän hyökkäys on osoitus siitä, ettei Venäjä jatka diplomaattisia keskusteluja ennen kuin se on vallannut ne paikat, joita se vaati aikaisemmin tai saanut ne vuokralle. Hän kirjoittaa myös, että suomalaiset pitäisivät alueidensa menetystä uutena venäläisenä ja bolševistisenä orjuutena, mikä on kymmenen kertaa pahempi kuin vanha tsaarinvalta ja että he mieluummin kuolisivat kuin eläisivät orjina.⁹³

ABC:n Lontoon kirjeenvaihtaja Luis Calvo arvostelee Neuvostoliiton tekemiä barbaarisia kaupunkipommituksia, jotka Calvon mukaan se on oikeuttanut tekopyhällä olettamuksella, että Suomi, puolustuksellisesti ja kokonsa puolesta merkityksetön maa verrattuna Venäjään, olisi uhka ”Stalinin ja Molotovin kommunistiselle imperiumille.”⁹⁴ Molotovilla on lisäksi röyhkeyttä väittää, ettei Neuvostoliitto hyökännyt Suomeen, vaan se haluaa, että Suomi järjestää sisäiset ja ulkoiset asiansa Neuvostoliiton kannalta tyydyttävästi. Calvo kirjoittaa, miten Helsingin kadut ovat kylvetty naisten ja lasten ruumiilla, ja että rauhantahtoisen ja hiljaisen Suomen on pakko tavoitella rauhaa Venäjän kanssa kaikkien aikojen lyhimmän, vain kaksikymmentäneljä tuntia kestäneen sodan jälkeen.⁹⁵ Hänen kannaltaan sota on jo ohi ennen kuin se ehti kunnolla alkaakaan. Calvo on yksi *ABC*:n kiihkeimpiä kirjoittajia, mikä ilmenee varsin hyvin sodan jatkuessa.

⁹¹ *ABC Sevilla* 3.12.

⁹² *LV* 2.12.1939.

⁹³ Villaria, ”*Supremo gesto finlandés*”. *LV* 2.12.1939.

⁹⁴ ”*el Imperio comunista de Stalin y Molotov.*”

⁹⁵ Luis Calvo, ”*Nuevo Gobierno en Finlandia*”. *ABC Madrid* 2.12.1939

La Vanguardia on ollut huomattavasti rauhallisempi kirjoituksissaan, mutta on kuitenkin paheksunut Neuvostoliiton toimia. Lehti tuomitsee virallisesti Neuvostoliiton hyökkäyksen 3. joulukuuta tunteikkaassa, mutta runollisen monimutkaisessa pääkirjoituksessa lehden etusivulla. Se kirjoittaa, että Neuvostoliiton ”hirviömäinen hävitys”⁹⁶ toimii diplomatian ja valtiomiesten päätännön ulkopuolella, koska se ylittää tavalliset maiden väliset suhteet ja vastakkainasettelun ja muuttuu murtumaksi, jonka kautta Neuvostoliitto laajenee ”veren ja tulen yhtenäisessä tahdissa”⁹⁷. Lehti jatkaa, että tämä kirjoitus ei siksi ole ulkomaanosastolla, vaan ”asioiden elävässä kehossa”, joka koskettaa suoraan ihmishenkeä ja siten myös espanjalaista henkeä. Millään muulla maalla ei ole Espanjan surullista arvovaltaa – ”joka, kiitos Jumalan ja El Caudillon, hänen taivaallisen välikappaleensa armeijan johdossa, on muuttunut iloiseksi, voittoisaksi arvovallaksi”⁹⁸ –, joka todistaisi sitä ”sykkivää kipua, sivistyneen kansakunnan sielun ja lihan julmaa repeämää”⁹⁹, mikä on neuvostodiktatuurin seuraus.¹⁰⁰

La Vanguardia siis puolustaa kriittisiä sanojaan Neuvostoliitosta vedoten maan julmaan toimintaan koko ihmisyyttä ja kristinuskoa vastaan aikaisemmin Espanjan sisällissodassa ja nyt sen hyökkäyksessä Suomeen. Lehti viittaa myös kommunismin kansainvälisyyteen ja toimintaan, jotka eivät ole valtioiden kontrollissa. Kommunismi on näkymätön uhka, joka toimii perinteisten valtarakenteiden ulkopuolella, soluttautuu ja tuhoaa sisältäpäin. *La Vanguardia*kin vetoaa ABC:n tavoin Espanjan kokemukseen sisällissodasta, sen julmuuteen ja erikoislaatuisuuteen. Tähän asti *La Vanguardian* kirjoitukset ovat olleet rauhallisia verrattuna ABC:hen. On mahdollista, että valtion toimesta lehteä on kehoitettu pitämään yhdenmukaista linjaa muiden kanssa ja muistamaan kenen puolella ollaan. Ehkä taustalla ovat myös sanomalehtien toimitusten poliittisesti poikkeavat taustat. Sodan päättymisestä ja lehden käännäytymisestä ei ollut kulunut vielä kovin paljon aikaa, mutta en osaa sanoa

⁹⁶ ”monstruoso desmán”.

⁹⁷ ”a igual ritmo de sangre y fuego”.

⁹⁸ ”que gracias a Dios y a su providencial instrumento el Caudillo, al frente del Ejército se ha convertido en feliz autoridad victoriosa”.

⁹⁹ ”el dolor lancinamente, el desgarró cruel que supone en el alma y en la carne de una nación civilizada, la dictadura soviética.”

¹⁰⁰ ”Union sagrada”. LV 3.12.1939

vaihtuiko toimituksen henkilöstö suurestikin. Ehkä francolainen ideologia ei ollut vielä täysin juurtunut.

Viimeistään tässä vaiheessa tulee selvästi esiin *ABC*:n ja *La Vanguardian* välinen ero niiden suhtautumisessa Neuvostoliittoon. *ABC* on välistä kiihkeän francolainen nähdessään Suomessa aatetoverin, kun taas *La Vanguardia* tuomitsee ainoastaan Neuvostoliiton moraalien rajat ylittävät epäsovinnaiset toimet rikoksina ihmisyyttä vastaan ja analysoi maan toimintaa rauhallisemmin. *La Vanguardialle* Suomella itsellään ei selvästikään ole niin suurta merkitystä

Vielä joulukuun 7. päivä Suomen tapahtumia tarkastellaan Espanjan näkökulmasta. Suomen tilanne on herättänyt maailmassa uutta tarmoa, jonka *ABC*:n toimitus on luullut kuolleen. Neuvostoliiton ilmaantuminen Suomen rajoille ”on käynnistänyt herkkyyden prosessin”, jonka nojalla läntinen sivilisaatio on saanut takaisin ”moraaliset oikeutensa”. Tähän mennessä jotkin maat Euroopassa ja Amerikoissa eivät ole käsittäneet, mitä kommunismi tarkoittaa käytännössä. Espanjalaiset oppivat ikävästä kokemuksesta, mitä tämä uusi barbarismi tarkoittaa, ja sen kamalat jäljet ovat painuneet heidän lihaansa. Kansallinen Espanja taisteli onnistuneesti kommunismia vastaan lännessä antaen maailmalle oppitunnin, jonka nyt näemme kantavan hedelmää. Koskaan ei ole liian myöhäistä myöntää virheitään ja näillä hetkillä pieni Suomi palaa kohtamaan Neuvostoliiton väkivallan ja kommunismin järjettömyyden.¹⁰¹ *ABC* odottaa, että Euroopan suurvallat auttavat Suomea sen takia, koska Espanjan sisällissota ja nyt Neuvostoliiton hyökkäys Suomeen ovat herättäneet ne unestaan. Espanjalaisten itsensä ei kehoteta tekemään mitään.

Samat teemat jatkuvat lehden uutisoidessa Francon ja Espanjan hallituksen pohdintoista kansainvälisestä tilanteesta ja Suomen ja Neuvostoliiton välisen sodan ”vakavista kysymyksistä” joulukuun 8. päivä. Hallitus on päättänyt tarkkailla tilannetta ja osoittaa syvimmit sympatiansa Suomelle.¹⁰² Tämä oli tietenkin odotettava reaktio. Maalla ei ollut edellytyksiä osallistua Suomen ja Neuvostoliiton sotaan edes tukemalla suomalaisia taloudellisesti sotilaallisesta avusta puhumattakaan, vaikka ideologia sitä vaatikin. Espanja oli edelleen sisällissodan tuhoissa rypevä maa, jonka kansalaiset kärsivät

¹⁰¹ *ABC Madrid* 7.12.1939

¹⁰² *ABC Madrid* 8.12.1939

sotaväsymyksestä. Maassa kuitenkin harkittiin sotilaallisen osaston lähettämistä Suomeen, mikä ei toteutunut.¹⁰³ Espanja asettui virallisesti Suomen puolelle, mitä Espanjan tärkeä liittolainen Saksa ei tehnyt. Joulukuun 6. päivä, Suomen itsenäisyyspäivänä Espanja osoittaa kuitenkin myötätuntonsa Suomen ponnisteluille ja lupasi Suomen Madridin lähettiläälle George Winckelmannille tukevansa Suomen Punaista Ristiä.¹⁰⁴

Mikään ei tietenkään estä *ABC*:tä esittämästä hienoja, jo aikaisemminkin kuultuja sanoja Suomen henkiseksi tueksi ja Francon Espanjan moraaliseksi oikeutukseksi:

”Espanja tietää paremmin kuin mikään muu maa, mitä neuvostobarbarismi tarkoittaa, ja siten sen hallitus täydellä arvovallalla kääntää silmänsä kohti sankarillista maata, joka nyt puolustaa kristillistä kulttuuria, kuten se [kansallismielinen hallitus] mieleenpainuvina aikoina osasi puolustaa Espanjaa omien parhaiden lastensa runsaalla verellä.”¹⁰⁵

Mertalan tutkimuksesta käy ilmi, että Suomi oli kuitenkin toivonut Espanjalta sotilaallista tukea. George Winckelmann tiedusteli mahdollisuutta hankkia Suomelle aseita, panssarivaunuja ja lentokoneita, joita Suomi tiesi Espanjalla olevan. Vuoden vaihteessa Suomi lähetti Espanjaan vielä erillisen delegaation neuvottelemaan kaupoista. Espanja ei kuitenkaan suostunut myymään kaikkea Suomelle. Se tiesi, että muutkin maat olisivat kiinnostuneita Espanjan sotamateriaalista ja voisivat esittää paremman tarjouksen kuin Suomi. Espanjalaiset eivät sympatioistaan huolimatta halunneet tehdä hyväntekeväisyyttä, vaan odottivat saavansa voittoa. Lisäksi Espanjan sisäinen tilanne ei ollut vielä vakaa eikä sen paikka suursodan osapuolten välillä ollut varma, joten aseille saattaisi löytyä käyttöä vielä espanjalaisille itselleenkin. Etenkin Saksan asema Neuvostoliiton liittolaisena vaikutti kauppaneuvotteluihin. Sopimukseen kuitenkin päästiin: Suomi osti itselleen viestintävälineitä, tykkejä

¹⁰³ Bowen 2006, 26.

¹⁰⁴ *ABC Sevilla* 7.12.1939.

¹⁰⁵ ”España sabe mejor que ningún otro país lo que la barbarie soviética significa, y por ello, su Gobierno, con la máxima autoridad, vuelve os ojos hacia la heroica nación que ahora defiende la cultura cristiana, como en horas memorables la supo defender España con la sangre generosa de sus mejores hijos.”. Ibidem.

sekä panssaritorjuntakalustoa. Suurin osa siitä ei kuitenkaan ehtinyt rintamalle asti, vaan sota ehti jo päättyä.¹⁰⁶

Joulukuun edetessä espanjalaisen talvisotauutisoinnin pessimismi alkaa pikkuhiljaa hälventyä. Suomalaiset saavat torjuntavoittoja neuvostoliittolaisista ja ennakoitu vuorokauden mittainen sota pitenee pitenemistään. Maailman tiedotusvälineet ovat yllättyneitä. *ABC* ja *La Vanguardia* kirjoittelevat taisteluista lähes joka päivä ahkerasti ja innoissaan. Lehtien narratiivi saa uuden suunnan. Sotiminen vie eniten palstatilaa, mutta muu Suomi-aiheinen uutisointi ei lakkaa. Pikemminkin se kasvaa ja käsittelee yhä enemmän muita aiheita, kuten suomalaista kulttuuria ja kansakuntaa.

1.3 Espanja ja antikommunistit

Francon Espanja oli Saksan, Italian, Japanin ja muiden antikommunististen maiden tavoin sopinut antikomintern-sopimuksen, jonka tarkoituksena oli vastustaa Kolmatta kommunistista internationaalia ja etenkin Neuvostoliittoa.¹⁰⁷

Tämän sopimuksen puitteissa voisi kuvitella, että siihen kuuluneilla mailla olisi ollut yhtenäinen neuvostopolitiikka. Näin ei kuitenkaan ollut, vaan liitto oli löyhä. Käsitteet talvisodasta ja talvisotauutisointi olivat ennen kaikkea kytkeyty jokaisen maan omiin intresseihin ja vaikuttimiin, geopolitiikkaan ja suhteisiin muihin suurvaltoihin.

Molotov-Ribbentrop-sopimus vaikutti perustavanlaatuisesti Saksan viralliseen suhtautumiseen talvisotaan. Vaikka hallinnossa ja kansan keskuudessa oltiin epävirallisesti sympaattisia Suomea kohtaan maiden välisten hyvien suhteitten ja menneisyyden tapahtumien takia, ja kansallissosialistinen ideologia oli perustaltaan kommunismia vastaan, käytännön politiikka meni tämän kaiken edelle. Lehtiä käskettiin uutisoida talvisodasta valtion poliittisen linjan mukaan, mutta tämä toteutui vaihtelevalla menestyksellä. Neuvostoliittoa piti kohdella ystävällismielisesti ja sen mielipide piti olla vallitseva, mutta Suomea ei toisaalta saanut kohdella epäystävällisesti ja Suomenkin näkemykset sai tuoda esiin.¹⁰⁸

Hyökkäämättömyyssopimus aiheutti tunteikkaita reaktioita muissa antikomintern-maissa. Italiassa oltiin vihaisia ja järkyttyneitä. Mussolini koki, että

¹⁰⁶ Mertala 2011, 238–240.

¹⁰⁷ Bowen 2000, 59.

¹⁰⁸ Peltovuori 2009, 65–66.

sopimus oli henkilökohtainen loukkaus hänen rauhanpyrkimyksiään kohtaan Euroopassa ja että Saksa oli fasistisen aatteen petturi. Mussolini kehotti maansa lehtiä kirjoittamaan vahvasti neuvostovastaisia kirjoituksia ärsyttääkseen Saksan johtohenkilöitä, jotka pitivät yllä neuvostomyönteistä linjaa.¹⁰⁹ Muuten italiamyönteiset espanjalaiset sanomalehdet eivät ollenkaan lähteneet mukaan Mussolinin ja Italian lehdistön Saksan vastaiseen polemiikkiin, eivätkä edes raportoi koko asiasta. Italiassa tosin iloittiin Espanjan neuvostovastaisesta kirjoittelusta ja Espanjassa Italian.¹¹⁰

Italiaa huoletti sopimuksen geopolittiset seuraamukset Neuvostoliiton saadessa luvan toimia Balkanin suunnalla, minkä Italia koki kuuluvan vaikutuspiiriinsä. Myös Saksan liika laajentuminen huoletti Mussolinia.¹¹¹ Samoin Japani yllättyi sopimuksesta, mutta halusi välttää enemmiltä konflikteilta Neuvostoliiton kanssa. Japani oli juuri sopinut aselevon tämän kanssa kärsittyään tappion pohjoisessa Mantšuriassa käydyssä rajasodassa. Japanin poliittinen kiinnostus kiinnittyi yhä enemmän eteläiseen Aasiaan. Myös Neuvostoliitto pyrki pitämään yllä rauhallisia välejä Japanin kanssa, koska se arveli tarvitsevansa kaiken huomionsa Euroopan näyttämöllä.¹¹²

Italiassa lehdet tukivat talvisodassa innokkaasti Suomea ja länsimaita ja arvostelivat voimakkaasti Neuvostoliittoa ja Saksaa. Maa sitoutui tukemaan Suomea moraalisesti ja materiaalisesti Saksan päänvaivaksi. Mussolini tasapainoili vielä toisen maailman sodan alussa liittoutuneiden ja Saksan välillä tarkkaillen kumpi osapuoli oli niskanpäällä, sillä hän halusi ennen kaikkea olla voittajien puolella. Suomen valinnat sodan lopulla vaikuttivat suuresti Italian päätöksiin suursodan suhteen.¹¹³

Japania kiinnosti ennen kaikkea Neuvostoliiton poliittinen toiminta ja miten talvisota saattaisi vaikuttaa Itä-Aasiaan ja siten Japaniin. Japania kiinnosti myös Neuvostoliiton sotilaallinen voima ja kyky. Tähän liittyi Suomi, joka taistelullaan vaikutti Japanin käsityksiin Neuvostoliitosta. Japanissa Suomen taistelua pidettiin ihmeellisenä ja arvostus suomalaisia kohtaan oli erittäin suuri, etenkin

¹⁰⁹ Kanervo 2009, 86–87.

¹¹⁰ *ABC Madrid* 8.12.1939.

¹¹¹ *Ibidem*.

¹¹² Fält 2009, 211–214.

¹¹³ Kanervo 2009, 84–87.

heidän patriotisminsa ja sankaruutensa olivat japanilaisten näkökulmasta esimerkillisiä. Japanin lehdistö olikin osittain ristiriidassa Japanin hallinnon kanssa lehdistön arvostellessa Neuvostoliiton toimia ja ylistäessä Suomea, vaikka valtio virallisesti halusi rauhaa Neuvostoliiton kanssa.¹¹⁴

Näihin kolmeen maahan verrattuna Espanja oli erillisessä asemassa. Maa oli kaukana Euroopan laidalla eikä sitä koskettanut suoraan suurvaltojen kiistat Itä-Euroopassa. Espanjan kanssakäynti Neuvostoliiton kanssa oli päättynyt sisällissodan loputtua, joten sillä oli enemmän varaa niin sanotusti huudella pelikentän reunalta ilman isompia seuraamuksia. Espanja ei ollut edes tunnustanut Neuvostoliittoa eikä mailla ollut diplomaattisia yhteyksiä. Maiden väliset suhteet eivät voineet huonontua, kun mitään suhteita ei ollut.¹¹⁵

Saksaa ei ruvettu tutkimissani lehdissä julkisesti arvostelemaan neuvostomielisyydestä, vaan Molotov-Ribbentrop-sopimuksen syyt käännettiin ylösalaisin. Sopimuksen syy ei ollutkaan antaa lupaa Saksalle ja Neuvostoliitolle toimia ja laajentaa alueitaan Euroopassa ilman toisen välitöntä puuttumista asiaan. *ABC:n* ja *La Vanguardian* kannaksi vakiintuu, että Saksa oli pakotettu tekemään tämä sopimus Ison-Britannian ja Ranskan politiikan takia, joka on edistänyt sotaa Euroopassa ja Pohjoismaissa. Etenkin *ABC:ssä* katsottiin, ettei Saksa ole todella luopunut ideologisesta taistelustaan Neuvostoliittoa vastaan, vaan on joutunut tekemään sopimuksen olosuhteiden pakosta. Lehti kykeni siis näkemään sopimuksen reaalipoliittisesta näkökulmasta, mutta se ei tarkoita sitä että lehti olisi hyväksynyt ratkaisun tai pitänyt siitä.¹¹⁶ Nämä lehdet pitivät loppuun asti Saksan puolta sen neuvostomyönteisyydestä huolimatta. Espanjassakin siis kyettiin höllentämään ideologian otetta käytännön politiikan sitä vaatiessa.

Valtion huipulla kuitenkin kuohui. Kuten jo edellisessä luvussa mainitsin, Espanjan suhteet Saksaan kylmenivät entisestään, sillä Saksan katsottiin olevan syyppää sille, että talvisota oli edes mahdollinen. Saksa suhtautui sotaan näennäisen välinpitämättömästi, mistä espanjalaiset eivät pitäneet. Bowen kirjoittaa, että ”Espanja löysi itsensä ideologisesti liittoutuneena Ranskan ja

¹¹⁴ Fält 2009, 216–219.

¹¹⁵ Mertala 2011, 232. Myös *ABC Madrid* 8.12.1939.

¹¹⁶ esim. *ABC Sevilla* 30.11.1939.

Ison-Britannian kanssa” ja että Iso-Britannia ja Saksa kamppailivat Espanjassa vaikutusvallasta FET:ssä ja sanomalehdistössä. Ulkopolitiikasta päätti kuitenkin yksin Franco, joka tarkkaili suursodantilannetta ja Espanjan etua.¹¹⁷ Bowen mainitsee nimeltä joitain sanomalehtiä, muttei tutkimiani *ABC*:tä ja *La Vanguardia*a. Nämä lehdet ovat pitäneet yllä samaa linjaa myötämielisyydestä Saksaa kohtaan ja Ison-Britannian kriittisemmästä käsittelystä. Ehkä ne kuuluivat siis Saksaa kannattavaan leiriin, mutta en kykene tutkimukseni puitteissa vertaamaan niitä muihin Espanjan sanomalehtiin, joten en voi täysin tukea Bowenin väittämää. *ABC* on monarkistisesti suuntautunut sanomalehti, mutta tässä kontekstissa se ei näy. Mikään ei tietenkään estä sitä mahdollisuutta, etteikö sanomalehtiä olisi kielletty kirjoittamasta Saksasta arvostelevasti, mutta toisaalta Francon muuttuva suhtautuminen Saksaa ja lännen demokratioita kohtaan antaisi olettaa, että Saksaa kohtaan lehdistöllä saisi olla vapaat kädet. Näitten kysymysten vastaamiseksi pitäisi tutkia vielä useampaa lehteä, sekä päästä käsiksi mahdollisiin dokumentteihin sanomalehtienohjailusta.

Lopuksi

Vielä vuoden 1939 kesällä ja syksyllä Suomi oli ollut pelinappula suurvaltojen pelilaudalla. Sen noustessa vastustamaan Neuvostoliiton politiikkaa vastaan Suomi näytti espanjalaisille, että sillä oli selkärankaa tehdä jotain, mitä muilla Itä-Euroopan mailla, Iso-Britannialla, Ranskalla tai jopa Saksalla ei ollut. Päätöstä nousta Neuvostoliittoa vastaan pidettiin uljaana, mutta toisaalta myös hiukan hölmönä. Suomi ei mitenkään voinut pärjätä isolle naapurilleen; sodasta tulisi varmasti lyhyt. Joka tapauksessa Suomi nosti itsensä espanjalaisten lehtien silmissä pelaajien joukkoon. Espanja ei ollut suinkaan ainoa maa, jossa ajateltiin näin.

Suomessa alettiin nähdä myös jotain, mikä kovasti muistutti espanjalaisia heistä itsestään. Sisällissota, antikommunismi, kansallinen yhtenäisyys ja vahva sotilasjohtajuus olivat piirteitä, joita arvostettiin ja jotka myös kuvasivat luonteeltaan ja tavoitteiltaan Francon Espanjan valtiota. Kuten kaikissa maissa, joissa uutisoitiin runsaasti talvisodan kulusta, uutisointi oli tiukasti kiinni maan omissa vaikuttimissa ja kokemuksissa. Suomen tilanteessa oli jotain mihin

¹¹⁷ Bowen 2000, 69.

jokainen saattoi samaistua. Yhteneväisyyksiä Espanjan ja Suomen välillä myös tarkoituksella etsittiin ja tehtiin lukijoille selväksi. Varsinkin *ABC* yhdistää narratiivisesti Suomen ja Espanjan kohtalot yhdeksi ikiaikaiseksi taisteluksi pahuutta vastaan kristinuskon ja läntisen sivilisaation puolesta, mistä muut maat saisivat ottaa oppia.

Tutkimukseni teemoissa pysyen kysymykseksi jää, olivatko muut Espanjan sanomalehdet samoilla linjoilla *ABC:n* tai *La Vanguardian* kanssa Suomen ja Espanjan yhteneväisyyksistä. Äärioikeistolainen *Arriba!* Mertalan tutkimuksen perusteella ainakin teki samanlaisia havaintoja. Oliko Bowenin mainitsema lehtien jakautuminen britti- ja saksalaismielisiin todellinen ja vaikuttiko se mahdollisesti lehtien näkemyksiin läntisten demokratioiden ja Saksan roolista talvisotaan? Vaivaamaan jää myös kysymys Francon ja lehdistön suhteista. Kuinka omillaan lehdet saivat lopulta toimia? Tutkimuskysymyksiäni ulkopuolelle jäävät myös lehtien näkemykset talvisodan merkityksestä suursodan kontekstissa.

2 Euroopan linnake vastaan Aasian barbaarilaumat – taistelu-uutisoinnin kuvat

Sanomalehdet *ABC* ja *La Vanguardia* ovat luoneet lukijoille francolaisen ideologiaan sopivan kuvan pienestä, kristillisestä ja kansallismielisestä Suomesta, joka puolustautuu isoa paha ateistista ja materialistista Neuvostoliittoa ja sen laumoja vastaan. Miten uutisointi jatkuu sodan edetessä? Minkälaisen kuvan sanomalehdet muodostavat sodan osapuolista taistelujen ja sodankäynnin kautta? Jokaisen yksittäisen taistelu-uutisen läpikäyminen ei ole tämän tutkimuksen kannalta olennaista, vaan keskitynkin yleisuutisointiin ja sen francolaiseen näkökulmaan ja retoriikkaan.

Suomalaista propagandaa vai aitoa kiinnostusta?

Miksi Suomi nousi Espanjan ja muidenkin maiden näkyvimmäksi uutisaiheeksi? Historioitsija TIMO SOIKKASEN mukaan syynä olivat ennen kaikkea Suomen pienuus, eksoottisuus ja sitä kohtaan koettu myötätunto. Pieni maa onnistui pidättelemään valtavaa naapurimaataan, jota kohtaan oli Euroopassa hyvin negatiivisia käsityksiä. Voitettut taistelut toisensa perään houkuttelivat toimittajia ja kirjeenvaihtajia, jotka taas kirjoittivat jatkuvasti lisää uutisia. Ja kun toinen lehti julkaisi Suomen tapahtumista, ei oma lehti saanut jäädä huonommaksi. Suomessa oli kaikkiaan 300 ulkomaista kirjeenvaihtajaa.¹¹⁸ Ensimmäiset tiedot sodasta aiheuttivat luonnollisesti myös epäilystä. Neuvostoliiton hyökkäyksen kokoluokkaa ei oltu uskottu. Brittimoittaja John Langdon-Davies oli lähtenyt Suomeen epäuskoisena, mutta jouduttuaan lentokonepommituksen keskelle hän oli pian vakuuttunut uutisten paikkaansa pitävyydestä.¹¹⁹

Suomen talviset olosuhteet olivat täynnä pohjoista eksotiikkaa ulkomaisille toimittajille ja lukijoille. Talvi, pakkanen ja nietokset olivat suomalaisten paras puolustus. Suomalaiset olivat oman maansa tuntijoita, ja koko kansa nähtiin omalaatuisena ja he olivat luonnollisia taistelijoita. Pienet valtiot näkivät Suomessa jotain, jota ihailtiin. Neuvostoliiton ja Saksan uhkaamien maiden hallinnot joutuivat jopa hillitsemään lehtien kirjoittelua Suomen taistelusta, jotta maa ei itse asettuisi enempää vaaraan.¹²⁰ Näin kävi muun muassa Virossa ja

¹¹⁸ Soikkanen 2002, 243.

¹¹⁹ Holmila 2009b, 125.

¹²⁰ Soikkanen 2002, 243.

Unkarissa, joissa Suomen tilanne nähtiin hyvin läheisenä. Maita yhdistivät suurvaltojen, Saksan ja Venäjän vaikutusyritykset, naapuruus jälkimmäisen kanssa, kielellinen sukulaisuus ja ”rotu”, kuten tuolloin ajateltiin.¹²¹ Viro oli talvisodan syttyessä käytännössä Neuvostoliiton miehittämä ja siellä piti olla erityisen tarkka sanoistaan Suomesta. Lehtimiehet kuitenkin keksivät epäsuoria keinoja osoittaa sympatiansa Suomelle esimerkiksi muokkaamalla kirjasintyyppejä ja otsikkojen kokoja lehtien todellisen mielipiteen esille tuomiseksi.¹²²

Muun maailman tapahtumat ja niiden uutisointi, tai paremminkin puute, vaikuttivat suuresti kiinnostukseen Suomesta. Puolan sodan jälkeen ihmiset odottivat tietoja Saksan ja länsiliittoutuneiden välisestä sodasta, mutta taistelut olivat jämähtäneet paikoilleen, eikä länsirintamalta kuulunut mitään uutta. Suomessa sen sijaan tapahtui paljon ja äkkiä. Toimittajat kirjoittivat työkuvansa mukaan siitä, mistä oli kerrottavaa.¹²³ Suomalaisilla on tapana joko ylimitoittaa Suomen saama huomio ulkomaiden lehdistössä tai aliarvioida kiinnostus Suomeen pelkkänä kuriositeettina. Asia ei todellisuudessa ollut mustavalkoinen suuntaan eikä toiseen. Suomi kiinnosti erikoisuudellaan ja rohkeudellaan, mutta mikäli muualla maailmalla ei olisi ollut niin hiljaista, Suomi olisi varmasti saanut vähemmän käsittelytilaa.

Edellisessä luvussa tein selväksi, miten *ABC* ja *La Vanguardia* suhtautuivat Neuvostoliiton poliittiseen toimintaan Euroopassa: *ABC* kiivaan vihamielisesti ja *La Vanguardia* *ABC*:tä tahdikkaammin, mutta arvostelevasti. Sama asetelma jatkuu taistelu-uutisoinnissa, mutta myös *La Vanguardia* ottaa selvästi Suomen puolen. Olihan selvää, kenen puolella espanjalainen ei voinut olla.

Taistelujen uutisointiin lehdet käyttävät lähteineen virallisia Suomen raportteja, ulkomaan toimittajiaan, uutistoimistojen lähteitä sekä muiden maiden lehtien tekstejä. Viralliset raportit ovat näkyvässä osassa ja ne julkaistaan sanasta sanaan. Espanjalaisten sanomalehtien turvautuminen Suomen raportteihin ja toisen käden lähteisiin johtuu siitä, ettei Espanjalla ollut omia

¹²¹ Halmesvirta 2009, 163.

¹²² Alenius 2011, 157–163.

¹²³ Soikkanen 2002, 243.

sotakirjeenvaihtajia Suomessa¹²⁴ On hyvä arvioida, miten lehdet suhtautuvat raportteihin, sillä ne eivät ole historialliskriittisestä näkökulmasta täysin luotettavia lähteitä. Suomen sotilasjohdolle oli tärkeää esittää asiat heidän kannaltaan edullisesti ja myötätuntoisesti kansainvälisen yhteisön sekä kotirintaman edessä. Tutkijat ovatkin pohtineet Suomen sotapropagandan vaikutusta ulkomaiden lehdistöihin. Ensimmäiset tutkimukset talvisodasta epäilivätkin, että lehdistöjen kuva Suomesta olisikin muodostunut maan tuottaman propagandan takia, mutta nämä väitteet ovat sittemmin kumottu. Jokainen maa oli itse vastuussa luomastaan talvisotakuvasta, sillä lehtien toimitukset tekivät valintoja siitä, mitä kirjoittaa talvisodasta.¹²⁵ Tietenkin on syytä pohtia, kuinka paljon valinnanvapautta toimittajilla oli oikeistoautoritäärisissä maissa. Kuitenkin talvisodan lehdistötutkimuksen puitteissa on nähtävissä, miten joissain maissa väritynyt suomalainen näkökulma upposi paremmin joihinkin toimituksiin ja lukijoihin kuin toisiin.

Olisiko suomalaisen sotaraportoinnin kritisoinnilla ollut francolaisuuden näkökulmasta merkitystä, kun Suomen viralliset raportit ja muutkin lähteet sopivat kuitenkin francolaiseen narratiiviin? Ne kertoivat, miten Neuvostoliitto ei ollenkaan pärjää taistelussa pientä Suomea vastaan ja sortui käyttämään epäsovinnaisia keinoja. Tämän mieluisempia uutisia ei voinut olla: se oli juuri sitä, mitä kansallismieliset halusivatkin kuulla. Käänteisessä tilanteessa voitoteltaisiin, että Neuvostoliitto on iso paha maa, joka hyökkää puolustuskyvyttömiä naapuriensa kimppuun. Narratiivinen lopputulos olisi lopulta sama. Myöhemmin sodan edetessä kuitenkin käy ilmi, miten paljon nämä raportit ja todellisuus lopulta poikkesivat toisistaan. On siis oikein kysyä, että kiinnostiko espanjalaisia lehtiä totuus.

Molemmille lehdille suomalaiset nimet ja niiden ruotsinkieliset vastineet tuottavat vaikeuksia ja molempia nimiä saatetaan käyttää samassa tekstissä lomittain. En usko, että tavallinen espanjalainen pysyi hyvin kärryillä siitä, mitä Suomen aluetta oikein käsiteltiin, eikä sillä luultavasti ollut heille kovin suurta merkitystäkään. Lehtien julkaisemat karttakuvat Suomesta ovat yleensä suurpiirteisiä. Kaikki tapahtui kaukana pohjoisessa, missä harva espanjalainen

¹²⁴ Julkunen 1975, 355–377.

¹²⁵ Holmila 2009a, 10.

oli koskaan edes käynyt. Virheelliset kirjoitusasut ovat yleisiä – välillä riemastuttavin seurauksin. Nimet ovat todennäköisesti puhelimen tai radion kautta lausuttu ja kuultu väärin, mutta myös muunnettu espanjalaisen suuhun sopivaksi. Ajoittain nimistö on kirjoitettu oikein ä:n ja ö:n pisteisiin asti, mikä kieli kirjallisista lähteistä. *La Vanguardia* on onnistunut tässä paremmin kuin *ABC*.

*La Vanguardia*ssa ollaan myös tietoisia suomen kielen vaikeudesta. ”Utiset Suomen ja Neuvostoliiton sodasta toistavat usein espanjankielisille käsittämättömiä ja vaikeasti lausuttavia sanoja”. Niinpä he ovat julkaisseet tammikuun 14. päivä lukijoilleen ohjeen, mitä Suomen paikannimistö oikein tarkoittaa. Listassa on selitettynä tyypillisimmät nimitykset, kuten järvi, joki, kylä, mäki ja niin edelleen. Ilman ä:n ja ö:n pisteitä, tietenkin.¹²⁶

2.1 Varmasta häviöstä lopulliseen voittoon – Pieni suuri Suomi savijalkaista jättiläistä vastaan

Narratiiviset tyylikeinot

Molemmilla tutkimallani sanomalehdellä on samankaltaisia toistuvia tapoja kirjoittaa talvisodan kulusta. *ABC* joulukuun 3. päivä antaa oivan esimerkin. Iso otsikko ”Pienen kansan sankaruus – Suomalaiset vastustavat; valloittavat takaisin Petsamon sekä aiheuttavat suuria menetyksiä venäläisille”¹²⁷ kertoo paljon lehden reaktioista. Lontoon kirjeenvaihtaja Luis Calvo kirjoittaa sodan alkupuolella vielä hiukan pessimistiseen sävyyn:

*Vaikka kommunistien häviö Suomessa ei ole kovin todennäköistä, ei voi näillä hetkillä kuin muistaa, kun pieni Suomen armeija sankarillisesti pidättelee Stalinin laumoja, että Suomi oli läntisen sivilisaation linnake vuonna 1918, kun se päihitti valtavan Trotskin armeijan.*¹²⁸

Lehdet korostavat Suomen ja Neuvostoliiton eroavaisuuksia. Välillä lehdet antavat niille – varsinkin Neuvostoliitolle – ominaisuuksia, jotka ovat selvässä

¹²⁶ LV 14.1.1940.

¹²⁷ “Los Finlandeses resisten; reconquistan Petsamo e infligen grandes pérdidas a los Rusos.” *ABC Madrid* 3.12.1939

¹²⁸ “Aunque no sean muchas las probabilidades de una derrota comunista en Finlandia, no puede uno por menos de recordar en estos momentos en que el diminuto Ejército finlandés contiene heroicamente a las hordas de Stalin, que fue Finlandia un baluarte de la civilización occidental cuando en 1918 venció al enorme Ejército de Trotsky.” Luis Calvo, “Resistencia Finlandesa. Reconquista de Petsamo”. *ABC Madrid* 3.12.1939.

ristiriidassa keskenään. Sivistynyt Suomi puolustaa koko Eurooppaa pahalta Neuvostoliitolta ja puna-armeijalta, joka on epäinhimillistetty ”laumaksi”. Sana lauma tuo mieleen hallitsemattoman ihmismassan, eläinlauman, joka vyöryy idästä kohti lännen sivistystä tuoden tuhoa ja hävitystä. Samaa mielikuvaa käyttäen *ABC* kirjoittaa joulukuun 23. päivä, miten puna-armeijassa ovat sekoittuneet venäläiset, juutalaiset ja mongolit, mitkä muistuttavat Timur Lenkin laumoja.¹²⁹ Tämän kaltaiset ajatukset ovat ikiaikaisia. 1900-luvun alkuun kuuluu myös käsitys eri ihmisroduista ja niiden eriarvoisuudesta. Kyse on lopulta mielikuvista: viholliskuvan synnyttämisestä ja ylläpitämisestä. *ABC*:lle ja *La Vanguardialle* nämä kuvat ovat hyvin konkreettisia, ja sellaisia niistä halutaan myös tehdä lukijoille. Uutisissa käytetyt verbit ovat varmoja ja kouriintuntuvia ”on” tai ”ovat”, eikä niiden perään laiteta vertauskuvallistavia ja kuvainnollistavia konjunktioita ”kuin” tai ”kuten”.

ABC:n ja *La Vanguardian* retorisiin keinoihin kuuluvat vastakohtaparit, kuten Daavid ja Goljat, hyvä ja paha, oikea ja väärä, demokratia ja diktatuuri, länsi ja itä, kristinusko ja ateismi, ja kansallisuus ja kansainvälisyys viitaten kansainväliseen proletariaattiin. Nämäkin käsitteet eivät olleet espanjalaisille lehdistä mitenkään omintakeisia vaan yleisesti käytettyjä niin Suomessa kuin muuallakin Euroopassa.¹³⁰ Ainoastaan viimeinen vastakohtapari vaikuttaa erityisesti francolaiselle ideologialle omalta. Lehdistä tosin välittyä sodan aikana poikkeuksellinen arvostus Suomen työläisiä, sosiaalidemokraatteja ja SDP:n ministeriä Väinö Tanneria kohtaan (joka tosin oli varsin oikeistolainen), sillä he taistelevat bolševikkeja vastaan isänmaansa puolesta.¹³¹

Myös demokratia vastaan diktatuuri -asetelma herättää kysymyksiä. Francon Espanjahan oli diktatuuri, vaikka kyseistä termiä välteltiin ja demokratiakin oli kansallismielisten mielestä tehoton hallintomuoto. Ero on kuitenkin siinä, että espanjalaisten näkökulmasta neuvostodiktatuuri oli paha, siinä missä *e/ Caudillon* johtajuus oli oikea ja hyvä, ja Franco pelasti Espanjan juuri tältä pahalta. Neuvostodiktatuuri edusti ennen kaikkea sortoa.

Luis Calvon kirjoitus jatkuu:

¹²⁹ *ABC Madrid* 23.12.1939.

¹³⁰ Soikkanen 2002, 236.

¹³¹ esimerkiksi *ABC Sevilla* 3.12.1939.

*Stalinin sota Suomea vastaan kestää jo kolmatta päivää ja, toisin kuin sanottiin Lontoon lehdistössä ja poliittisissa ja diplomaattisissa piireissä, Neuvosto-Venäjä ei onnistu ylivoimaisista sotilaallisista resursseistaan huolimatta pakottamaan polvilleen hoikkaa ja miehekästä naapurimaata, joka on Unkarin kanssa ainoa eurooppalainen maa, jossa ei puhuta arjalaista kieltä. - - Bolševikkien täytyy taistella useilla kapeilla rintamilla, joissa heidän joukkonsa, jotka ovat huomattavat, mutta huonosti harjoitettuja ja joilla on kokemattomia upseereita, voidaan tuhota vasten luontaisia suomalaisia puolustuksia.*¹³²

Toinen *ABC*:n ja *La Vanguardian* keino on lähellä ensimmäistä. Lehdet keskittyvät Suomen menestyksiin ja Neuvostoliiton epäonnistumisiin. Suomen ja Neuvostoliiton sotamenestys on ennen kaikkea yhdistetty kyvykkyyteen, jolla on monta eri ulottuvuutta. Uutisointiin vaikuttaa luonnollisesti se, kumpi osapuoli sillä hetkellä menestyy. Kun sota etenee Neuvostoliiton kannalta hyvin, syy on harvoin Neuvostoliiton kyvykkyydessä, vaan hyvässä tuurissa tai suomalaisten hetkellisessä heikkoudessa, joka ei tietenkään johdu suomalaisista itsestään. Suomalaisten epäonnistumisista ei kuitenkaan käytännössä uutisoida mitään. Suomen voittaessa taisteluita syy on suomalaisten sotilaitten sotataidon ylivoimaisuudessa ja vastavuoroisesti puna-armeijan kyvyttömyydessä. Aina löytyy jokin perustelu, oli se sitten paremmin koulutettu armeija, loistavat taktiikat tai moraalinen ylemmyys. Esimerkiksi *La Vanguardia* kirjoittaa joulukuun 6. päivä, että Suomen vastarinta jatkaa neuvostojoukkojen torjumista, koska suomalaiset ovat ”ylempiä urheudessa, aseissa ja järjestäytyneisyydessä”, vaikka he ovat lukumäärältään paljon pienempi joukko.¹³³ Toisaalta menestys tai epäonnistuminen voi johtua jonkin puutteesta, tai jostakin huolimatta, kuten Calvo tekstissään esittää.

¹³² “La guerra de Stalin contra Finlandia dura ya tres días y contrariamente a lo que se dijo en la Prensa y en los Círculos políticos y diplomáticos de Londres, la Rusia soviética no consigue, a pesar de la superioridad abrumadora de recursos bélicos, rendir a sus pies a la enjuta y viril nación vecina, que es con Hungría el único país europeo donde no se habla un idioma ario. - - Los bolcheviques tienen que combatir en varios frentes estrechos donde sus fuerzas, que son considerables, pero mal ejercitadas y con una oficialidad inexperta, pueden estrellarse contra las defensas naturales finlandesas.” “Resistencia Finlandesa. Reconquista de Petsamo”. *ABC Madrid* 3.12.1939.

¹³³LV 6.12.1939.

Lehdillä on myös tapa värittää tekstiä vertauskuvilla sekä triviaalia. Lainatussa katkelmassa Calvo kuvailee Suomea sanoilla hoikka ja miehinen. Maasta tehdään ihmisenkaltainen: nuori itsenäinen tasavalta on kuin voimiensa tunnossa oleva nuori mies, joka jaksaa eikä anna periksi. Toisaalta sitten kirjoitetaan uutisen kannalta epäolennaisuuksia, eräänlaista nippelitietoa lukijoille. Miten suomen kielen kieliryhmä liittyy sodankäyntiin? Tässä tapauksessa taustalla on halu erottaa suomalaiset kansana slaaveista ja venäläisistä ja korostaa siten suomalaisten erilaisuutta. Calvo ei ehkä tiedä, että myös viron kieli on suomelle sukua. Olen havainnut, että kyseessä on ennen kaikkea näille sanomalehdille ja ehkä koko aikakaudelle ominainen tapa kirjoittaa, mikä on mahdollisesti kulttuurillisesti vielä luontevampaa espanjalaisille. Olenkin osissa lainauksissa leikellyt täytteitä pois, mikäli niillä ei ole tutkimukseni kannalta suurta merkitystä.

Joulukuu – urhoolliset uhrit

Joulukuun 6. päivä *ABC* kirjoittaa ”Venäjä on hyökännyt barbaarisella tavalla niin rauhalliseen ja sivistyneeseen maahan kuin Suomi, jossa lukutaidottomien määrä ei ylitä yhtä prosenttia.”¹³⁴ Tässä vahvistetaan kuvaa Suomen ja Venäjän vastakohtaisuudesta ja vastakkainasettelusta sivistyksen ja barbarismin käsitteillä. Tavallinen espanjalainen myöskään tuskin tuntee hyvin Suomea, joten lehti mainitsee Suomen korkean lukutaitoisuuden, mitä on pidetty suurena saavutuksena. Lehti ehkä liioittelee sanoillaan, mutta joka tapauksessa kyseessä on heille tärkeä asia, mikä tulee varsinkin esiin Suomen kulttuuria käsittelevissä uutisissa.

Vaikka Suomen kannatus lehdissä on vahvaa, välillä taisteluiden kuvaus on tavallista sotauutisointia, mutta painotus on Suomen menestyksessä. Joulukuun 6. päivä *ABC Sevilla* ja *La Vanguardia* uutisoivat taisteluista Suomessa käyttäen selvästi samaa lähdettä. Neuvostojoukot nousivat maihin Petsamon ”Linaashnerissä” (Liinahamari), mutta ”suomalaiset lentokoneet hyökkäsivät heidän kimppuunsa ja pakottivat heidät perääntymään kiireesti”¹³⁵. Kehut

¹³⁴ ” - Rusia que del modo más bárbaro ha atacado a país tan pacífico y culto como Finlandia, en que el número de los analfabetos no llega al uno por ciento.” *ABC Madrid* 6.12.1939

¹³⁵ ” - fueron atacados por los aviones finlandeses que les obligaron a retirarse precipitadamente.”. “Los aviones de Finlandia obligan a los rusos a retirarse”, *ABC Sevilla* 6.12.1939. *LV* 6.12.1939.

Suomelle annetaan erillisessä kappaleessa, ikään kuin huomautuksena: ”suomalaiset lentäjät ovat osoittaneet hyvin suurta rohkeutta ja taitoa”¹³⁶. Samalla sivulla uutisoidaan neuvostojoukkojen pyrkimyksestä pommittaa Imatran vesivoimalaa, mutta ”suomalainen ilmatorjuntapuolustus on estänyt heitä saavuttamasta heidän tavoitettaan ja on aiheuttanut heille suuria menetyksiä.”¹³⁷ Kerrotaan myös, että kolme neuvostopommikonetta hyökkäsi ”Sanijaerbin” (Salmijärvi?) keskuskäivokselle, mutta ilmatorjunta ”pakotti koneet vetäytymään nopeasti kohti itää.”¹³⁸

La Vanguardia, ja myös *ABC*, ymmärtää sen tosiasian, että Neuvostoliitolla on lukumääräisesti ylivoimainen armeija, jonka eteneminen on epäonnistunut heille epäsuosiollisen sään, mutta myös puutteellisen varustuksen ja koulutuksen takia. *La Vanguardia* kirjoittaa, että panssarivaunut ja muu moottorisoitu kalusto eivät kykene etenemään tiettömissä metsissä, joissa on pehmeä umpihanki. Joitakin jäätyneitä järviä pitkin he voivat edetä, mutta silloin heistä tulee helppo maali suomalaiselle tulelle. Neuvostosotilailla ei myöskään juuri ole suksia tai lumikenkiä eikä kykyä käyttää niitä toisin kuin suomalaisilla.¹³⁹ Näin korostetaan jälleen osapuolten vastakohtaista kyvykkyyttä. ”Suomalaisen paremmuus näkyy aseistuksessa, taistelukyvyssä sekä taktisessa älyssä.”¹⁴⁰ Suomalaisia on vähän, mutta he ovat paremmin koulutettuja ja pärjäävät olosuhteissa, joissa valtava puna-armeija ei pääse käyttämään määrällistä etuaan. Mustamaalatakseen Neuvostoliittoa vielä hiukan enemmän *La Vanguardia* kirjoittaa joulukuun 7. päivä, miten Neuvostoliiton taistelutaktiikka toisaalta osoittaa suurta piittaamattomuutta sotilaitensa hyvinvoinnista ja hengestä ja materiaalin menettämisestä. Suomalaisten taktiikka oli ”täysin toisenlainen” koettaen pitää menetykset mahdollisimman pieninä.¹⁴¹ Analyysi on rationaalinen. Suomen resurssit olivat paljon pienemmät kuin Neuvostoliitolla, eikä sillä ollut varaa tuhlailuun. On otettava myös huomioon Stalinin machiavellilaiset käsitykset valtion ja sodan johtamisesta.

¹³⁶ ”Los aviadores finlandeses han demostrado un valor y una pericia muy grandes.” Ibidem.

¹³⁷ ”las defensas antiaéreas finlandesas le impidieron conseguir su objetivo y les infligieron grandes pérdidas”. Ibidem.

¹³⁸ ”Las defensas antiaéreas obligaron a los aparatos a retirarse rápidamente hacia el Este.” Ibidem.

¹³⁹ LV 6.12.1939.

¹⁴⁰ ” - - el soldado finlandés afirma una superioridad evidente en armamento, combatividad e inteligencia táctica”. Ibidem.

¹⁴¹ LV 7.12.1939

Neuvostojoukkojen huono menestys on suosittu uutisaihe. Esimerkiksi *La Vanguardia* kirjoittaa joulukuun 6. päivä, että suomalaiset ovat ottaneet vangiksi jo 15 000 neuvostosotilasta, ja että nämä vangit olivat antautuneet siksi, koska eivät olleet saaneet ruokaa kolmeen päivään. Tähän tilanteeseen on ilmeisesti moni neuvostosotilas joutunut. Lehti kirjoittaa, että heikko varustautuminen johtuu siitä, että Puna-armeijan johdon suunnitelmana oli, että armeija saa tarvitsemansa ravinnon valloitetuilta Suomen alueilta. Tämä suunnitelma on epäonnistunut täysin, sillä suomalaiset ovat ottaneet mukanaan tai tuhonneet kaiken käyttökelpoisen, juuri sen takia, etteivät neuvostojoukot voisi hyötyä niistä.¹⁴²

ABC:stä ja *La Vanguardia*sta saa sen kuvan, etteivät neuvostojoukot menesty lainkaan. Uutiset kertovat suomalaisten voitoista, torjutuista hyökkäyksistä, tuhotuista neuvostojoukkojen panssariajoneuvoista, lentokoneista sekä otetuista vangeista. Saaduista vangeista ja tuhotusta kalustosta on tarkat luvut. Koko joulukuun ajalta ei kuitenkaan uutisoida suomalaisten tappioista paitsi parissa poikkeustapauksessa. Joulukuun 8. päivä *ABC* uutisoi venäläisten käyttämästä kaasuseestä, ”tukehduttavasta kaasusta Laatokan pohjoispuolella”, johon yksitoista suomalaista sotilasta on kuollut.¹⁴³ Ainoat muut kuolleet suomalaiset näiden lehtien kirjoitusten perusteella ovat siviilejä, viattomia uhreja, jotka ovat kuolleet epäsovinnaisissa iskuissa, kuten siviilikohteitten pommituksissa. Naisten ja lasten kuolema koskettaa ja herättää myötätuntoa, mutta myös antaa lisää syytä vihata puna-armeijaa ja Neuvostoliittoa.

La Vanguardia kirjoittaa joulukuun 7. päivä, miten neuvostojoukot ovat käyttäneet siviileihin kansainvälisten sopimusten kieltämiä ”dumdum”-luoteja, eli onttoja luoteja, jotka pirstaloituvat osuessaan maaliin aiheuttaen suurta vahinkoa.¹⁴⁴ Tällainen uutisointi jos mikä tarkoituksella korostaa Neuvostoliiton ja bolševismin pahuutta ja pelkuruutta, ja toisaalta suomalaisten voittamattomuutta rehellisessä ja sääntöjen mukaisessa taistelussa. Neuvostoliitto ja puna-armeija pärjäävät vain rikkomalla sodankäynnin sääntöjä

¹⁴² LV 6.12.1939.

¹⁴³ *ABC Madrid* 8.12.1939.

¹⁴⁴ LV 7.12.1939.

ja kansainvälisiä lakeja. On arvioitu, että todellisuudessa pelkästään joulukuussa kaatui 5400 suomalaista.¹⁴⁵

Ristiriitaisuus alkaa näkyä uutisoinnissa. Suomesta tehdään sodan ja neuvostopolitiikan uhri, mutta kukaan suomalainen sotilas ei kuole, vaan he käyvät jatkuvaa torjuntataistelua barbaarien aaltoja vastaan. Joulukuun 28. päivä *ABC* tosin kirjoittaa, että suomalaistenkin sotilaiden kärsimykset ovat huomattavia ja haavoittuneet joudutaan kuljettamaan rintamalta pitkän matkan ambulansseille hiihtäen. Suomalaiset kuitenkin kestävät tämän lähes aina ”kiitos energiansa ja fyysisen kuntosaa”.¹⁴⁶ Suomalaisten urheilullinen kunto lasketaankin yhdeksi Suomen armeijan ansioiksi.¹⁴⁷ Espanjalaisten arvostus suomalaisia urheilijoita kohtaan näkyy myös siinä, miten *ABC* raportoi useaan eri otteeseen, kun suomalainen kansainvälisissä kisoissa menestynyt urheilija on kaatunut rintamalla.

On ymmärrettävää, miksi kotirintamalla suomalaisten tappioista ei kerrottu tappiomielialan syntymisen pelossa. Suomen johdon rintamaselostukset tarkoituksella korostivat Neuvostoliitolle aiheutettuja tappioita ja Suomen saamia voittoja. Soikkasen sanoin sensuuri esti suomalaisten menetysten ”yksityiskohtaisen käsittelyn ja niiden merkityksen arvioinnin”, mikä vaikutti lopulta suoraan reaktioihin Suomen häviöön ja Neuvostoliiton raskaisiin vaatimuksiin.¹⁴⁸ *ABC* ja *La Vanguardia* mahdollisesti sensuroivat, tiivistävät ja suodattavat raportteja lisää ja suomalaiset näyttäytyvät siten suorastaan yli-inhimillisiltä. Lehdistä kriittisempi *La Vanguardia* toteaa hiukan kysyvään sävyyn 13. joulukuuta, että ”Suomen armeijan menetykset eivät vaikuta olevan erityisen merkittäviä”.¹⁴⁹

Kuva Suomen täydellisestä voittamattomuudesta säröilee kuitenkin ajoittain. Lontoon kirjeenvaihtaja Luis Calvo kirjoittaa joulukuun 12. päivä kolumnissaan, että Neuvostoliiton ala-arvoinen sotilaallinen suoritus ja Suomi ovat ”herättäneet Euroopan siihen todellisuuteen, ettei kommunismista ole sotilaallista vaaraa

¹⁴⁵ Lentilä-Juutilainen 2002, 825.

¹⁴⁶ *ABC Madrid* 28.12.1939.

¹⁴⁷ *ABC Madrid* 12.1.1939.

¹⁴⁸ Soikkanen 2002, 242.

¹⁴⁹ “Las bajas del ejercito finlandés parecer ser de muy poca importancia.” LV 13.12.1939.

kristitylle sivilisaatiolle.”¹⁵⁰ Kuitenkin ulkomaanosaston otsikko samaisella sivulla kertoo neuvostojoukkojen saaneen pieniä voittoja, tosin huomattavalla mieshukalla.¹⁵¹ Calvo analysoi myös, että kevään tullessa ja lumien sulaessa Neuvostoliitto käynnistää hyökkäyksen ”valtavilla massoilla ja musertavalla materiaalilla”, mikä on erittäin realistinen päätelmä. Silloin todennäköisesti ”Goljat murskaa Daavidin”, mutta silloin se käyttäisi kaiken energiansa ja jäisi muun ”sivistyneen Euroopan” armoille.¹⁵² Eli Calvon mukaan Suomen valloitettuaan Neuvostoliitto on niin heikoilla, että muut Euroopan maat voisivat sen sitten päihittää. Ikään kuin koko maan sotilasvoima tuhoutuisi Suomen metsiin, vaikka hän itse juuri puhuu Neuvostoliiton valtavista massoista. Hän ei anna suurta arvoa puna-armeijan sotilaalliselle kyvyille eikä oletta, että se tulee kehittymään.

Tämän päivän näkökulmasta Calvon ajatukset voivat tuntua lapsellisilta. Toivo Suomen voitosta ja Neuvostoliiton häviöstä halutaan tehdä todeksi kirjoittamalla niin, että asialle ei jää epäilyksen varaa. Narratiivissa kirjoitetaan sitä, mikä oman sisäisen logiikan mukaan on mahdollista, todennäköistä ja ennen kaikkea haluttavaa. Calvo haluaa kiihkeästi, että Neuvostoliitto tuhoutuu ja narratiivin vaatimuksista niin tapahtuu tavalla tai toisella, ennemmin tai myöhemmin. Ideologian voimaa mieleen ja käsityksiin todellisuudesta ei voi aliarvioida. Calvon kirjoitus on hyvä esimerkki siitä, miten negatiiviset kuvaukset Neuvostoliitosta menevät ristiriitaan keskenään.

Joulukuun loppupuolisko näytti suomalaisten kannalta erittäin hyvältä, suorastaan menestyksekkäältä. He olivat saaneet tärkeitä torjuntavoittoja kylminä ja runsaslumisina talvipäivinä sekä valloittivat menettämiään asemiaan takaisin. Puna-armeijan hyökkäykset hidastuivat ja suomalaiset puskevat sen syvälle takaisin rintamalinjan taakse.¹⁵³ Jouluaattona Luis Calvo kirjoittaa *ABC*:ssä jälleen suuria sanoja Suomen puolesta.

¹⁵⁰ “Finlandia ha despertado a Europa en esta realidad: que el comunismo no constituye, militarmente, un peligro para la civilización cristiana”. Luis Calvo, ”Ni engaña, ni amedrenta a nadie”. *ABC Madrid* 12.12.1939.

¹⁵¹ *ABC Madrid* 12.12.1939.

¹⁵² Luis Calvo, ”Ni engaña, ni amedrenta a nadie”, *ABC Madrid* 12.12.1939.

¹⁵³ Leskinen & Juutilainen 2002, 166.

Tämä joulukuun on erityisen nautinnollinen suomalaisille, jotka ovat tähän mennessä kyenneet torjumaan kaikki punaisten hyökkäykset, mutta eivät voi seurata heidän pakoaan. Punaisten murtuminen kolmella rintamalla on ollut kahtena viime päivänä niin ilmiömäistä, että Evening Standardin sotilasarvioija myöntää tänä iltapäivänä sen mahdollisuuden, että suomalaiset hyökkäävät Venäjälle. - - Suomalaisten voittokulku on ollut niin täydellinen, että eteneminen neuvostorajalla kohti Murmanskia on välitön. Taas Daavid päihittää Goljatin, ja jos Suomi voisi saada sotatarvikkeita, joita se tarvitsee, - - voitto olisi lopullinen.¹⁵⁴

Kovin on muuttunut ääni kellossa sitten joulukuun ensimmäisten päivien, jolloin sodasta ennustettiin vuorokauden mittaista. Calvon arviot tulevasta ovat nyt todella lennokkaita ja hän ennustaa jopa voittoa suomalaisille, jos eli kun suomalaiset lähtevät takaa-ajoon Venäjälle. Tämä on narratiivinen käännekohta: altavastaaaja käy isompansa kimppuun ja paha saa palkkansa. Nämä suuret luulot ovat kuitenkin kaukana todellisuudesta. Suomella ei ollut mitään aikomusta hyökätä Venäjän rajojen sisäpuolelle ainakaan suuressa mittakaavassa. Sen lisäksi, että se olisi ollut Suomen sotilaallisten kykyjen venyttämistä liian pitkälle, olisi se ollut vastaan Suomen kuvaa uhrina. Suomen puolustaminen oli ensimmäisenä tärkeysjärjestyksessä. Calvon luulot Suomen taistelukyvyistä ovat suuresti liioitellut ja puna-armeijan aliarvioidut.

La Vanguardia on huomattavasti realistisemmalla linjalla. 21. joulukuuta lehti kirjoittaa, että Suomen kansan osoittamasta sankarillisuudesta huolimatta on selvää, etteivät he pysty vastustamaan kovin pitkään sen mittaluokan hyökkäyksiä, joita heitä vastaan kohdistetaan.¹⁵⁵ Tämä oli tietenkin täysin totta, ja Suomen hallitus ja sotilaallinen johto tiesivät sen varsin hyvin. Suomi ryhtyikin joulukuun loppupuoliskolla aktiivisesti hankkimaan taloudellista ja sotilaallista apua ulkomailta. Samaan aikaan Neuvostoliitto ja puna-armeija vetäytyivät

¹⁵⁴ "Estas Navidades van a ser principalmente gratas para los finlandeses, que si hasta ahora han podido rechazar todos los ataques rojos, no pueden, en cambio, seguir a estos en su desalada huida. El fracaso rojo en los tres frentes ha sido en los dos últimos días tan estrepitoso, que el crítico militar del Evening Standard admite esta tarde la posibilidad de que los finlandeses invadan Rusia. - - El triunfo finlandés ha sido tan completo, que es inminente un avance por la frontera soviética en dirección de Murmansk. De nuevo David vence a Goliath, y si Finlandia pudiese obtener el material de guerra que necesita - - la victoria sería definitiva." Luis Calvo, "Rayo falaz. Navidades en Inglaterra. El triunfo finlandés." *ABC Madrid* 24.12.1939.

¹⁵⁵ LV 21.12.1939.

taisteluista arvioidakseen tilannetta ja ryhmittäytyäkseen uuteen hyökkäykseen. Sodan ensimmäinen vaihe oli päätymässä.¹⁵⁶

Ensimmäiset neljä viikkoa sodasta olivat tuoneet pelätyn puna-armeijan naurunalaiseen valoon. Se ei ollut kyennyt valloittamaan Suomea aiotussa ajassa ennen Stalinin syntymäpäivää, jolle oli jo suunniteltu voitonmarssi. Neuvostoliiton propagandan kuva sen voittamattomasta armeijasta oli saanut kolauksen, ja tähän tarttui niin Suomi kuin ulkomaanlehdistö. Suomen saamat torjuntavoitot ruokkivat ajatusta koko sodan voittamisesta eikä Luis Calvo suinkaan ollut ainoa, joka elätteli näitä toiveita. Muuallakin Euroopassa ja Suomessakin odotettiin voittoa.¹⁵⁷ Venäläisten tekemät siviilikohteitten pommitukset, joista *ABC* ja *La Vanguardia*kin uutisoivat, olivat omiaan lietsomaan entisestään vihaa ja vahvistamaan jo valmiiksi negatiivista kuvaa Neuvostoliitosta ja sen barbaarisuudesta.

Neuvostovastaisuuden kautta varsinkin *ABC* luo yhteyden talvisodalle ja Espanjan sisällissodalle ja siten suomalaisille ja espanjalaisille. Osa viittauksista on hyvin suoraviivaisia, osa hienovaraisempia nyökkäyksiä. Joulukuun lopulla 28. päivä, Calvo kirjoittaa, että suomalaisilla on salainen ase: usko kohtaloon ja perinteisiin. Niiden symboleina ovat Kalevala ja sampo. Ne, usko, isänmaan ja uskonnon laittaminen oman elämän edelle, henki ennen materiaa, kaikki todella uhrautumisen arvoinen on syy sille, miksi marxismi on hävinnyt Suomen rintamalla.¹⁵⁸

Tammikuu – kylmää kyytiä ja hurjia huhuja

Talvisodan ensimmäinen kuukausi vahvisti Neuvostoliitosta sitä kuvaa, jonka espanjalaiset olivat sisällissodasta omaksuneet. Ainoa yllätys oli Suomi, joka kykeni ennennäkemättömästi torjumaan Neuvostoliiton hyökkäyksen. Neuvostoliitto oli ehkä suuri ja mahtava, mutta francolaisten silmissä se oli moraalisesti heikko. Kristillinen ja moraalinen ylemmyys sekä oikeus, pystyivät voittamaan pahan ja materialistisen kommunismin ja sen ateismin. Tammikuun 5. päivä vuonna 1940 *ABC* jakaa lehdessään ja allekirjoittaa itsekin

¹⁵⁶ Nevakivi 2000, 12.

¹⁵⁷ Soikkanen 2002, 242–244.

¹⁵⁸ *ABC Madrid* 28.12.1939.

äärioikeistolaisen ja nationalistisen sanomalehden, ”rakkaan kollegansa”, *El Alcazarin* toimituksen puheen, jossa käsitellään Suomen ja Espanjan yhteyttä:

Yli rotujen, tapojen ja leveyspiirien erojen, taistelu barbarismia vastaan on luonut hengen veljeyden Espanjan ja kaukaisen pohjoisen Suomen välille. Olemme kärsineet enemmän kuin mikään muu kansa maailmassa bolševismien kynsissä ja tunnemme kaiken tuon epäinhimillisen doktriinin kauhun, mikä tekee tiensä aina raunioitten ja veristen kipujen välille. Mitä me olemme tehneet Lounais-Euroopassa, Caudillon ohjaamina, sitä ovat toistamassa rohkeat suomalaiset mantereen koillisosassa, maailman ihannoinnin edessä, maailman, joka on lopulta ymmärtänyt kaiken sen, mikä on turmelevaa kommunismissa, ja miten tämä on, ei pelkästään kristityn sivilisaation, vaan myös ihmiskunnan ensisijainen vihollinen. Espanja, marttyyriensä veren, uskonsa ja itsesuojeluvaistonsa kautta, on ja on aina oleva vastaan Neuvostoliiton kataluutta ja epäinhimillisyyttä.¹⁵⁹

Puhe oli laadittu Suomen Espanjan suurlähettiläälle George Winckelmannille, jolle *El Alcazarin* toimitus järjesti juhlan kunnianosoituksena Suomen ponnisteluille Neuvostoliittoa vastaan. Winckelmann itse oli sisällissodan aikana osoittanut kannattavansa kansallismielisiä.¹⁶⁰ Juhlaväki koostui FET:n ja armeijan tärkeistä herroista, ministerien edustajista ja upseereista sekä lehdistön ja uutistoimistojen väestä. Puheen jälkeen juhlaväki huusi eläköönhuutoja Suomelle, Espanjalle ja *Caudillolle*.¹⁶¹ Tapaus oli varsin poikkeuksellinen. Sympatian esittäminen suomalaisille oli pitkälti jäänyt sanomalehtien harteille.

¹⁵⁹ ”Por encima de la diferencia de razas, costumbres y latitudes, la lucha contra la barbarie ha establecido una fraternidad de espíritu entre España y la lejana Finlandia boreal. Hemos sufrido más que ningún otro pueblo de la tierra entre las garras bolchevismo y sabemos todo el horror de esa doctrina inhumana, que hace siempre su ruta entre ruinas y dolores sangrientos. Lo que nosotros, guiados por el Caudillo, hemos realizado en el Suroeste de Europa, lo están repitiendo los bravos finlandeses en el Nordeste del Continente, ante la admiración del mundo, que ha comprendido, por fin, todo lo que hay de depravante en el comunismo, y como este es el principal enemigo, no solo de la civilización cristiana, sino de la Humanidad, España, por la sangre de sus mártires, por su fe, por propio instinto de conservación, está y estará siempre contra el Soviet abyecto e inhumano.” *ABC Madrid* 5.1.1940.

¹⁶⁰ Mertala 2011, 183.

¹⁶¹ *ABC Madrid* 5.1.1940.

Pidetty puhe itsessään edustaa sitä retoriikkaa, jota espanjalainen lehdistö on käyttänyt sodan ensimmäisistä päivistä lähtien. *El Alcazar* on ehkä vielä tunteikkaampi sanoissaan kuin *ABC*, *La Vanguardia*sta puhumattakaan. Peruselementit yhteisestä taistelusta bolševismia vastaan, espanjalaisten kokemukset ja erityisasema, sekä Neuvostoliiton pahuus ovat mukana. Tammikuun aikana sama retoriikka vallitsee talvisotauutisoinnissa. Vuoden 1940 ensimmäisen kuukauden talvisotauutisointia hallitsevat uutiset Neuvostoliiton voimistuvista hyökkäyksistä niin rintamalla kuin suomalaisiin siviilikohteisiin pommikonein. Lisäksi käsitellään paljon Suomen tekemiä avunpyyntöjä maailmalle sekä ulkovaltojen vastauksia niihin.

Koko talvisodan ja erityisesti tammikuun taisteluihin vaikutti ennätysellinen kylmyys, josta molemmat sanomalehdet myös uutisoivat, erityisesti *ABC*. Pakkanen vaikutti molempien osapuolien taistelukykyyn ja osittain pysäytti kaikki operaatiot rajoittaen tuntuvasti muun muassa lentokoneiden toimintaa. Alimmillaan lämpötila oli juuri tammikuussa, jolloin keskilämpötila tippui paikoittain alle neljänkymmenen Celsius-asteen.¹⁶² *ABC* uutisoi tammikuun 19. päivä, miten Lapissa on mitattu -57°C ja Karjalassa -50°C . Huutomerkkein varustettu uutisotsikko kertoo myös, että Helsingissä on mitattu -58°C .¹⁶³ Nämä ovat mahdollisesti yöpakkaslukemia, tai puhdasta liioittelua. Toisaalta *ABC*:n mielestä jo -20°C on erittäin kylmä, mikä lienee totta lämpöön tottuneelle espanjalaiselle. Koko Eurooppaa kurittaa erittäin kylmä jakso, ja esimerkiksi Barcelonassa on mitattu jopa -8°C .¹⁶⁴ Espanjalaisten käsityskyky lämpötiloista on varmasti ollut koetuksella.

Kylmyys otetaan mukaan narratiiviin. *ABC* kirjoittaa tammikuun 14. päivä, miten Kustaa II Aadolfin ja Napoleonin sodat moskovalaisia vastaan ja kaikki aikaisemmat suomalaisten kapinat orjuuden iestä vastaan kalpenevat näissä vaativissa olosuhteissa.¹⁶⁵ Ankaria talviolosuhteita, lunta ja pakkasta, käytetään suomalaisten puolustautumisen oikeutuksen ilmentymänä, eräänlaisena jumalallisena johdatuksena ja sallimuksena. Tässä mennään jopa niinkin

¹⁶² Leskinen & Juutilainen 2002, 171.

¹⁶³ *ABC Madrid* 19.1.1940.

¹⁶⁴ Ibidem.

¹⁶⁵ *ABC Madrid* 14.1.1940.

pitkälle, että joulukuun 9. päivä *ABC* kirjoittaa, miten kaikissa Suomen kirkkoissa lapset rukoilevat Jumalalta runsaasti lunta.¹⁶⁶

On hyvin kuvaavaa, miten tammikuun aikana, kun lehdistö irrottelee suomalaisten uskomattomilla voitoilla ja Neuvostoliiton kärsimyksillä ja pahoilla teoilla pakkasissa, jotka ylittävät käsityskyvyn, uutisten seasta löytyy selkeää kuulopuhetta ja disinformaatiota. Ehkäpä lennokkain juttu löytyy *ABC*:stä tammikuun 6. päivä. Sen mukaan suomalaiset ovat ottaneet käyttöönsä uuden panssarintorjunta-aseen, jonka yksityiskohdat ovat vielä hämäränpeitossa, mutta ”uskotaan, että kyseessä on sähköinen mekanismi, joka kykenee pysäyttämään ja tekemään hyödyttömäksi panssarivaunujen moottorit.”¹⁶⁷ On toki luultavaa, että Suomen sotilasjohto ei katsonut tällaisia juttuja ollenkaan pahalla, jos ne levisivät puna-armeijan sotilaitten keskuuteen aiheuttaen pelkoa ja epävarmuutta. Ideologisesti värityneet lehdet kuten *ABC* helposti tarttuvat niihin, sillä lehdet lopulta suoltavat omaa aatteellista propagandaansa, eikä totuudella ole lopulta niin väliä. Tuskin lehdessä uskottiin sähköaseeseen itsekään, mutta varmasti toivottiin, että se olisi totta. Se kävi yksiin francolaisen narratiivin kanssa. Suomalaisethan olivat fiksua kansaa, joilla oli monenlaisia konsteja pahan Neuvostoliiton päänmenoksi.

Raukat raakalaiset

Mahtipontiset uutiset suomalaisten saavuttamista voitoista venäläisiä vastaan ovat turruttavaa luettavaa. Tammikuun varsinainen taistelu-uutisointi keskittyy kuun alussa Raatteen tuhoamistaisteluihin ja siellä suomalaisten saamaan huomattavaan sotasaaliiseen. Loppukuusta uutisoidaan enimmäkseen Sallan ja Laatokan alueen taisteluista. Erityisesti *ABC* kirjoittaa tuttuun tapaansa tunteellisia uutisia suomalaisten menestyksestä. Tammikuun 19. päivä suomalaisten ajettua puna-armeijan neljäkymmentäviisi kilometriä Sallan suuntaan, lehti kirjoittaa ensimmäisenä asianaan ennen muuta ulkomaan uutisointia:

Stalinin orjat, jotka toivoivat saapuvansa Kemijärven ja Rovaniemen kautta Pohjanlahdelle, katkaista Suomi

¹⁶⁶ *ABC Madrid* 9.12.1939.

¹⁶⁷ ”se cree que comprende un mecanismo eléctrico capaz de detener e inutilizar los motores de los tanques.” *ABC Madrid* 6.1.1940.

*kahteen osaan - -, pakenevat voitettuina ja epäjärjestyksessä kohti omaa maataan. Uusi suomalainen voitto osoittaa henkeäsalpaavalla kaunopuheisuudella, mihin pienen, mutta kurinalaisen kansan usko ja isänmaanrakkaus kykenevät jättimäistä vihollista, savijalkaista ja Jumalan hylkäämää kolossia vastaan.*¹⁶⁸

Kielellisistä kiemuroistaan huolimatta teksti on sitä samaa tyyliä, jota ABC käyttää talvisodasta. Puhumalla kansan uskosta ja isänmaanrakkaudesta selvästi luodaan yhteys kansallismielisiin espanjalaisiin itseensä. Nimitys ”orjat” on mielenkiintoinen. Yleensä lehdet puhuvat laumoista tai massoista, jotka pahuudessaan tulevat tuhoamaan, mutta orja implikoi vaihtoehdottomuutta. Ehkä puna-armeijan sotilaat on pakotettu sotimaan. Ehkä ABC haluaa tuoda esiin kuvan Stalinista vetelemässä naruista tapahtumien takana, säälimättä käskien armeijansa pakkaseen ja luonnon armoille. Toisaalta kyseessä lienee myös sanaleikistä (*esclavo* = orja, *eslavo* = slaavi).

Tämä ei ole kuitenkaan ensimmäinen kerta, kun ABC antaa neuvostosotilaille inhimillisyyteen viittaavia piirteitä. Esimerkiksi joulukuun 23. päivä lehti kirjoitti, miten puna-armeijan sotilaat tuolloin Puolaan kuuluvan Lembergin kaupungin kaduilla leikkivät kauppoista ja tehtaista ottamallaan nukeilla ja pienoISRautateillä, eikä heidän joukostaan voi erottaa sotilaita ja upseereita toisistaan. ”- - kaksikymmentä vuotta bolševikkien valtaa ei ole kyennyt antamaan heille hengellistä tyydytystä eikä materiaalista hyvinvointia - -. Neuvostojoukot käyttäytyvät kuin huonosti kasvatetut pojat- -, jotka itkevät lelujen perään, jos eivät saa niitä, tai kuin köyhät lapset, joilta puuttuu kaikki, mukaan lukien myös koti - -.”¹⁶⁹ Tarinan todenperäisyyteen ottamatta kantaa, tämä ei ole ainoa tapaus, jossa neuvostosotilaat näyttäytyvät nälkäisinä, pelokkaina ja heikkoina. Rintamalta tulevien uutisten mukaan moni puna-armeijan sotilas antautuu tarkoituksella suomalaisille saadakseen ruokaa, lämpöä ja lepoa.

¹⁶⁸ “Los esclavos de Stalin, que esperaban llegar por Kemijärvi y Rovaniemi al golfo de Botnia, cortar a Finlandia en dos trozos - -, huyen derrotados, y desordenadamente, hacia su propio territorio. El nuevo triunfo finlandés demuestra con elocuencia emocionante lo que puede la fe y el patriotismo de un pueblo pequeño, pero disciplinado, contra un enemigo gigantesco, contra un coloso con pies de barro y abandonado de Dios”. *ABC* 19.1.1940.

¹⁶⁹ “ - - veinte años de régimen bolchevique no han podido proporcionarles, no ya satisfacciones espirituales, sino ni siquiera el bienestar material - -. Las fuerzas soviéticas se comportan, en suma, como los chicos mal educados que - - lloran y patalean si no pasan a su poder los juguetes que se les antojan, o como los pobres niños que carecen de todo, incluso de hogar - - .” *ABC Madrid* 23.12.1939.

ABC:n armoton kuvaus mielettömistä massoista murtuu siis ajoittain. Puna-armeijassa on ihmisiäkin, jotka ovat Neuvostoliiton heikon sisäisen tilanteen takia köyhiä, nälissään ja pakotettuja sotaan erittäin vaikeissa olosuhteissa. Vastapuolen joukkojen epäinhimillistäminen oikeuttaa ja helpottaa sotimista, mutta kun ihmiset esitetään yhteiskuntansa uhreina, tarkoituksena on arvostella hallintojärjestelmää. Säälin herättäminen vihollista kohtaan, joka ei kykene eikä halua taistella, tuskin herättää suurta innostusta taistella sitä vastaan, mikä voi olla haitallista omille joukoille. Tämän voidaan katsoa merkitsevän sitä, että vihollinen ei ole valmis taistelemaan vakaumuksensa puolesta, mikä on yhtä lailla häpeällistä. Neuvostoliittolaisen epäinhimillistäminen ja uhriuttaminen ovat vastakohtaisuudessaan mielenkiintoisia, kun niillä ajetaan samoja asioita eli Neuvostoliiton ja kommunismin halventamista ja Suomen ja Espanjan ylentämistä. On myöskin luultavaa, että kaikki ei ole aina tarkoituksellista, vaan *ABC* toimittajat antavat Neuvostoliitolle ja kommunismille kaikki keksittävässä olevat negatiiviset attributit, jotka ovat sitten ristiriidassa keskenään.

Lehdissä uutisoidaan ajoittain, että suomalaiset joukot ovat kohdanneet paremmin koulutettuja ja varustettuja neuvostosotilaita, mutta tämä ei ole parantanut heidän sotamenestystään. Puna-armeijan miehet ovat muun muassa saaneet uusia aseita ja käyttävät suksia sekä lumiviittoja. Toisin kuin se kuva, jonka lehdistä helposti saa, puna-armeija oikeasti kehittyy sopeutumalla olosuhteisiin vähitellen. Heidän kykynsä käyttää näitä uusia varusteita ovat – totta kai – suomalaisia tuntuvasti heikompia.¹⁷⁰

Suomalaisten urheuden ja sankaruuden myötävaikutukseksi niin *ABC* kuin *La Vanguardia*kin uutisoivat Neuvostoliiton ilmavoimien tekemistä pommituksista taistelulenttien ulkopuolelle kaupunkeihin ja erityisesti sairaaloihin. Tammikuussa tämänkaltainen uutisointi vahvistuu. *ABC* julkaisee myös valokuvia pommitusten tuhoista ja itkevistä naisista.¹⁷¹ *ABC*:n toimittaja V. Llopis kirjoittaa tammikuun 18. päivä, miten Neuvostoliitto koettaa saada kompensatioita ilmaoperaatioilla kustotoimenpiteinä torjutuille valloitusyrityksille.¹⁷² 25. päivä *ABC* kirjoittaa viidentoista suomalaisen sairaalan pommituksen jälkeen, että se on ”sankarillisen kansan urheudella ja kurilla

¹⁷⁰ LV 13.1.1940.

¹⁷¹ esim. *ABC Madrid* 15.12.1939 ja 28.12.1939.

¹⁷² Llopis, V., ”Los brutales métodos de Moscú”. *ABC Madrid* 18.1.1940.

päihitettyjen ja nöyrytettyjen raivokas kosto. - - Jos emme tietäisi kivuliaasta kokemuksesta, että kommunismi ja vakava rikos ovat sama asia, tämä kauhea hyökkäys puolustuskyvyttömiin kivun ja kärsimyksen paikkoihin näyttäisi meille, kaikessa alastomuudessa, tämän doktriinin hirviömyyden.”¹⁷³ Teksti on laitettu sanomalehtisivun yläosaan erilliseen pieneen laatikkoon, joka varmasti herättää lukijoiden huomion. Tarkoituksena on kai myös koko toimituksen puolesta tuomita Neuvostoliiton toiminta. *La Vanguardia* ei tuomitse iskuja suoraan, mutta sen käyttämistä otsikoista voi kuitenkin päätellä, että se suhtautuu niihin paheksuvasti.

ABC:n kirjoitus jatkaa siis lehden tuttua retorista tyyliä. Suomi on torjunut sankarillisesti Neuvostoliiton kyvyttömät hyökkäykset, mihin Neuvostoliitto vastaa pelkurimaisilla ja pahantahtoisella iskulla viattomien siviilien kimppuun. Nyt viimeistään voi nähdä kommunistisen vallan pahuuden. Käytetyt sanat ovat voimakkaita: *abyección*¹⁷⁴ tarkoittaa hyvin häpeällistä ja inhottavaa. Raamatussa sillä viitataan Jumalaa loukkaavaan toimintaan.

Espanja ei ollut ainoa maa, jonka lehdistö näki pommitukset pahuuden ilmentymänä. SINIKKA WUNSCHIN mukaan Suomen taholta Neuvostoliiton tekemiä ilmapommituksia korostettiin ulkomaiselle lehdistölle pahentaakseen kuvaa Neuvostoliitosta tehden maasta koko Euroopan ja kristinuskon vihollisen. Siviilikohteitten pommituksia ei vielä tässä mittakaavassa oltu nähty edes ensimmäisessä maailmansodassa. Niillä luotiin kuvaa vihollisesta, joka tarkoituksella tappaa siviilejä, naisia ja lapsia ja tuhoaa sotilaallisesti merkityksettömiä kohteita. Wunschin mukaan ajan lehdistön uutisointia yhdistääkin pommitusten tarkasteleminen osana venäläistä kansanluonnetta eikä osana venäläistä sotilasstrategiaa.¹⁷⁵ Wunsch väittävä sopii myös espanjalaisiin lehtiin. Antikommunistisia espanjalaisia tuskin tarvitsi kehottaa näkemään ilmapommitukset suomalaisen kertomuksen mukaisesti, sillä ne sopivat francolaiseenkin sellaisenaan täydellisesti.

¹⁷³ “Es la feroz represalia de los que han sido vencidos y humillados por el valor y la disciplina de un pueblo heroico - -. Si no supiéramos, por experiencia dolorosa, que el comunismo y el crimen son una misma cosa, ese terrible ataque a los lugares indefensos del dolor y la angustia nos mostraría, en toda desnudez, la abyección de aquella doctrina.” *ABC* 25.1.1940.

¹⁷⁴ Vertaa esim. englannin *abomination*.

¹⁷⁵ Wunsch 2009, 197.

2.2 Kuka oikein hävisi? – narratiivi muuttaa suuntaa

Helmikuu – Suomen *caudillon* kasvavat huolet

Helmikuu oli yksittäisten taisteluiden osalta vielä suomalaisten kannalta menestyksekkäs, mutta pahimpien pakkasten hellittäessä puna-armeija pystyi kasvattamaan painetta suomalaisia puolustuslinjoja vastaan. Kestohanget ja jäätyneet järvien jäät kantoivat hyvin niin miehiä kuin ajoneuvoja. Siinä missä suomalaiset sotilaat väsyivät ja menehtyivät taisteluissa, Neuvostoliitto kykeni hankkimaan loputtomalta vaikuttavan määrän reservejä ja kalustoa suurista menetyksistään huolimatta. ”Laskutoimitus on yhtä yksinkertainen kuin se on sydäntä särkevä”, kirjoittaa *ABC*.¹⁷⁶ Se ja *La Vanguardia* käsittävät, että Suomi ei kestä kovinkaan pitkään, ellei se saa apua. Arviot sodan kulusta syksyltä palaavat narratiiviin. *ABC* kirjoittaa helmikuun 9. päivä: ”Mannerheim taistelee neljällä rintamalla rajallisella inhimillisellä voimavaralla.”¹⁷⁷ Suurin osa uutisointia tältä ajalta koskeekin suomalaisten rintamalla saamia voittoja yhä raskaammissa ja kiihtyvämmissä taisteluissa sekä Suomelle luvatus avun seuraamista.

Lehtien uutisoinnissa näkyy selkeä muutos helmikuun puoliväliin mennessä. Siinä missä joulukuun lopulla ja tammikuussa eläteltiin toivoa Suomen selviytymisestä ja jopa voitosta, helmikuussa voitonhuuma laskee. Tutkimieni lehtien syyttävä sormi osoittaa kohti Euroopan suurimpia, jotka eivät ole auttaneet Suomea tai ovat auttaneet sitä liian myöhään tai liian vähän. Sanomalehdissä näkyikin silmiinpistävä kahtiajakoisuus: ne kirjoittavat, miten Suomi tarvitsee kipeästi ulkovaltojen apua, mutta virallisten raporttien mukaan se pärjää erinomaisesti puna-armeijaa vastaan. Lehdissä näkee myös selvän muutoksen uutisoinnin yleisessä suunnassa. Sota Länsi-Euroopassa sekä kiristynyt tilanne kansainvälisessä politiikassa alkavat saada enemmän näkyvyyttä. Talvisotaa aletaan sommitella tähän laajempaan kontekstiin.

Helmikuun 17. päivä *ABC*:ssä arvioidaan Suomen sen hetkistä tilannetta. Toimittaja Luis Calvo ja muu toimitus on yhtä mieltä siinä, että Suomi ei pärjää yksin, mutta saattaa selvitä, jos ulkomaat antavat välitöntä sotilaallista tukea.

¹⁷⁶ ”El cálculo es tan sencillo como desgarrador”. *ABC Madrid* 17.2.1940.

¹⁷⁷ ”Mannerheim combate en cuatro frentes con una potencia humana limitada”. *ABC Madrid* 9.2.1940.

Eikä pelkästään lähettämällä kalustoa ja tarvikkeita, vaan myös miehiä. Lehti pohtii sitä, miten Suomelle ja suomalaisille käy, kun Suomi valloitetaan, sillä Neuvostoliitto luultavasti kostaa sodassa kokemansa menetykset väestölle. Espanja tietää hyvin ”elävässä lihassaan”, mihin Neuvostoliitto on kykeneväinen.¹⁷⁸ Toivo Suomen pelastumisesta on hatara. Lehti olettaa, että Neuvostoliitto miehittää Suomen, mitä ei sittemmin käynyt, mutta vaikuttaa todennäköiseltä.

Helmikuussa näkee erään hahmon saavan useammin huomiota. Suomen puolustusvoimien ylipäällikkö marsalkka Mannerheim ei ole jäänyt etenkään *ABC*:ltä huomaamatta. Hänen arvioitaan Suomen tilanteesta raportoidaan ja sutkauksiaan lainataan. Hänen nimeään kantaa myös Karjalankannakselle muodostunut puolustuslinja, jota lehdet vertaavat Saksan ja Ranskan rajalla oleviin Maginot- ja Siegfried-linjoihin. Esiintyyhä hän myös valokuvissa.¹⁷⁹ Espanjalaisille paroni *Carlos Gustavo Emilio de Mannerheim* näyttäytyy jopa Francoon verrattavana hahmona, mikä kertoo syvästä kunnioituksesta. Tammikuun 7. päivä *ABC*:n toimittaja Manuel Reverte kirjoittaa kolumnissaan, miten tulevaisuudessa tutkittaessa vuotta 1939 kaksi nimeä tulee esiin: Espanja ja Suomi, jotka ”usko ja sankaruus ovat tehneet kuolemattomiksi” taistelussa Neuvostoliittoa vastaan, ja niiden mukana näiden maiden kaksi *caudilloa*, Franco ja Mannerheim.¹⁸⁰

ABC:n toimittaja Andrés Revesz kirjoittaa helmikuun 2. päivä Mannerheimin tappiosta Kaarlo Juho Ståhlbergille presidentinvaaleissa Suomen sisällissodan jälkeen vuonna 1919. On mielenkiintoista, miksi Revesz ottaa esiin jo tuolloin kaksikymmentä vuotta vanhan asian. Hän käyttääkin tilaisuuden arvostellakseen kansanvaltaa sanoen, että se mitä Mannerheimille kävi, on tyypillistä demokratioille. Hän kirjoittaa, miten Mannerheim on sotilaallisesti loistava, mutta myös tieteitten mies: lingvisti, etnografi ja arkeologi, joka pelasti maansa pienellä improvisoidulla armeijalla. Näistä meriiteistään huolimatta hänen ei katsottu ansaitsevan olevan valtionpäämies. Häntä pelätään, koska hän on kunnianhimoinen ja vaarallinen aristokraatti ja urasotilas. Revesz

¹⁷⁸ *ABC Madrid* 17.2.1940.

¹⁷⁹ *ABC Madrid* 21.2.1940

¹⁸⁰ Manuel Reverte ”Espana y Finlandia”, *ABC Madrid* 7.1.1939.

arvostelee myös Pohjoismaitten vasemmistolaista politiikkaa ja niiden suhtautumista Neuvostoliittoon ennen vuotta 1939.¹⁸¹

Reveszin kirjoituksessa näkyy selkeästi francolainen ideologia hänen asenteessaan demokratiaa sekä Mannerheimia kohtaan. Mannerheim on taustoiltaan ja ansioiltaan verrattavissa Francoon, mutta häneltä on evätty hänen ansaitsemansa paikka valtion johdossa. Tässä Francon ja Mannerheimin, mutta myös Suomen ja Espanjan yhtäläisyydet erkanevat. Asiaa ei myöhemmin lehdessä huomioidakaan. 1930-luvun Euroopassa demokratia oli pikemminkin poikkeus suurimman osan maista ollessa erilaisia diktatuureja. Vahvan sotilasjohtajan ihannoitiin hyvin tavallista. Varsinkin francolaisissa piireissä demokratia nähtiin itsessään vasemmalle suuntautuneena ja siten ystävällismielisenä Neuvostoliittoa kohtaan. Se, että Mannerheimista olisi tullut Suomen presidentti tai diktaattori olisi siis sopinut koko Euroopan yleiseen poliittiseen kehitykseen. Revesz ei kuitenkaan spekuloi, mitä Mannerheimin valta olisi saattanut saada aikaan.

Helmikuun 15. päivä *ABC*:ssä on toimittaja-kirjailija Jacinto Miquelarenan kirjoitus Mannerheimista. Hän kirjoittaa, että Suomea puolustaa Mannerheiminlinjan lisäksi myös Mannerheimin oma ruumis. Miquelarena selvittää lyhyesti lukijoille Mannerheimin uraa Venäjän tsaarin armeijassa sekä toimia Suomen sisällissodassa. Hän kirjoittaa, miten Mannerheim loi salaa pienen armeijan patriotteja taistelemaan Moskovan tukemia punaisia kapinallisia bolševikkivallankumouksessa. Miquelarena korostaa myös erityisesti saksalaisten osuutta tapahtumissa.¹⁸² Tämä kirjoitus edustaa sitä samaa narratiivia, jota Andrés Revesz käytti vuoden 1939 syksyllä kirjoittaessaan samasta aiheesta.

Talvisodan kontekstissa hän kirjoittaa Mannerheimista ihannoivaan sävyyn ja mahdollisesti viittaa myös erääseen toiseen henkilöön:

Mannerheim kuuluu siihen universaaliin lyhyeen ihmislajiin, joka maailmassa pitää yllä ritarillisuutta mitä tahansa barbarismin tuulta vasten. Joskus kaikki vuosisatojen sotilaallinen

¹⁸¹ Andrés Revesz, "Mannerheim, derrotado". *ABC Madrid* 2.2.1940.

¹⁸² J. Miquelarena, "Mannerheim, a caballo". *ABC Madrid* 15.2.1940.

*kunnia ja uskallus näyttävät keskittyvän yhden kadetin uralle, joka eräänä päivänä aloittaa suutelemaan isänmaansa lippua ja päätyy pelastamaan sen... Mannerheim on yhä hevosen selässä, 73-vuotiaana, koska lauma tulee Suomen kimppuun, taas.*¹⁸³

ABC:n kirjoittajat tekevät Mannerheimista vanhanajan sankarihahmon, ritarin ja ratsumiehen, joka vielä vanhana miehenä jaksaa puolustaa isänmaataan, istuu hevosen selässä eikä laita miekkaansa tuppeen. Assosiaatiot Francon kanssa ovat varsin selvät.

Mannerheimin lisäksi osan kunniaa saa Suomen puolustusvoimien kenraalit Wallenius, Talvela, Hägglund ja ”kolme O:ta”: Oesch, Öhquist, Österman (ö:n pisteet ovat tippuneet ABC:ssa pois). Andrés Revesz kirjoittaa ABC:ssä helmikuun 28. päivä kenraaleista suuria sanoja, kuten ”kolmen O:n” osallistumisesta jääkäriliikkeeseen sekä ensimmäiseen maailmansotaan. Walleniuksen voitot Suomussalmella, Sallassa ja Petsamossa ovat ”legendaarisinta, runollisinta, jännittävintä, mitä sotilastaito on tuottanut”¹⁸⁴. Hägglundin saavutukset Laatokalla ja ”suksisankari” Talvelan rintamalinjan toisella puolella toimivat pohjoisen ”itsemurhapartiot” saavat myös ylistystä.¹⁸⁵

Kansallismielisenä Revesz arvostelee Suomen vasemmistoa. Hän kirjoittaa sarkastisesti, että olisi ollut hyvä asia, jos vasemmistolaiset olisivat pysyneet vallassa Suomessa, sillä Mannerheim sekä Wallenius olisivat jääneet talvisodan ulkopuolelle. Mannerheim olisi pysynyt ”ostrakismoksessa” ja Wallenius olisi laitettu vankilaan. Wallenius oli ollut Lapuan liikkeen merkittäviä jäseniä sekä oli osallistunut Mäntsälän kapinaan. Hän oli siis ymmärrettävästi kansallismielisten mieleen oleva mies. Revesz tarkoittaa Mannerheimin maastakarkotuksella ilmeisesti sisällissodan ja ensimmäisen presidentinvaalin jälkeistä aikaa, jolloin Mannerheim vetäytyi päivänpolitiikasta hävittyään vaalit. ”Ostrakismos” ymmärrettynä pakotettuna maanpakona on liioittelua.

¹⁸³ “Mannerheim pertenece a esa raza universal de hombres, corta, que mantiene la caballeresca en el mundo contra cualquier vendaval de la barbarie. A veces, todos los siglos de honor militar y de audacia parecen concentrarse en la carrera de un cadete, que empieza besando un día la bandera de su Patria y acaba salvándola... Mannerheim sigue a caballo, a los setenta y tres años, porque la horda cae sobre Finlandia, de nuevo.” Ibidem.

¹⁸⁴ “Sus victorias pertenecen a los más legendario, más poético, más emocionante de cuanto haya producido el arte militar”. Andrés Revesz, ”Las tres ”O” de Finlandia”, ABC 28.2.1940.

¹⁸⁵ Ibidem.

Revesz myös piikittelee, miten Mannerheimin poissa ollessa hänestä olisi tullut yhtä pätevä kenraali kuin venäläisistä kenraaleista. Hän siteeraa erästä saksalaista sanomalehteä, jonka mukaan kenraali Meretskov, joka toimi talvisodassa Leningradin sotilaspiirin päällikkönä ja myöhemmin 7. armeijan komentajana, ja oli aikaisemmin ollut osallisena Espanjan sisällissodassa, oli Venäjän paras kenraali. Revesz kysyy ivallisesti, kuinka hyviä ne muut kenraalit voivat olla, kerta Meretskov on paras.¹⁸⁶

Andrés Revesz on hyvin perillä Suomen historiasta, mutta hän yksinkertaistaa asioita francolaisen ideologian kannalta sopivaksi. Hän ei joko tiedä tarkkoja yksityiskohtia tai jättää ne kertomatta. Mannerheim ja Wallenius esitetään hänen kirjoituksissaan demokratian ja etenkin ”sosialistien” metkujen uhrina. Hän ei sitä suoraan sano, mutta vihjailee juuri sarkasmillaan, että ”sosialistit” olisivat vallassa ollessaan ottaneet puna-armeijan avosylin vastaan. Hän viitanee Espanjan tasavaltaan tässä asiassa.

Maaliskuu – loistavan taistelun hävettävä rauha

Maaliskuussa suomalaisten puolustuslinjat antoivat viimeinkin periksi puna-armeijan vyörylle. Suomen kannalta tilanne vaikutti täysin toivottomalta. Asemia menetettiin hurjaa tahtia Laatokan alueella. Taisteluja käytiin jo Viipurissa asti, mistä *ABC* ja *La Vanguardia* uutisoivat tunteikkaasti. Ulkomailta anottu apu ei tullut, tai se oli tulossa liian myöhään, kun Iso-Britanniassa ja Ranskassa asiasta käytiin tiukkaa väantöä. Rauhantunnusteluita käytiin salassa jo helmikuun viimeisinä päivinä, mutta viralliset neuvottelut alkoivat maaliskuun 8. päivä. Neuvostoliitto ei hyväksynyt aselepoa neuvottelujen ajaksi. Suomi joutui taipumaan Neuvostoliiton vaatimuksiin rauhanehdoista Moskovassa maaliskuun 12. päivänä, ja rauha astui voimaan seuraavana päivänä.¹⁸⁷

ABC ja *La Vanguardia* tietävät kertoa jo maaliskuun alussa, että rauhanneuvotteluista on liikkeellä huhuja. Lopulta maaliskuun 10. päivä tukholmalaiset lähteet varmistavat asian. Aiheen tiimoilta oli paljon epävarmaa tietoa, sillä rauhantunnustelut ja itse neuvottelut pidettiin visusti salassa julkisuudelta. Lehdet eivät muun muassa tiedä, ketkä neuvotteluissa ovat mukana tai missä ne pidetään. Lehdet olettavat myös Saksan vaikuttavan

¹⁸⁶ Ibidem.

¹⁸⁷ Leskinen & Juutilainen 2002, 177–178.

taustalla, mutta myöhemmin korjaavat tämän luulon. Myöhemmin tiedot tarkentuvat ja lehdet pitävät tarkoin silmällä neuvottelujen kulkua ja pohtivat niiden seuraamuksia.

Lukemalla Suomen sotilasjohdon raportteja, joita *ABC* ja *La Vanguardia* julkaisevat tunnollisesti, sekä muita rintamalta tulevia kertomuksia, saa kuvan, että Suomi pärjää loistavasti kuten aikaisemminkin, vaikka Neuvostoliitto on päässyt niskan päälle. Yltiöpositiivinen kuva taistelujen kulusta olikin yksi syy sille, miksi Suomen kotirintamalla uutiset rauhasta ja sen kovista ehdoista yllättivät ja otettiin vastaan niin raskaasti.¹⁸⁸ Tämä ristiriita uutisten ja todellisuuden kanssa näkyy Espanjan lehdissä hyvin selvästi jo helmikuusta asti. Lehden toimituksissa on kuitenkin jo hyvän aikaa sitten hyväksytty ajatus Neuvostoliiton vääjämättömästä voitosta, kuitenkin *ABC* etunenässä toivoo, että länsimaat antaisivat nopeaa apua.

Sanomalehdistä aistii tietynlaisen yllättyneisyyden siitä, kuinka pian ilmoitus rauhan saapumisesta lopulta tuli. Maaliskuun 13. päivä lehtien toimituksissa ei tiedetä, mitä ajatella. *ABC*:n ensireaktio on ylistää Suomen taistelua, kirotta Neuvostoliittoa ja arvostella länsimaita hitaasta toiminnasta. Pääkirjoitus, otsikolla ”Suomi, marttyyri”¹⁸⁹, on tunteikas:

*Kukaan ei uskonut, että Suomen ja Venäjän välinen sota kestäisi kahta viikkoa pitempään. Pienen, rauhaisan ja sivistyneen maan kimppuun heitettiin puolivilli kansa, jolla on hyvin varustettu miljoonista miehistä koostuva armeija - -. Ei ollut mahdollista, että Suomi kykenisi vastustamaan sitä hirvittävää vyöryä. Kuitenkin, ihme tapahtui. - -. Demokratiat ovat hitaita tekemään päätöksiä. Ne ovat useiden vastakkaisten ajatusten ja erilaisten halujen sitomia. Suomi on jätetty yksin kauhealle ristintielle, ja on solminut rauhan, jonka se on saavuttanut yksin ja allekirjoittanut omalla tuhollaan ja omalla verellään.*¹⁹⁰

¹⁸⁸ Soikkanen 2002, 245.

¹⁸⁹ ”Finlandia, la mártir.” *ABC Madrid* 13.3.1940.

¹⁹⁰ ” Sobre un pequeño país supercivilizado, hecho para la paz, se arrojava un pueblo semisalvaje con un Ejército de millones de hombres bien armados - -. No era posible que Finlandia resistiese la atroz avalancha. El milagro se hizo, sin embargo. - -. Las democracias son lentas para decidirse. Las atanas y las maniatan muchas ideas contrarias y muchas apetencias diversas. Finlandia se ha quedado sola en su tremendo viacrucis, y ha firmado la paz, que ha logrado por ella misma, y que rubrica con su propia devastación y con su propia sangre.” Ibidem.

Lehdessä on myös karttapiirros Suomesta, johon on merkitty ne alueet, jotka Suomen on luovutettava Neuvostoliitolle. Aluemenetyksistä kirjoitetaan erittäin katkerasti. *ABC* kirjoittaa, miten raivokkaan vihollisen lukumääräinen ylivoima, yksien maiden egoismi, toisten pelko ja kolmansien hitaus ovat tuominneet Suomen antautumaan. Olisi ollut helpompaa, jos Suomi olisi vain myöntynyt Neuvostoliiton vaatimuksiin syksyllä: Suomen pojat uhrattiin turhaan. Pääkirjoituksessa tosin myönnetään, että Suomi on urheudellaan estänyt koko maan valloituksen ja osoittanut muille maille, mihin henki kykenee materian puutteessa.¹⁹¹

La Vanguardiassa uutisia sopimuksesta käsitellään huomattavasti rauhallisemmin ja ne sisällytetään välittömästi koko Euroopan poliittiseen kontekstiin. Lehden sympatiat kuitenkin ovat Suomen puolella. Lehden etusivulla komeilee otsikko ”Eepisen tarinan loppu: rauha Suomessa”¹⁹². Toimittaja Santiago Nadal korostaa ensimmäisenä asiana, miten tämä ei ole menestyksellinen rauha Venäjälle. Se yritti samanlaista nopeaa salamasotaa kuin Saksa Puolassa ja tunnusti ainoastaan Kuusisen kommunistihallituksen, mutta kompuroi odottamatta ”sankarillisen Suomen vastustukseen” ja ”kansan armeijan’ valtavaan kyvyttömyyteen”. Kahden tai kolmen viikon sijaan sota kestitkin kolme ja puoli kuukautta, ja sen aikana se onnistui valloittamaan vain hyvin pieniä alueita. Suomesta Nadal kirjoittaa, että se on taistellut urhoollisesti säilyttäen kunniansa ja että teki maailmalle palveluksen näyttäessään, että Neuvostoliitto on savijalkainen jättiläinen.¹⁹³

Suomen ja Neuvostoliiton välisen rauhan käsittely on seuraavina päivinä hyvin intensiivistä. *La Vanguardiassa* keskitytään analysoimaan, mitä seuraamuksia rauhalla on muun Euroopan sodan ja Euroopan maiden suhteiden kannalta. Lehti käsittelee myös paljon muiden valtioiden lehdistöjen kirjoittelua aiheesta. Maaliskuun 14. päivä Santiago Nadal toteaa, että on selvää, ettei Suomi pidä rauhaa Moskovon kanssa enempänä kuin aselepona. Tästä syystä se koettaa pysyä yhtenäisenä, varustautua henkisesti ja materiaalisesti samalla kuin se

¹⁹¹ Ibidem.

¹⁹² ”Final de la epopeya”. *LV* 13.3.1940.

¹⁹³ Santiago Nadal, ”Al cabo de cien días...”. *LV* 13.3.1940.

jälleenrakentaa maataan.¹⁹⁴ Tässä Nadalin arvio osuu täysin oikeaan. Suomen johdossa todella arveltiin, että kyseessä on vain välirauha.¹⁹⁵

Yhden surullisen päivän vietettyään *ABC* jatkaa rauhansopimuksen käsittelyä. Suru ja järkytys on muuttunut raivoksi. Kokonaista neljä sivua on omistettu Suomen ja Neuvostoliiton rauhansopimukselle, ja sitä käsittelevät niin pääkirjoitus kuin ulkomaitten kirjeenvaihtajat omilla osioillaan. Kaikissa vallitsevat samat tunteet: viha ja turhautuneisuus epäoikeidenmukaisuuden edessä.

Lehden pääkirjoitus maaliskuun 14. päivä tarkastelee Suomen ulkoministerin ja pääministerin sijaisen Väinö Tannerin pitämää radiopuhetta ja se antaa myös hyvän käsityksen siitä, mitä mieltä *ABC* kokonaisuudessaan on rauhasta. Tanner selvittää hallituksen syitä solmia rauha, sekä rauhan seurauksia. *ABC* nostaa puheesta esiin kaksi asiaa. Tannerin mukaan hallitus päätti solmia rauhan, kun se ymmärsi, että ulkomailta tuleva apu Suomelle oli riittämätön ja oli vaarana, että venäläiset valloittaisivat Suomen kokonaan kammottavin seurauksin. *ABC* kirjoittaa, että tätä asiaa Euroopan pitäisi pohtia. Espanjalaisten ei tarvitse, sillä he tietävät, että kommunismi on kauhun ja veren oppi. Se tuhoaa kaikki länsimaisen sivilisaation ihanteet, jotka ovat mukana jo lapsesta asti ja ovat osa koteja ja rukouksia. Nämä kaikki kommunismi tuomitsee kuolemaan.¹⁹⁶

Toinen lehden esiin nostama asia Tannerin puheesta on, miten Neuvostoliiton vaatimukset ovat olleet rankemmat ja suuremmat kuin sen saavutukset taistelukentällä. *ABC* on samaa mieltä: Venäjä ei ole saavuttanut mitään aseillaan. Sen mukaan vaatimusten toteutuminen onkin seurausta demokraattisten maiden päättämättömyydestä ja kauhusta, jota Neuvostoliiton politiikka ja miehet aiheuttavat perversioillaan.¹⁹⁷ Luis Calvo kirjoittaakin, miten onkin lohdutus, että Mannerheim-linja ei murtunut ja Neuvostoliitto ei pystynyt asettamaan Suomen johtoon petturi-Kuusisen hallitusta.¹⁹⁸

¹⁹⁴ Santiago Nadal, "Repercusiones de la paz de Moscú", *ABC Madrid* 14.3.1940.

¹⁹⁵ Turtola 2002b, 847.

¹⁹⁶ "Las dos afirmaciones dramáticas de Tanner", *ABC Madrid* 14.3.1940.

¹⁹⁷ Ibidem.

¹⁹⁸ Luis Calvo, "Finlandia no será sometida al gobierno de Kuusinen", *ABC Madrid* 14.3.1940.

ABC:n retoriikka ei ole muuttunut. Epäreilu rauha on pikemminkin herättänyt sen toimituksessa entistä kovempaa neuvostovastaisuutta ja turhautumista muiden maiden saamattomuuteen. Lehti vetoaa jälleen argumenttiinsa, joka pohjautuu siihen sisällissodan jättämään kokemukseen Neuvostoliitosta ja kommunismista, jota muuta maat eivät vain ymmärrä, mutta heidän pitäisi varsinkin nyt.

Varsinkin seuraavana päivänä, maaliskuun 15. päivä, retoriikka koventuu. Pääkirjoituksessa analysoidaan talvisodan kahta opetusta. Ensimmäinen on, että Neuvostoliitto hankkii lisää alueita ja orjuuttaa toisia kansoja. Toinen opetus on, että demokratiat murtuvat sellaisten edessä, joilla on yksi suunta ja yksi poliittinen ohjelma. Demokratiat ovat hitaita tekemään päätöksiä ja toimimaan, toisin kuin ”yhden suunnan” maat, tarkoittaen autoritäärisiä maita.¹⁹⁹ Arvostelu on kohdistettu länsimaille, etenkin Iso-Britannialle, Ranskalle ja Yhdysvalloille, joiden parlamenttien ja hallitusten kinastelu ei ole mahdollistanut konkreettista apua Suomelle. Suomen demokraattinen järjestelmä ei saa haukkuja, päinvastoin: Suomen puolueiden yhtenäisyys sodassa ja halu puolustaa isänmaataan ja varsinkin Tanner ja sosiaalidemokraatit, ovat herättäneet poikkeuksellista ihailua.

Muissa antikomintern-maissa Moskovan rauhalla oli samankaltaisia reaktioita, joita osin peiteltiin poliittisten syiden takia. Saksalla, Japanilla ja myös Italialla oli omat syynsä pitää neuvostoystävällistä linjaa. Italia ja Saksa vahvistivat liittonsa neljä päivää Moskovan rauhan jälkeen, jolloin Mussolini ilmoitti Italian marssivan Saksan rinnalla. Mussolini heitti nyt arvan kuka voittaisi suursodan. Italia ja Japani katsoivat kuitenkin suomalaisten taistelleen erinomaisesti ja kunniansa säilyttäen. Italiassa arvosteltiin varsinkin demokratioiden saamattomuutta avunannossa Suomelle.²⁰⁰ Japanissa Neuvostoliiton vaatimuksia pidettiin hävyttöminä sen saavutuksiin nähden.²⁰¹ Saksassa rauhasta uutisoitiin enemmän kuin sodan syttymisestä, koska sillä oli suoria vaikutuksia Saksan poliittiseen toimintakenttään. Lehtiä ohjeistettiin kirjoittamaan Neuvostoliittoa myötäillen, mutta kulissien takana Moskovan rauha herätti närkästystä, ja suomalaisia kohtaan tunnettiin myötätuntoa, sillä heidän

¹⁹⁹ *ABC Madrid* 15.3.1940.

²⁰⁰ Kanervo 2009, 100.

²⁰¹ Fält 2009, 216–217.

taistelunsa oli ollut urheaa.²⁰² Tärkeimpien antikomintern-maiden tilanteen huomioon ottaen Espanjan lehdistö oli lopulta rehellinen omalle francolaiselle ideologialleen, vaikka se jätti huomiotta Saksan neuvostoystävällisyyden.

Vaikka rauhan seurauksista Suomelle ja Euroopalle raportoidaan vielä 17. päivä espanjalaisissa lehdissä, alkaa Suomi väistyä uutisista ja tilalle tulee Euroopan muuttunut poliittinen tilanne. Suomi hävisi sodan ja poistuu näyttämöltä yhtä nopeasti kuin se marraskuussa oli tullutkin. Espanja ei ollut tässä suhteessa ainoa, vaan muidenkin maiden sanomalehdissä näkee lähes paradoksaalisen muutoksen. Syksyn ja talven ykkösaihetta ei enää keväällä ja kesällä kukaan muistele.²⁰³

Tilanne kääntyy Espanjan lehdissä samoihin asetelmiin kuin se oli ollut ennen talvisotaa. *La Vanguardiassa* tämä tapahtuu vielä nopeammin, mutta *ABC:ssä* neuvostovastainen ja länsimaita arvosteleva retoriikka vahvistuu entisestään, mikä taas heijastelee Espanjan omia tuntemuksia sen paikasta maailmassa ja historiassa. Vaikka pieni Suomi on antanut opetuksen Neuvostoliitolle ja koko maailmalle, ei kommunismin uhka ole väistynyt, vaan tilanne on muuttunut yhä vaarallisemmaksi. Espanjan tehtävä on sama kuin se oli sisällissodan aikana: vastustaa ateistista kommunismia läntisen sivilisaation puolesta.

Uutisoinnin määrä

Käsittelen vielä pääpiirteittäin Suomen ja talvisodan saamaa määrällistä huomiota lehdissä. *ABC Madrid* sekä *ABC Sevilla* sisälsivät vuosien 1939 ja 1940 taitteessa molemmat 20–30 sivua tapahtumista riippuen. Varsinkin kotimaan uutiset esimerkiksi Francosta tai sisällissodan muistotapahtumista saivat paljon tilaa ja lisäsivät sivujen määrää, jolloin sivumäärä saattoi nousta kymmenillä sivuilla. Ulkomaan uutisoinnilla oli yleensä käytettävissään 1–3 sivua, joskus enemmänkin. Suomen ja talvisodan saama huomio oli tasapuolista verrattuna esimerkiksi Saksan, Iso-Britannian ja Ranskan saamaan eli mitään tiettyä maata koskeva uutisointi ei itsearvoisesti ollut parempi kuin toinen. Yleensä Suomesta kirjoitettiin enemmänkin, jos muualta maailmalta ei kuulu mitään uutta, kuten kävi joulukuussa, mutta tämäkään ei ole mikään automaatio. Talvisodan merkittävät tapahtumat ja käänteet nostivat Suomen

²⁰² Peltovuori 2009, 77–79.

²⁰³ Holmila 2009a, 13.

yleensä ulkomaanuutisten pääkirjoitukseen ja kirjeenvaihtajien kirjoituksiin. Ulkomaanuutisissa oli myös yleensä yksi iso pääotsikko, joka lähes päivittäin koski Suomea ja talvisotaa, vaikka muuten päivän uutisointi aiheesta olisikin ollut vähäisempää. Lehti muistuttaa lukijoitaan, että suomalaiset yhä taistelevat kommunismia vastaan. Suomen ja talvisodan käsittely on lähes päivittäistä, mutta uutisartikkelien määrä ja koko toki vaihtelivat. Parhaimmillaan Suomi vei yli puolet koko ulkomaanuutisoinnista, heikoimmillaan pienen murto-osan, jos asiaa ei ollut.

ABC julkaisi myös valokuvia ja piirroksia. Näissä Suomen saama huomio oli jopa poikkeuksellista, sillä ainoastaan Saksa ja Italia ja Espanja itse saivat samanlaista mielenkiintoa osakseen. Suomea koskevia kuvia on muun muassa rintamalta suomalaisista sotilaista, erityisesti hiihtojoukoista, sekä tuhotusta venäläiskalustosta. Myös Suomen johtavista poliitikoista ovat esillä presidentti Kyösti Kallio, salkuton ministeri sekä Suomen pääneuvottelija J. K. Paasikivi sekä tietysti marsalkka Mannerheim. Lehti julkaisi myös kuvia Suomen kaupungeista ja nähtävyyksistä, sekä kaupunkien tuhoista venäläisten pommituksissa.

La Vanguardia oli Francon valtaannousun jäljiltä sivumäärältään *ABC*:tä pienempi lehti. Päivittäinen sivujen määrä on kymmenen, joista yleensä ainakin yksi, joskus kaksi tai enemmän tapahtumista riippuen, on omistettu ulkomaiden asioille. Tämän takia lehti käsittelee Suomea huomattavasti vähemmän kuin *ABC* ja pienemmältä alalta, mutta toisaalta sen kirjoitukset ovat tiiviimpiä. Merkittävien käänneiden yhteydessä Suomi saa luonnollisesti enemmän huomiota. Siinä missä *ABC* kirjoittaa lähes joka päivä edes vähän Suomesta, *La Vanguardia* ei välttämättä kirjoita mitään moneen päivään, mikä on osoitus lehden neutraalimmasta suhtautumisesta talvisotaan. Kun uutisia löytyy, on Suomi *La Vanguardia*ssakin tasavertaisessa asemassa verrattuna muihin maihin. Lehti ei julkaissut kuvia kuin harvoin, eivätkä ne koskeneet Suomea.

Lopuksi

ABC:n ja *La Vanguardian* kuva talvisodasta oli koko sodan ajan varsin yhtenäinen, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Uutisoinnin narratiivi keskittyi Suomen urhoollisuuteen, voittoihin ja menestykseen. Vastavuoroisesti

Neuvostoliitto esitettiin surkeana taistelijana, joka ei määrällisestä ylivoimastaan huolimatta onnistunut hyökkäyksessään ja turvautui keinoihin, jotka ainakin espanjalainen lehdistö tuomitsi moraalittomina. Talvisotauutisointia yleisesti määrittä Suomen ja Neuvostoliiton täydellinen vastakohtaisuus. Suomi rinnastettiin vahvasti Espanjaan taistelussa kommunismia ja sortoa vastaan.

Francolainen narratiivi muutti muotoon ensin Suomen varmasta häviöstä varmaan voittoon siirryttäessä joulukuun alusta tammikuulle, kun Suomi sai torjuttua Neuvostoliiton ensimmäisen hyökkäyksen ja puski puna-armeijan kauemmaksi Suomesta. Kuitenkin helmikuussa puna-armeijan kasvattaessa painetta ja suomalaisten menettäessä asemiaan, narratiivi muuttui taas. Suomi ei ehkä voita, mutta jos länsimaat vaan auttaisivat niin ihme voisi vielä tapahtua. Kun apu ei tullutkaan ja sota loppui Moskovan rauhaan, Suomi oli maa, joka oli jätetty yksin taistelemaan pahuutta vastaan. Suomi kohtasi marttyyrin kohtalon, mutta sai säilyttää itsenäisyytensä – ainakin toistaiseksi. Neuvostoliitto yhä uhkasi länttä.

Kahden tutkimani lehden perusteella on kuitenkin vaikea vielä lähteä tekemään koko lehdistön kattavaa johtopäätöstä. Näiden kahden lehden lisäksi olen saanut pintapuolisen kuvan oikeistolaisten *Arriba!*:n ja *El Alcazarin* uutisoinnista, joka oli vahvasti suomimyönteistä. Olivatko muut lehdet kuinka paljon Suomen puolella, olettaen, että espanjalainen lehti ei voinut olla Neuvostoliitonkaan puolella? Tehtiinkö niissäkin Suomesta ja talvisodasta sankaritarina? Myös Espanjan valtion virallinen näkemys puuttuu. Mitkä olivat Francon ja Espanjan hallinnon mielipiteet Suomesta ja talvisodasta? Vaikuttiko valtion johto konkreettisilla teoilla siihen, mitä talvisodasta sai ja kannatti kirjoittaa? Tutkimuksessani tästä on vain viitteitä, muttei kunnon faktoja.

Tämän tutkimuksen puitteissa en voi myöskään tarkastella sitä, miten lehtien uutisointi lopulta otettiin vastaan lukevassa yleisössä. Miten lukijat oikein suhtautuivat uskomattomilta kuulostaviin uutisiin Suomesta? Kiinnostiko heitä edes koko aihe? Väitän, että varmasti kiinnosti, ainakin tiettyyn pisteeseen asti. Kansallismielisestä näkökulmasta talvisota oli jatkoa Espanjan sisällissodalle Neuvostoliiton yrityksissä levittää bolševistista ideologiaansa ja hankkia vaikutusvaltaa valloittamalla muita Euroopan maita. Tästä näkökulmasta

katsottuna voisi ajatella, että espanjalaisia juuri kiinnostaisi heidän arkkivihollisensa uudet konnuudet ja uuden aateveljen vastarinta. Espanja kärsi kuitenkin sisällissodan henkisistä ja materiaalisista jälkiaalloista, jolloin sota jossain kaukana Euroopan toisella laidalla ei välttämättä liikuttanut, oli kyseessä sitten Neuvostoliitto tai ei. Toisaalta uutisointi saattoi tuoda lohdutusta tai edes muuta ajateltavaa arkeen. Näyttäytyihän Suomi hyvin eksoottisena maana pakkasineen, lumineen ja hiihtojoukkoineen, joista on jopa *ABC*:ssä valokuvia.

Isossa-Britanniassa lehtien otsikointi ja uutiset viittaavat vahvaan suomimielisyyteen, mutta todellisuudessa lukijat suhtautuivat juttuihin epäilevästi. Kriittisyys oli sitä vahvempi, mitä enemmän lehdet kehottivat Ison-Britannian hallitusta puuttumaan tapahtumiin.²⁰⁴ Ainakaan tutkimani lehdet eivät kehota Francoa tai hallitusta puuttumaan talvisotaan. Toisin kuin Isossa-Britanniassa, sanomalehdet eivät välttämättä uskaltaneet esittää vaatimuksia *caudillo*ta tai hallitukselta. Miten tavalliset juuri sodankokeneet espanjalaiset olisivat suhtautuneet Espanjan puuttumisesta talvisotaan? Mitä mieltä olisivat he olleet sotilasosaston lähettämisestä kauas pohjoiseen Neuvostoliiton naapuriin? Arvelen, että lähtijöitäkin olisi ollut.

Suomen tilanteesta oltiin tietoisia kansan keskuudessa ja Suomea kohtaan tunnettiin sympatiaa. Tästä ovat osoituksena yksityiset henkilöt sekä Suomen kanssa kauppaa käyneet yritykset, jotka antoivat Suomelle tavaralahjoituksia. George Winckelmannin toimistoon tulvi erilaisia tavaroita lähetettäväksi Suomeen, erityisesti viiniä ja villaa, mutta myös rahaa, joka meni enimmäkseen lähetystön oman toiminnan pyörittämiseen. Lisäksi lähetystöön saapui kirjeitä espanjalaisilta rohkaisuksi suomalaisille.²⁰⁵ Niistä saattaisi saada selville, mitä mieltä talvisodasta oltiin tavallisten ihmisten keskuudessa.

²⁰⁴ Holmila 2009b, 141.

²⁰⁵ Mertala 2011, 237.

3 Metsien, järvien ja mielikuvien maa – Espanjan Suomi-kuva muussa uutisoinnissa

Tässä luvussa tarkastelen ABC:n ja *La Vanguardian* muuta, varsinaiseen sodankäyntiin ja politiikkaan liittymätöntä kirjoittelua, joka käsittelee Suomea talvisodan aikana. Tämän luvun tarkoituksena on toimia vastapainona toiselle pääluvulle, jossa käsittelemme Suomi-kuvaa taistelujen kautta. Mitä muuta Suomesta ja suomalaisista kirjoitetaan espanjalaisille sodankäynnin lisäksi? Ovatko suomalaiset muutakin kuin loistavia sotilaita? Miksi pidettiin tärkeänä kirjoittaa suomalaisista sodankäynnin ulkopuolelta?

*Meidän eteläisellä mielikuvituksellamme on helppo piirtää kuva Suomesta, profiili järivistä, vuonoista ja jäätiköistä, jääpuikoista, kristallikivistä, hädin tuskin aaltoilevista puolitasangoista kaikkialla olevine metsineen, jossa ei kasva ainoastaan orapihlajat.*²⁰⁶

Näin kirjoittaa kirjailija Concha Espina ABC:ssä jouluaattona 1939. Espinan koko tekstin sanoma on juuri mielikuvien, perinteiden ja muistojen ihmisiä ja kansoja yhdistävä voima. Yllä oleva Suomen luonnon kuvaus on siis ironisuudessaan hyvä esimerkki siitä, miten mielikuvat elävät ja vaikuttavat ja miten kaukana ne voivat olla todellisuudesta. Sillä ei ole kuitenkaan erityisesti merkitystä, mitä espanjalaiset luulivat Suomesta tai minkä he kokivat todeksi. On paljon mielenkiintoisempaa, mitä nämä mielikuvat merkitsivät haltijoilleen ja mitä ne lopulta kertoivat heistä itsestään.

On eräs henkilö, joka on varmuudella osaltaan vaikuttanut Suomi-kuvaan Espanjassa. Ángel Ganivet y Garcia oli andalusialainen kirjailija, joka toimi 1800-luvun loppupuolella Helsingissä konsulina ja varakonsulina. Hän julkaisi vuonna 1896-1897 kirjoittamistaan esseemäisistä kirjeistä teoksen Suomalaiskirjeitä (*Las cartas finlandeses*), jossa hän käsittelee tsaarinajan Suomen ja pohjoismaiden poliittista ja kulttuurillista ilmapiiriä ja tekee niiden avulla havaintoja omasta maastaan ja maakunnastaan. Hän myös kertoo Kalevalan sisällöstä ja merkityksestä suomalaisille. Ystävänsä baskifilosofi

²⁰⁶ "Para nuestra imaginacion meridional, es facil el dibujo de una estampa finlandesa, un perfil sobre lagos, fiordos y glaciares, agujas de hielo, rocas de cristal, y la penillanura, apenas ondulante, con frecuentes bosque en todos los terrenos donde no se imponga el espinu artico como unica vegetacion." Concha Espina, "Sangre en la Nieve" 24.12.1939.

Miguel de Unamunon avustuksella hänestä tuli kuuluisa etenkin espanjalaisen älymystön keskuudessa, ja *Suomalaiskirjeet* tuli osaksi maan klassikkokirjallisuutta.²⁰⁷ On vaikea arvella Ganivetin lopullista vaikutusta espanjalaisten käsityksiin Suomesta, mutta lukiessa *La Vanguardian* ja varsinkin *ABC*:n kirjoituksia, etenkin vierailevien älykköjen tekstejä, voidaan nähdä samoja ajatuksia ja näkökulmia kuin Ganivetilla. Vaikka hänellä on teräviä havaintoja Suomen oloista, on hänellä myös paljon selviä asiavirheitä. Ehkä nämä käsitykset myös siirtyivät hänen lukijoilleen ja siten kollektiiviseen tietouteen.

Vuoden 1939 kesän aikana Iso-Britannian, Ranskan ja Neuvostoliiton välillä käydyt neuvottelut toivat Suomen Espanjan lehdistön otsikoihin. Uutisoinnista käy kuitenkin pian ilmi, miten vähän ainakin *ABC* ja *La Vanguardia*, ja espanjalaiset Suomesta todella tietävät. Molemmat sanomalehdet niputtavat Suomen pieneksi ja mitättömäksi Itä-Euroopan maaksi, joka ennen kuului Venäjän keisarikuntaan. Ne eivät oikein tiedä luokitellako Suomi osaksi Baltian maita vai Skandinaviaa. Tätä puuttuvaa tietämystä lehdet rupeavat paikkaamaan erityisesti, kun sota lopulta syttyy. Tässä mielessä Espanja oli paljon jäljempänä verrattuna esimerkiksi Italiaan, jonka toimittajia vieraili Suomessa vähän väliä.²⁰⁸ Kerta espanjalaiset toimittajat eivät tietäneet Suomesta paljoa, tuskin tiesivät tavalliset kansalaisetkaan. Intellektuellit alkoivat kirjoittaa tietoa Suomesta *ABC*:hen pureksittavaan muotoon, eli vahvalla ideologisella latauksella. Voimme miettiä, tekivätkö he tämän omasta aloitteestaan vai tilattiinko ne heiltä. Minä olettaisin jälkimmäistä, mikä tarkoittaa, että kirjoituksilta odotettiin tietynlaista sanomaa ja näkökulmaa. Näiltä osin *ABC*:lla on enemmän tarjottavaa kuin *La Vanguardialla* siitä yksinkertaisesta syystä, että lehdessä oli huomattavasti enemmän sivuja ja käsittelytilaa. *La Vanguardia*ssa ei ole muutenkaan kirjoituksia muiden maiden ei-poliittisesta elämästä.

Suomen ja Espanjan välinen tuntemattomuus oli aivan luonnollista. Maat olivat Euroopan vastakkaisilla laidoilla. Ihmiset eivät juuri matkustelleet maiden välillä ja toisen kielikin oli outoa. Geopoliittiset intressit suuntautuivat muualle: Espanja

²⁰⁷ Ganivet 1998, 9–32. (Suomentajan johdanto).

²⁰⁸ Mertala 2011, 232.

Välimeren ja Keski-Euroopan suuntaan ja Suomi Pohjoismaihin ja Venäjälle. Yhteistä historiaa ei ollut. Suomi oli ollut verrattain merkityksetön ja mielenkiinnoton Venäjän vallankumoukseen ja itsenäistymiseen asti, jolloin Euroopan ja Espanjankin uteliaisuus oli herännyt.²⁰⁹ Maiden välillä ei yksinkertaisesti ollut juuri mitään yhteistä, mistä Mertalan väitöskirja puhuu puolestaan.

Francon Espanja ja Suomi normalisoivat diplomaattiset suhteensa maaliskuun viimeisenä päivänä vuonna 1939, kun oli varmaa, että pääkaupunki Madrid oli kansallismielisten hallussa. Tässä asiassa Suomi oli pitänyt yhtenäistä linjaa muiden Pohjoismaiden kanssa. Ne olivat halunneet pysyä puolueettomina sisällissodan alussa olemalla tunnustamatta Francon hallintoa *de jure*, sillä olihan tasavalta kaikin puolin laillinen sen parlamentin ollessa demokraattisesti valittu. Franco ja kumppanithan olivat niitä kapinoitsijoita. Puolueettomuuspolitiikan lisäksi syynä oli ollut Suomen keskusta-vasemmistolainen hallitus, joka ei aatteellisista periaatteista voinut kannattaa Francoa, mutta käytännön taloudelliset ja poliittiset syyt menivät lopulta aatteen edelle. Suomessa vasemmisto luonnollisesti oli ollut tasavallan puolella, kun taas oikeistolaiset piirit Francon. Kansallismielisessä Espanjassa taas oltiin hyvin tyytyväisiä Suomen yleiseen neuvostovastaisuuteen.²¹⁰

Syksyllä tilanne Itämerellä kiristyi huomattavasti, kun Neuvostoliitto lähestyi Molotov-Ribbentrop-sopimuksen lisäpöytäkirjan nimissä Baltian maita sekä Suomea. Baltian maat myöntivät Neuvostoliiton ehtoihin, mutta Suomi kieltäytyi ja alkoi valmistella puolustustaan. Tämä liike herätti sanomalehdistön huomion, ja Suomen politiikka nouseekin lehtien ykkösaiheeksi. Suomen muuta elämää, historiaa ja kulttuuria, käsitellään siihen verrattuna vähemmän, mutta lopulta suhteellisen paljon ja sitäkin suuremmalla sydämellä.

3.1 Mikä maa se Suomi oikein on

Lokakuun 14. päivä, kun Malmössä on meneillään Pohjoismaitten valtionpäämiesten konferenssi, jossa käydään keskusteluja sen hetken poliittisesta tilanteesta, ja Suomen delegaatio on J. K. Paasikiven johdolla neuvotteluissa Moskovassa, toimittaja Augusto Assía kertoo lukijoille lyhyesti,

²⁰⁹ Mertala 2011, 90–91.

²¹⁰ Mertala 2011, 207.

että minkälainen maa se Suomi oikein on. ”Skandinavian sisällä Suomi on kansa, joka maksaa velkansa, elää metsistään ja ylläpitää neljää miljoonaa ihmistä. Kun sen kolme muuta sisarta ovat monarkioita, on Suomi tasavalta”.²¹¹ Poliitikoista Assía kertoo tasavallan presidentti Kyösti Kalliolla olevan ”maanviljelijän lujuus ja maltillisuus”²¹² ja ”ulkoministeri Rudolf Holsti, lakitieteen tohtori, hallitsee kaikki diplomatian hienovaraisuudet”.²¹³ Sen syvällisempää analyysiä Assía ei tarjoile. On tosin huomionarvoista, että Rudolf Holsti oli eronnut ministerin tehtävästään jo vuonna 1938. Lehdellä on siis vanhaa tietoa.

Vielä lokakuun 18. päivä Assía kirjoittaa lyhyesti Suomesta ja suomalaisista, kuin jatkoksi edelliselle. Hän kertoo, että vaikka Suomi kuuluukin Skandinaviaan maantieteellisesti ja etnografisesti, on Suomi silti melko erilainen Norjasta, Ruotsista ja Tanskasta. Suomen kieli kuuluu ”baskilais-unkarilais-suomalaiseen” kieliryhmään, joka ei ole sukua millekään muulle eurooppalaiselle kielelle. Hän kirjoittaa myös, miten Suomi siirtyi Ruotsilta Venäjälle Napoleonin sodassa. Tsaarit eivät uskaltaneet tukahduttaa Suomen jo olemassa olleita rakenteita, instituutioita ja kansallisia piirteitä, koska Suomessa oli korkeampi kulttuuri ja elintaso kuin muualla Venäjällä. Suomessa on myös alhainen imeväiskuolleisuus, korkea lukutaito ja Suomi on ”korkein terveellisyydessä”.²¹⁴ Assían kirjoituksissa korostuu Suomi erityislaatuisena maana verrattuna naapureihinsa. Hän ei tartu Suomen demokraattisuuteen, mikä oli kansallismielisten mielestä heikko hallintomuoto, vaan keskittyy Suomen muihin ansioihin ja erottaa sen Venäjästä ja slaavilaisesta kulttuuripiiristä. Juuri tämä erottaminen on olennainen seikka Espanjan Suomi-kuvan muuttumisessa.

ABC:n toimittaja Andrés Revesz on ilmeisesti vierailut Helsingissä, sillä hän kirjoittaa lokakuun 18. päivä pitkän kolumnin, jossa hän kuvailee Suomea, suomalaisia ja heidän pääkaupunkiaan. Revesz kirjoittaa, että Helsinki olisi

²¹¹ ”Dentro de Escandinavia, Finlandia es un pueblo que paga sus deudas, que vive de sus bosques y mantiene cuatro millones de habitantes. Mientras sus otras tres hermanas son monarquías, Finlandia es república.” Augusto Assía, ”Glosa de la actualidad: Escandinavia”. LV 14.10.1939

²¹² ”Kyosti Callio [sic] tiene la sobriedad y la solidez de un agricultor.” Ibidem.

²¹³ ”Rudolf Holsti, un doctor en leyes, domina todas las sutilezas de la diplomacia.” Ibidem.

²¹⁴ Augusto Assía, ”Glosa de Actualidad. Finlandia.”. LV 18.10.1939.

puhtaudessaan ”kengänkiillottajan helvetti”²¹⁵. ”Kaikki on puhdasta, kylmää, hiljaista ja hieman harmaata.”²¹⁶ Hän kertoo kaipaavansa Espanjansa vilinää, huutelua, hikeä, pölyä ja loistavaa aurinkoa, ja kysyy miten täällä kukaan voi elää. Sitten hän kertoo tajunneensa, kuinka nämä kauniit pohjoiset maat sisältävät omaa runoutta, omaa melankolista viehätystä. ”Pääkaupungin ympärillä on järviä, saaria, metsiä ja niittyjä, ja ihmisiä, jotka eivät korota ääntään ja joiden kasvot ja eleet eivät ilmaise heidän tunteitaan.”²¹⁷

Revesz jatkaa kirjoittamalla, ”että tätä on Suomi”: se on 40 000 järven maa, jossa on lyhyt kesä ja pitkä talvi. Se on demokraattinen kotimaa kolmelle ja puolelle miljoonalle maanviljelijälle ja pikkuporvarille, jotka ovat kaikki antikommunisteja, koska he tietävät omasta kokemuksestaan mitä on punainen hyökkäys ja bolševistinen hallinto. Ihmiset ovat työteliäitä ja sivistyneitä ja he kuuntelevat radiota pysyäkseen yhteydessä muualle maailmaan. Revesz ei ole ollenkaan yllätynyt suomalaisten halusta tietää maailman menosta, koska Suomi on Venäjän naapurimaa ja koska kansainvälisen tilanteen muutokset vaikuttavat julkisen ja yksityisen elämän kaikkiin aspekteihin. Hän myös kertoo, miten suomalaiset ovat erotettu suuresta indoeurooppalaisesta perheestä ja ovat vain sukua unkarilaisille ja virolaisille. Ja kuten Assía aikaisemmin, Revesz kirjoittaa, miten Suomi on tunnettu siitä, että se maksaa velkansa. Hänkin tekee pesäeron Suomen ja Venäjän ja muiden slaavilaisten kansojen välille.²¹⁸ On huomion arvoista, miten Suomi liitetään silti Skandinaviaan eikä Baltiaan, vaikka esimerkiksi mainitut kieliyhteydet ja maantieteellinen asema viittaavat muualle.

Lopuksi hän toteaa, miten etelän ihminenkin voi asua *Suomessa*, vaikka ensimmäisellä viikolla kokee surua, haikeutta ja ahdistusta. Espanjalaiselle Suomessa asuminen tarkoittaa toisessa maailmassa elämistä, mutta sitten ”kaunis sinfonia valkoisessa, hiljaisuuden intiimi runous”²¹⁹ houkuttelee puolelleen.²²⁰ Reveszin kuvaus kokonaisuudessaan on hieno ja kaunis, mutta toisaalta myös stereotyyppinen ja francolais-kansallismielinen. Suomi ja

²¹⁵ ”el infierno para un limpiabotas”.

²¹⁶ ”Todo es limpio, frío, silencioso y algo gris”.

²¹⁷ ”Y alrededor de la capital, lagos, islas, bosques y praderas, con poca gente, gente que no eleva la voz y cuyos gestos y rostros no expresan sus sentimientos.” Andrés Revesz, ”Finlandia y su Capital”. *ABC* 18.10.1939.

²¹⁸ *Ibidem*.

²¹⁹ ”la bella sinfonía en blanco, la íntima poesía del silencio”.

²²⁰ *Ibidem*.

Espanja ovat erilaisia maita, mutta molemmat ovat kokeneet sen, mitä bolševismi voi tuoda tullessaan. Suomi on vastakohtaisuudessaan eksoottinen, mutta aatteelliselta ilmapiiriltään veljeskansaa, vaikka demokratia onkin. Tekstistä välittyy tunne, ettei Revesz usko Suomen kestävän sotaa Neuvostoliiton kanssa. Tunne on selvempi, kun vertaa tekstiä tuon hetken muuhun uutisointiin Suomesta ja Neuvostoliitosta. Reveszin kuvailema kaikki kaunis tulee tuhoutumaan ja hän suree sitä.

Hiljaisempi *La Vanguardia* kirjoittaa joulukuun 3. päivä Suomen historiasta ja kulttuurista omille lukijoilleen, kun sota on jo syttynyt. Historiallinen osuus on nopea läpileikkaus Ruotsin ja Venäjän vallasta itsenäistymiseen. Lehti käsittelee myös suomalaisten alkuperää tuon ajan käsityksillä, teollisuutta ja vientiä, sekä Mannerheimia, Hankoa ja Ahvenanmaata. *La Vanguardia* kirjoittaa suomalaisista, että he ovat älykäs, vahva ja eläväinen (*vigoroso*) kansa. Suomen urheilullinen menestys on tunnettua koko maailmassa, mutta Suomi on myös kirjojen ja taiteiden maa. Lehti mainitsee Porvoon taitelijatalon ja F. E. Sillanpään kirjallisuuden Nobelin. Suomen kirjastot ovat lehden mukaan Euroopan parhaimmin varusteltuja ja järjestettyjä. Yliopistot ja muut koululaitokset lähentelevät huippua, eikä Suomessa tunneta lukutaidottomuutta. Musiikki löytää suomalaisesta erinomaisen kuuntelijan ja inspiroituneen säveltäjän.²²¹ ”Nämä ovat pääpiirteittäin sen kansan fyysiset ja moraaliset piirteet, joka on hieno, terve, älykäs ja puhdas ja jonka Neuvostoliitto haluaa talloa barbaarisuudellaan”.²²²

Myös oikeistolainen sanomalehti *Arriba!* on samoilla linjoilla *ABC:n* ja *La Vanguardian* kanssa. Sekin kuvaa Suomen olevan isänmaallinen ja bolševismia vastustava maa, joka eli puu- ja paperituotteiden viennistä. Kansana Suomi erotetaan balttilaisista ja liitetään osaksi Skandinaviaa, ja lehti kertoo suomalaisten kuuluvan ”keltaiseen rotuun” ja puhuvan ”uralilais-altailaista” kieltä.²²³ Näitä kolmea lehteä vertailemalla näkee sen, minkälaisia eri tulkintoja suomalaisten alkuperästä ja ”rodullisesta luonteesta” oli olemassa. Tärkeintä oli

²²¹ ”Panorama General de Finlandia”, LV 3.12.1939.

²²² “Estas son en líneas general las características físicas y morales de este pueblo fino, sano, inteligente y puro que los soviets quieren hollar con su barbarie.” Ibidem.

²²³ Mertala 2011, 228.

tietää, että suomalaiset eivät olleet slaavilaista taikka indoeurooppalaista alkuperää.

ABC:ssä ja *La Vanguardiassa* on havaittavissa eräänlaista löytämisen iloa, kun ne kirjoittavat Suomesta. Kaukaisella ja suhteellisen tuntemattomalla maalla on näin hieno kansa, kehittynyt kulttuurielämä ja esimerkillinen yhteiskuntajärjestys, vaikka se onkin demokratia. Lukutaito, koulutus ja sivistyneisyys nousevat erityisen tärkeiksi arvoiksi. Emotionaalinen panos kasvaa sodan lähestyessä. Sanomalehdet ovat katkeria ja surullisia suomalaisen kansan ja kulttuurin mahdollisesta tuhoutumisesta Neuvostoliiton toimien takia.

3.2 Pienen maan korkeakulttuuri

Toimittaja Andrés Revesz tarttuu marraskuun 11. päivä kirjailija Frans Emil Sillanpään Nobelin kirjallisuuspalkintoon. Hän kirjoittaa, että samaan aikaan kun Suomi saa huomioita vastustamalla Neuvostoliittoa, se on myös ajankohtainen tällä kertaa kirjallisuuden parissa. ”On mahdollista, että näillä kahdella on yhteys”²²⁴, Revesz toteaa, mutta myöntää, että Sillanpää on ollut aikaisemminkin ehdolla. Hän arvelee, että Ruotsin akateemikot haluavat tällä eleellään palkita ”Suomen vakaata asennetta maailmassa, jossa kansainvälinen laki on kadoksissa”.²²⁵

Revesz on hyvin perillä Suomen kirjallisuudesta ja sen historiasta. Hän kirjoittaa, miten suomenkielistä kirjallisuutta ei juuri ole ollut olemassa kuin vasta vuosisadan verran Elias Lönnrotin, kansallisromantiikan ja Kalevalan myötä. Hän kirjoittaa ”nerokkaan ja kovaonnisen”²²⁶ Aleksis Kiven Seitsemästä veljeksestä ja miten kirjailija on saanut innoitusta Cervantesin Don Quijotesta, espanjalaisesta klassikosta.²²⁷ Yhteys Espanjaan on hyvä mainita kotimaan lukijoille, mutta toisaalta kyse on juuri klassikosta, jonka moni kirjallisuuden harrastaja tai enemmänkin kouluja käynyt oli todennäköisesti lukenut.

²²⁴ ”Es posible que entre los dos fenómenos haya conexión.”

²²⁵ ”recompensar la firme actitud de una nación en medio de un mundo en que se ha hundido el Derecho de gentes.” Andrés Revesz,, ”Sillanpää, premio nobel de la literatura”. *ABC Madrid* 11.11.1939.

²²⁶ ”genial y desgraciado”

²²⁷ Ibidem.

Sillanpäästä Revesz jatkaa, miten hänen teksteissään näkee luonnon syvän tuntemuksen, metsien, niittyjen ja järvien lumon. Ne muodostavat Suomen maiseman. Revesz kertoo tuntevansa Sillanpään kaksi espanjaksi käännettyä teosta, ja että Sillanpää on tasapainoisempi kuin Kivi tai muut pohjoismaiset kirjailijat. Nobelin palkinnon luoman lukemisinnostuksen myötä Sillanpään kirjat tosin saattavat aiheuttaa eteläisessä lukijassa pettymystä, sillä pohjoismainen mentaliteetti, joka on hyvin erilainen hiljaisuudessaan ja eleettömydessään verrattuna välimerelliseen, heijastuu niihin.²²⁸

Andres Revesz on osoittautunut todelliseksi Suomen tuntijaksi. Hänen analyysinsä Sillanpään kirjoista ja tämän ansaitsemasta Nobelista ovat tarkkaavaisia, mutta hän tuntuu myös aidosti arvostavan suomalaista ja pohjoismaista kirjallisuutta. Revesz selvittää lukijoilleen, miten paljon Suomi ja Pohjoismaat eroavat Espanjasta mentaliteetiltaan, jota etelän ihmisten voi olla vaikea ymmärtää. Hän ei pelkää korostaa kansojen perustavanlaatuisia eroavaisuuksia, vaikka löytääkin paljon yhtäläisyyksiä ja lehtien taistel uutisoinnissa Suomen ja Espanjan kohtalot lyödään yhteen.

Suomalaisten osoittaessaan sotilaskuntonsa joulukuun 12. päivä *ABC*:n lukijapalstalla on toimittaja-kirjailija José María Salaverria kirjoitus "Finlandia". Hän kirjoittaa, että on käynyt kuin olisi odottamattomasti löytynyt uusi kansa, josta kukaan ei ole kuullut tähän mennessä. Hän kysyykin, kuka muu kuin espanjalainen Ángel Ganivet on käynyt Suomessa, ja että kuka oikeasti tiesi tästä syrjäisestä maasta jotain, jotain muuta kuin mitä opettajien pitää tietää. Salaverria ihmettele, miten maasta, jonka ihmiset vaikuttavat lumisten metsien passiivisilta ja hämäriltä asukeilta, voi tullakin yhtäkkiä sankareitten kansa. Hän antaa selityksen. Suomalaiset ovat kansa, joka tietää sivilisaatiolta kaikki vaadittavat taidot, mutta jolta korkeakulttuuri ei ole kuitenkaan heikentänyt vapauden, isänmaallisen velvollisuuden ja ihmisarvon alkukantaisia tunteita. Salaverria kiittelee Suomea yhdistämällä koko maailman taistelussaan epäoikeudenmukaisuutta ja väkivaltaa vastaan.²²⁹

Salaverria kirjoittaa, että lukemalla Kalevalaa selviää suomalaisten luonne. Modernin Suomen kansallisuus, kieli ja kirjallisuus ovat nousseet näistä bardien

²²⁸ Ibidem.

²²⁹ Jose Maria Salaverria, "Finlandia". *ABC Madrid* 13.12.1939.

vuosituhansia laulamista ja säilyttämistä lauluista. Hän kirjoittaa, miten Elias Lönnrot keräsi nämä laulut kuin Homeros kirjoittaessaan Iliasta, ja ne herättivät kansan kansallistunteen. Näin Suomen kansakunta muodostui runouden pohjalle.²³⁰

Salaverria on oikeassa kysyessään, miten Suomen kaltainen pieni kansa kykenee taistelemaan jättimäistä Neuvostoliittoa vastaan, ja miksei maasta silti tiedetä juuri mitään. Hän kuitenkin yksinkertaistaa Suomen kulttuurin ja kansallisvaltion kehittymisen kansallismieliseksi sankaritarinaksi, jossa loistavan menneisyyden uudelleen löytyminen kohottaa kansan kohti uutta nousua, missä voimme nähdä yhteyden Francon Espanjaan. Lisäksi hän korostaa Suomen sivistyneisyyttä tekemällä runoudesta Suomen valtion ja kansan peruspilarin.

José María Salaverria palaa *ABC*:n sivuille uudelleen saman aiheen parissa tammikuun 4. päivä. Suomi on osoittanut tässä vaiheessa maailmalle sotilaallisen kyvykkyytensä torjumalla Neuvostoliiton hyökkäykset. Hän kirjoittaa miten Suomi, koivu- ja kuusimetsien ja rauhallisten ja ”supersivistyneitten” ihmisten maa, on ollut yllätys. Maa, joka on keskittynyt omiin asioihinsa, ja johon kukaan ei kuvitellut liittävänsä niin reippaita, strategisia ja rohkeita ominaisuuksia, on kansa, joka on eniten yllättänyt ja herättänyt sympatiaa. Sitä sympatiaa, joka syntyy nähdessä, miten pikkuinen odottamatta muuttuu voimakkaaksi sankariksi ja oikeuden ja hengen puolustajaksi väkivaltaa ja brutaaliutta vastaan. ”Suomen tapaus on esimerkillinen, sillä se vahvistaa meissä varmuuden siitä, että henki auttaessaan oikeutta voi kohdata suurimmatkin jättiläiset. Ja niin kauan kuin henki jatkaa ihmeitten tekemistä, kaikkea voidaan odottaa tältä järkähtäneeltä maailmalta”.²³¹

Francolaisessa retoriikassa hengellä tarkoitetaan useita eri asioita. Yleensä sillä viitataan kristilliseen uskoon ja uskon tuomaan jumalalliseen apuun, mutta myös eräänlaiseen johdatukseen tai kohtalonuskoon. Ennen kaikkea se toimii vastavoimana Neuvostoliiton ateismille ja materialismille, joka taas tarkoittaa hengen ja hengellisyyden puutetta. Mielenkiintoista on myös, miten lehdet eivät

²³⁰ Ibidem.

²³¹ “El caso de Finlandia resulta ejemplar, porque nos afirma en la confianza de que el espíritu, cuando le asiste la justicia, puede encararse con los mayores gigantes. Y mientras el espíritu siga haciendo milagros, todo puede esperarse de este estremecido mundo.” José María Salaverria, ”Gloria y horror”. *ABC Madrid* 5.1.1940.

missään vaiheessa mainitse, että Suomi on luterilainen maa. Kun vihollinen on täysin uskonnoton ja ateistinen, luterilainenkin kristinusko lienee parempi vaihtoehto.

Viimeistään sota-aikana maailmalla tunnettiin ainakin kaksi merkittävää suomalaista: Suomen puolustusvoimien ylipäällikkö, marsalkka Mannerheim, sekä säveltäjä Jean Sibelius. Sibeliuista ja suomalaista musiikkia käsitellään vasta tammikuun 5. päivä. *ABC*:ssä muusikko ja säveltäjä Regino Sainz de la Maza²³² kirjoittaa suomalaisesta musiikista. Suomen kansallismusiikki on tiukasti yhteydessä kansallissoitin kanteleeseen. Tällä yksinkertaisella soittimella ensimmäiset bardit soittivat melodioitaan, yksinkertaisia lauluja luonnollisella rytmillä ja melankolisella sävyllä; kivusta tehtyä musiikkia, suloista, mutta energistä. Se on harmoniassa Suomen luonnon, sen hiljaisten järvien ja syvien metsien lehvästön kanssa. Sama tunne sykkii niin runoudessa kuin laulujen musiikissakin.²³³

Sainz de la Maza kirjoittaa tunteikkaasti, miten Elian Lönnrot, viimeinen bardi, kuin jäätyneen maan Homeros kulki Karjalassa, jota punainen peto tällä hetkellä häpäisee, pysähtyi kuuntelemaan ihmisten ääniä, jotka säilyttävät suloista ja viisasta mystisen sankarin Väinämöisen runoutta. Tämä oli suomalaisen musiikin heräämisen alku. Kalevalaa inspiraationaan käytti ensin Robert Kajanus, mutta vasta Jean Sibelius nosti neroudellaan kansallistunnon korkeuksiin tuoden Suomen äänen kaikkien kuulolle. Kukaan muu kuin Sibelius ei ole tuonut Suomelle suurempaa kunniaa ja hänet tunnustetaan universaalisti tuon ajan huomattavimpiin muusikoihin.²³⁴

Hän on tunkeutunut ikivanhojen perinteiden syvyyksiin tuodakseen esiin sen sisimmän. Musiikissaan hän rohkaisee rotunsa ikiaikaista, lyyristä ja vahvaa kuisketta. Urheilijoiden rotu, jolla on sankarien sydän. - - Suomen kansallinen sielu vangittuna hänen sävellyksiinsä - - on Jean Sibeliuksen unesta

²³² Sainz de la Maza oli naimisissa luvun alussa mainitsemani Concha Espinan tyttären kanssa. Tämä kertoo jotain Espanjan (kansallismielisen) älymystön pienistä piireistä.

²³³ Regino Sainz de la Maza, "Sibelius y La Musica Finlandesa". *ABC Madrid* 5.1.1940.

²³⁴ Ibidem.

*pelastama prinsessa Ruusunen, elävä ja tuoksuva sointuvassa metsässä hänen mestarillisessa seitsemässä sinfoniassaan.*²³⁵

Nämä romanttiset kuvaukset Sibeliuksen töistä Sainz de la Maza on kirjoittanut siksi, ettei hänen mukaansa Sibeliusta juuri tunneta Espanjassa. Hänen suurimmat teoksensa eivät ole ilmeisesti saaneet siellä esityksiä ja ainoastaan *Valse triste* tunnetaan.²³⁶ Hienojen sanojen täytyy koettaa jotenkin tuoda esiin Sibeliuksen musiikin voima ja merkitys. Sainz de la Maza Salaverrian tapaan vertaa Elias Lönnrotia antiikin kreikan myyttiseen runoilijaan Homerokseen, jonka nimiin laitetaan klassiset eepokset *Iliä* ja *Odysseia*. Vertaus kertoo suuresta arvostuksesta Lönnrotia kohtaan, tai arvostuksesta, jonka hän ansaitsisi.

Näillä kauniilla ja perusteellisilla kirjoituksilla Suomen kulttuurista, kirjallisuudesta, musiikista ja runoudesta on selvä syynsä. Tarkoituksena on tehdä lukijoille selväksi, että Suomessa todellakin on kulttuurielämää ja sivistyneisyyttä, ja että ne ovat korkeatasoisia. Kyseessä ei ole siis mikä tahansa Itä-Euroopan kansa. ABC itse käyttää Suomesta hieman ylilyövää termiä ”*supercivilizado*” Neuvostoliiton hyökätessä sinne, mutta se kertoo ennen kaikkea sivistyneisyyden arvostuksesta Espanjassa. Tekstien tarkoituksena on vahvistaa tätä väitettä, mutta myös juuri korostaa Suomen vastakohtaisuutta barbaariseksi katsottuun kulttuurittomaan ja sivistymättömään kommunismiin, jota edusti Neuvostoliitto. Talvisota näyttäytyy entistä julmemmalta ja epäoikeudenmukaiselta korostettaessa Suomen kulttuurillisia ansioita. On surullista, jos kaikki tämä tuhoutuisi ja jäisi kommunismin alle. Suomalaisilla on oikeutettu syy puolustaa itseään, sillä he ovat itse saaneet paljon aikaan. Olisi eri asia, jos Neuvostoliitto hyökkäisi jonkin köyhän, takapajuisen ja mahdollisesti slaavilaisen maan kimppuun. Luulen myös, että teksteillä halutaan korostaa espanjalaisille kansallisromantiikan ja nationalismin merkitystä erityisesti kulttuurin saralla. Jos nationalismi ja kansallisromantiikka ovat saaneet tällaista aikaan Suomessa, niin mitä kaikkea se voisikaan tehdä Espanjassa!

²³⁵ “El ha penetrado hasta lo más hondo de las tradiciones antiguas para extraer su esencia. En su música alienta el soplo ancestral, lírico y recio de su raza. Raza de atletas y corazón de héroes. - - El alma nacional de Finlandia, presa en sus cantos - - es una “bella durmiente” rescatada de su sueño por Jean Sibelius, viva y fragante en el bosque sonoro de sus siete magistrales Sinfonías.” Ibidem.

²³⁶ Ibidem.

ABC:n ja *La Vanguardian* lisäksi myös oikeistolainen *Arriba!* kirjoitti samankaltaisia juttuja Suomesta, joten kyseessä lienee laajempikin ilmiö. Laajemman tutkimuksen puutteessa en voi sanoa varmasti. Voimme pohtia, kuinka paljon Suomi-aiheiseen kirjoitteluun valtion toimesta kehoitettiin. Uskon, että juuri ”kuinka paljon” on parempi kysymys kuin pelkkä ”kehoitettiin”. Kirjoitusten kautta luodaan Suomelle ja siten Espanjalle yhteys länsimaiseen kulttuuriperintöön vahvistaen siten molempien maiden asemia. Sivistynyt ja länsieurooppalainen olivat nimityksiä, joilla kumpikin maa halusi itseään kutsuttavan omalla tavallaan.

Lopuksi

Verrattuna Suomeen Neuvostoliiton kulttuurielämää ei käsitellä. Tavallisten ihmisten arkikin esitetään hyvin ankeassa valossa niissä harvoissa jutuissa, joita *ABC*:lla ja *La Vanguardia*lla aiheesta on. Vaiteliaisuuteen on syynsä. Ensinnäkin toimittajilla tai sen koommin muillakaan ihmisillä koko Euroopassa ei ollut juuri mitään tietoa Neuvostoliiton sisäisestä tapahtumista. Informaatio oli tiukasti Stalinin ja kommunistisen puolueen politbyroon käsissä. Talvisodan aikana sekä *ABC* että *La Vanguardia* kirjoittavat liikkeellä olevista Neuvostoliittoa koskevista epämääräisistä huhuista, koska heillä ei ole muutakaan tietoa. Ainoastaan muutaman kerran lehdet siteeraavat Neuvostoliiton kommunistisen puolueen keskuskomitean virallisen sanomalehden *Pravdan* juttuja kertoakseen, mitä valheita kerrottiin ihmisille Neuvostoliitossa talvisodan syttymisen syystä sekä sodan etenemisestä ja miten epäluotettava lähde koko lehti lopulta on.

Toisekseen, mikäli Neuvostoliitosta olisi kuulunut merkittäviä kulttuuri- ja taideuutisia tai ylipäätään mitään positiivista, olisivatko *ABC* tai *La Vanguardia* kirjoittaneet niistä? Miten näin olisi edistetty Espanjan antikommunistista poliittista linjaa? Toisin kuin esimerkiksi Saksalla, Japanilla ja talvisodan loputtua Italiassa, Espanjalla ei ollut vähäisintäkään poliittista syytä mielistellä Neuvostoliittoa. Espanjan kansallismielisten mielestä kommunismi ei voi edistää oikeaa kulttuuria tai sivistystä, päinvastoin. Espanjassakin se oli vainonnut perinteisiä espanjalaisia arvoja. Narratiivissa ja propagandassa ei kerrota asioista, jotka haittaavat omaa asiaa tai parantavat vihollisen asemaa, vaan tartutaan niihin vähäisiinkin tiedonjyväsiin, jotka pahentavat kuvaa vihollisesta.

Suhde Venäjään ja venäläisiin ei ollut kirjoitusten perusteella aivan yksinkertainen. Asia käy hyvin ilmi *ABC*:sta joulukuun 20. päivä, kun José María Salaverria kirjoittaa lehteen. Hän pohtii venäläisyyden olemusta. Salaverrian mukaan Venäjä ei ole pelkkä kansakunta, vaan kaksi maanosaa ja useita eri ihmisryhmiä sisältävä maa, minkä vuoksi venäläinen on psykologialtaan petollisen hämäävä ja läpitunkematon, mutta myös usein raakalaismaisuuudelle altis. Seurauksena voi olla jotain syvällistä, jonka tsaarinajan Venäjä on osoittanut suuruuden kaudellaan kirjallisuuden, musiikin ja baletin parissa. Nimeltä Salaverria mainitsee kirjailija Dostojevskin.²³⁷

Salaverrian tekstin sekä *ABC*:n ja *La Vanguardian* muiden juttujen perusteella voidaan tehdä johtopäätös, että Francon ajan Espanjassa suhtauduttiin monisyisesti Venäjään. Erot tsaarinajan Venäjän, tuon ajan varsinaisen Venäjän alueen ja Neuvostoliiton välillä ovat ajoittain olemattomat, välillä selvemmat. Kun mukaan lisätään kolmas internationaali ja Venäjän kommunistinen puolue, niin asiat mutkistuvat edelleen. Yleensä lehdistö laittaa nämä kaikki samaan muottiin idän barbaareista, näkyvistä ja näkymättömistä vihollisista, jotka uhkaavat länttä ja sen sivilisaatiota. Tämä kuva oli ensisijalla, mutta keinot sen edistämiseksi saattoivat olla keskenään ristiriidassa.

Voisi helposti siis kuvitella, että Suomen kulttuuri- ja taideuutisoinnilla olisi taustalla Neuvostoliiton mustamaalaus Suomen statusta kohottamalla, mutta takana on myös kirjoittajien aito arvostus ja kiinnostus Suomen kulttuurillis-taiteellisia saavutuksia kohtaan varsinkin sivistyneistön parissa. En tiedä, miten muussa lukevassa yleisössä Suomen kulttuuriuutiset otettiin vastaan. On luonnollista, että Espanjan sisällissodan jäljiltä lehdissä ei ole kirjoittamassa vasemmalle suuntautuneita kirjailijoita tai muita älykköjä, jotka olisivat Suomea kohdelleet kriittisemmin. Aina takana ei välttämättä ole ideologia, mutta sitä on mahdotonta myöskään täysin sivuuttaa.

²³⁷ José María Salaverria, "El Ruso", *ABC Madrid* 20.12.1939.

Loppulause

ABC:n ja *La Vanguardian* huomio kiinnittyi pieneen Suomeen sykäyksittäin Euroopan tilanteen mennessä yhä vakavammaksi. Uutisointi Suomesta alkaa jo kesäkuussa, mutta maa ei ole varsinainen mielenkiinnon kohde. Suomi nousee uutisotsikoihin uudelleen sen ja Neuvostoliiton välisten neuvotteluiden myötä loka- ja marraskuussa. Lehtien varsinaisena kiinnostuksen kohteena on Neuvostoliitto ja sen toiminta, jonka kohteena sattuu olemaan Suomi. Suomen vastahakoisuus kompromisseihin herättää uteliaisuutta, mutta vasta Neuvostoliiton käynnistäessä hyökkäyksensä Suomesta tulee tekijä ja kiinnostus siitä herää. Tämä on selitettävissä espanjalaisten näkökulmasta sillä, että Suomi valitsemalla taistelun osoitti omaavansa samanlaisia arvoja kuin kansallismieliset Espanjassa ja että kyseessä ei ollut mikä tahansa maa itäisessä Euroopassa. Suomi uskalsi nousta yksin valtavaa naapuriaan vastaan, mikä herätti kunnioitusta, mutta mitä pidettiin myös vähän typeränä. Suomen nouseminen uutisotsikoihin oli toisaalta yleismaailmallinen ilmiö, eikä Espanja ollut tässä poikkeus. *ABC* uutisoi lähes päivittäin Suomesta, *La Vanguardia* vähemmän, mutta kuitenkin muutamana kertana viikossa.

Lehdet olivat toivoneet Suomen ja Neuvostoliiton välisten neuvotteluiden päätyvän jonkinlaiseen kompromissiin, jotta sodalta vältyttäisiin. Sodan syttyessä ne eivät antaneet Suomelle suuria mahdollisuuksia pärjätä, kuten ei annettu muuallakaan Euroopassa. *ABC* toivoi, että nyt maailman nähdessä Neuvostoliiton sellaisena kuin Espanjan kansallismieliset ovat sen jo nähneet Espanjan sisällissodasta asti, se rientäisi auttamaan Suomea ja tuhoamaan bolševikit. Ehkä nyt maailmalla ymmärrettäisiin, mitä Espanjassa jouduttiin kokemaan. Juuri Espanjan sisällissota oli se avaintekijä, joka vaikutti sanomalehtien taustalla. Suomi oli peili, jonka kautta espanjalaiset sanomalehdet näkivät itsensä ja toivoivat muidenkin maiden näkevän. Välillä heijastus oli niin vahva, että Suomesta tuli pohjoisen Espanja. Muissakin maissa talvisotaa verrattiin oman maan tilanteeseen. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa talvisota nähtiin demokratian ja diktatuurin välisenä kamppailuna, kun taas Virossa Suomen tilanne nähtiin kansallisesti hyvin samaistuttavana. Espanjan ja Suomen välillä nähtiin poikkeuksellinen kohtalon yhteys kristinuskossa, sivistyksessä ja taistelussa kommunismia vastaan.

Sanomalehtien uutisointia talvisodasta määritti Espanjan suhteet muihin maihin, erityisesti niihin, jotka olivat vaikuttaneet Espanjan sisällissotaan. *ABC*:ssä ja *La Vanguardiassa* Isoa-Britanniaa ja Ranskaa kohdeltiin kylmästi, mutta kansallismielisten auttajia Saksaa ja Italiaa ystävällisesti. Saksan solmittua hyökkäämättömyyssopimuksen Neuvostoliiton kanssa elokuussa, uutta tilannetta ei lehdissä oikein osattu käsitellä. Miten aateveli saattoi nyt tällä hetkellä muodostaa liiton molempien maiden arkkivihollisen kanssa? Espanjan valtion huipulla Franco otti etäisyyttä Saksaan, mutta *ABC* ja *La Vanguardia* puolustelivat Saksan päätöstä. Saksa osaltaan mahdollisesti talvisodan syyttämisen eikä auttanut Suomea. Suhteesta Saksaan tuli ongelmallinen niin lehdissä kuin valtiossakin.

Espanja oli vasta voittanut oman sotansa ja Suomi taisteli nyt jo toisen kerran kommunisteja vastaan. Molempia maita yhdisti raskas kokemus punaisesta kapinasta ja sodasta omia maanmiehiä vastaan. *ABC*:n kirjoituksessa Suomen sisällissodasta joulukuun alussa lehti tarkoituksella loi yhtymäkohtia maiden sisällissotien välille käyttäen francolaisia termejä muun muassa valkoisista sekä Vaasasta, jonne Suomen hallitus pakeni. Varsinkin Mannerheimin ja Francon välille luotiin ilmeisiä assosiaatioita. Samanlaisia kirjoituksia varsinkin *ABC* julkaisee ajoittain.

Suomalaisten poliittisen vastarinnan sekä myöhemmin sodan voittojen myötä kirjoitukset Suomen oloista ja kulttuurista ilmestyivät lehtien sivuille. Kirjoituksissa käsiteltiin espanjalaisille oudon maan oloja, ihmisiä, tärkeitä historian hetkiä ja kulttuurisia saavutuksia, ja heräteltiin espanjalaisten omia nationalistisia tunteja. Esimerkiksi Kalevala, Frans Emil Sillanpään kirjallisuuden Nobel-palkinto, Jean Sibelius, Suomen koulut ja korkea lukutaito nousivat aiheiksi, jotka herättivät kiinnostusta ja arvostusta. Suomalaisillahan oli sotilaallisten taitojensa lisäksi myös korkea sivistys! Löydökset Suomesta toimivat vastapainona Neuvostoliitolle ja kommunismille, jotka eivät edustaneet kulttuuria tai sivistyneisyyttä lainkaan, ja antoivat lisäarvoa Suomen taistelulle.

Tammikuuhun mennessä lehtien uutisoinnin sävy muuttui pessimistisestä yltiöpositiiviseen. Tiedot suomalaisten saamista voitoista saivat ylistystä, ja varsinkin *ABC*:ssä ennustettiin jo Suomen voittoa koko sodasta. Uutisten

perusteella suomalaiset olivat lähes täysin voittamattomia. Suomalaisia oli vähemmän kuin Neuvostoliiton sotilaita, mutta he olivat paljon taitavampia hyödyntämään talvisia olosuhteita ja sitkeämpiä halussaan puolustaa isänmaataan. Moraalinen oikeutus ja henki olivat Suomen kansan puolella. Puna-armeijan miehiä kuoli tai otettiin vangiksi runsain määrin, ja kalustoa tuhottiin ja otettiin suomalaisten käyttöön. Neuvostoliiton sotilaat olivat kaikin puolin heikompia sotilaita kuin suomalaiset. Neuvostoliittolaiset miellettiin mielettömiksi massoiksi, jotka hyökkäsivät idästä kohti länttä aikomuksenaan tuhota sen sivistys. Suomalaiset harvoin kärsivät tappioita ja lähes ainoat kuolleet suomalaiset olivat siviilejä, joita puna-armeija oli tarkoituksella pommittanut lentokoneilla. Neuvostoliiton moraalittomiksi katsottuihin tekoihin tartuttiin ja niiden katsottiin kuuluvan ennen kaikkea venäläiseen kansanluonteeseen, eikä Neuvostoliiton sotilasstrategiaan.

Neuvostoliiton tuomitsemisen ja hirviönä esittämisen ja Suomen kannustamisen takana oli francolainen ideologia, jonka kulmakiviä oli neuvostovastaisuus ja antikommunismi. Francolaisen narratiivin mukaisesti lehdet kirjoittivat siitä, minkä ne näkivät kertomisen arvoiseksi ja kansallismielistä identiteettiä vahvistavaksi. Tämä johti siihen, että talvisotauutisointi oli vahvasti puolueellista. Lehdet kirjoittivat siitä, miten talvisodassa haluttiin käyvän ja miten talvisotaan pitäisi suhtautua kotimaassa ja ulkomailla. Toisaalta lehtien käyttämät ja julkaisemansa Suomen viralliset sotaraportit olivat lähteenä hyvin yksipuolisia, eivätkä antaneet juuri sijaa muunlaiselle näkemykselle. Muualla maailmassa osin nähtiin Suomalaisen propagandan läpi, mutta tutkimissani lehdissä kritiikkiä ei esitetä, eikä sille ollut francolaisesta näkökulmasta syytäkään. *La Vanguardia* on välillä epäilevämpi kuin *ABC*, mutta ei kyseenalaista narratiivia. Neuvostoliittolaisten epäinhimillinen kuvakin säröili lähinnä siksi, että lehtien negatiiviset kuvaukset olivat tarkoituksetta ristiriidassa keskenään.

ABC:n ja myös *La Vanguardian* narratiivi ja kuva talvisodasta ajautui vähitellen ristiriitaan todellisuuden kanssa. Lehdet uutisoivat suomalaisten menestyksistä, mutta helmikuussa näiden juttujen seasta saattoi lukea kirjoituksia siitä, kuinka kipeästi Suomi tarvitsi ulkomaisten sotilaallista ja materiaalista tukea Neuvostoliiton kasvavan sotilaallisen voiman edessä. Suomen voitto loittoni ja lehdet joutuivat taas kohtamaan synkän realismin. Narratiivi voitokkaasta

taistelusta kommunismia vastaan mureni. Se muuttui Suomen elintaisteluksi, johon liittoutuneet ja Saksakin voisivat vielä vaikuttaa.

Lopulta rauhan tullessa maaliskuussa 1940 voimakkailta tunteilta ei säästyty. Suomi oli marttyyri, joka oli jätetty yksin taistelemaan pahuutta vastaan. *La Vanguardia* oli kaksikosta rauhallisempi. Lehti kunnioitti suomalaisten osoittamaa vastarintaa ja totesi, ettei rauha ollut Neuvostoliitolle mikään voitto. *ABC*:ssä sen sijaan oltiin järkyttyneitä ja vihaisia Moskovan rauhansopimuksesta. Neuvostoliitto sai käsiinsä suuria maa-aloja Suomesta, vaikka sen sotilaallinen taito oli ollut ala-arvoista. Lehti toteaa katkerasti, että Suomen olisi pitänyt luovuttaa Neuvostoliiton vaatimat alueet jo syksyllä. Poikkeuksena muista antikomintern-maista Espanja oli avoimen vihamielinen Neuvostoliittoa kohtaan. Saksa, Italia ja Japani olivat näennäisen myöntäväisiä Neuvostoliitolle poliittisista syistä, mutta silti sympaattisia ja kunnioittavia Suomea kohtaan.

ABC oli raivoissaan länsimaille, joiden demokraattinen hallinto oli syy sille, miksi avunanto Suomelle oli niin hidasta. Francolaisten näkökulmasta demokratia oli tehotonta. Suomen demokratia tosin sai osakseen poikkeuksellista arvostusta, sillä maa oli kyennyt yhtenäistymään kansakuntana isänmaan puolesta. Molemmat lehdet olivat huojentuneita siitä, että Suomi sai sentään säilyttää itsenäisyytensä eikä Kuusisen hallitusta nostettu valtaan.

ABC ja *La Vanguardia* noudattivat tutkimusteni valossa pitkälti jo sisällissodan aikaisia poliittisia linjojaan, vaikka *La Vanguardia* ei ollut enää niin liberaali tai vasemmistolainen. *ABC* on välillä jopa kiihkeä francolaisuudessaan ja *La Vanguardia* huomattavasti hillitympi. Lehtien suhteellinen osuus työssäni onkin epätasapainossa juuri *ABC*:n vahvemman ideologisen otteen takia, mutta myös siksi, että sillä oli käytettävissään enemmän palstatilaa kuin *La Vanguardialla*. *La Vanguardia* oli myös varovaisempi esittämään mielipiteitä talvisodasta ja Suomesta, mikä kertoo jotain Espanjan todellisesta kansallisesta yhtenäisyydestä. Lehti olikin nopeampi lopettamaan uutisoinnin Suomesta.

Muutama päivä rauhantulon jälkeen uutisointi Suomesta lakkasi lähes tyystin. Sanomalehtien ykkösuutinen työnnettiin sivuun parrasvaloista yhtä nopeasti kuin se oli sinne marraskuussa noussutkin. Tämä oli tavallinen ilmiö muidenkin

maiden lehdistöissä, kun huomio siirtyi koko Euroopan tilanteeseen ja Saksan ja liittoutuneiden väliseen sotaan. Sinne siirtyi myös espanjalaisten lehtien huomio, mutta heidän ensisijainen kiinnostuksen kohde oli heidän arkkivihollisensa Neuvostoliitto, kuten se oli ollut koko sodan ajan. Suomi ja talvisota olivat olleet hyvä keino kertoa tarinaa Espanjan kivuliaasta sisällissodasta ja francolaisesta ideologiasta, ja osoittaa muille maille Espanjan tunteja. Espanja oli löytänyt uuden aateveljen Neuvostoliittoa vastaan, mutta lehdissä Suomelle ei enää löytynyt tilaa. Yksi taistelu kommunismia vastaan oli hävitty, mutta sota jatkui. Kuten niin monessa muussakin talvisotaa seuranneessa maassa, Suomi oli jättänyt lähtemättömän jäljen espanjalaiseenkin tietoisuuteen.

Olen pyrkinyt vastaamaan kysymyksiin siitä, mitä Espanjassa ajateltiin Suomesta ja talvisodasta sanomalehtien kautta, ja miksi. Mielestäni onnistuin tässä. Tutkimuksessani on kuitenkin jäänyt vastaamatta monia tarkentavia kysymyksiä ja uusia on noussut tutkimusta tehdessä. Käyttämäni lähdeaineisto oli lopulta suppea. Mitä Espanjan muu sanomalehdistö kirjoitti Suomesta ja talvisodasta? Erosiko niiden kirjoittelu tutkimistani vai oliko se samanlaista? Tästä voimme johtaa kysymyksen, kuinka yhtenäinen Francon ajan lehdistö lopulta oli juuri sisällissodan jälkeen. Myös valtion ja sanomalehdistön suhde on jäänyt epäselväksi varman tiedon puutteessa. Kuinka paljon Franco ja hallitus puuttuivat sanomalehtien kirjoituksiin käytännön tasolla? Tutkimukseni antaa viitteitä siitä, että ohjeita annettiin. Mitä mieltä hallinnossa oltiin Suomen tilanteesta? Espanjan ja Saksan suhteet sekä Espanjan ja läntisten demokratioiden suhteet valtion johdossa ja tutkimissani sanomalehdissä näyttäytyvät ristiriitaisina. Miten Espanjan muuttuvat suhteet Saksaan ja läntisiin demokratioihin ymmärrettiin sanomalehdissä ja miten ne mahdollisesti vaikuttivat uutisointiin talvisodasta? Miten lehdet asettavat talvisodan koko Euroopan suursodan kontekstiin? Tätä aihetta en ole ollenkaan käsitellyt gradussani. Myös Espanjan tavallinen kansa on jäänyt paitsioon tutkimuksessani. Miten talvisota otettiin vastaan lukevassa yleisössä? Tutkittavaa Suomesta, Espanjasta ja talvisodasta siis vielä riittää.

Lähteet ja tutkimuskirjallisuus

I Lähteet

ABC Madrid 1939–1940

<http://hemeroteca.abc.es/>

ABC Sevilla 1939–1940

<http://hemeroteca.sevilla.abc.es/>

La Vanguardia 1939–1940

<http://www.lavanguardia.com/hemeroteca>

II Tutkimuskirjallisuus

Alenius, Kari 2011: ”’Koko meidän pieni kansamme ottaa syvimmin sydämen tuntein osaa Teidän kohtaloonne...’ Talvisota virolaisten kokemana”. *Studia historica septentrionalia* 63 (Talvisota kokemuksena), 2011, s. 157–171. Toimittaneet Kari Alenius & Olavi K. Fält.

Beevor, Antony 2006: *Taistelu Espanjasta: Espanjan Sisällissota 1936–1939*. Suomentanut Matti Kinnunen. WSOY, Helsinki.

Bowen, Wayne H. 2000: *Spaniards and Nazi Germany: Collaboration in the New Order*.

Bowen, Wayne H. 2006: *Spain During World War II*. University of Missouri Press, Columbia.

Davara Torrego, Francisco Javier 2005: “Los periódicos españoles en el tardo franquismo. Consecuencias de la nueva ley de prensa.” *Comunicación y hombre: revista interdisciplinar de ciencias de la comunicación y humanidades*. 1/2005. s. 131–147. Universidad de Francisco de Vitoria. <https://dialnet.unirioja.es/download/articulo/1392817.pdf> (Luettu viimeksi 8.12.2017)

Francisco Fuentes, Juan & Fernández Sebastián, Javier 1998: *Historia del Periodismo Español: Prensa, política y opinión pública en la España contemporánea*. Editorial Síntesis S.A, Madrid.

Fält, Olavi 2009: ”Talvisota Japanissa: Suomi sankarina ja esikuvana taistelussa kommunismia vastaan”. Antero Holmila, *Talvisota muiden silmin: maailman lehdistö ja Suomen taistelu*. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä.

Ganivet, Ángel 1998: *Suomalaiskirjeitä*. Suomentanut Kaarle Hirvonen. 3. painos. WSOY, Juva.

Halmesvirta, Anssi 2009: ”Talvisota Unkarissa”. Antero Holmila, *Talvisota muiden silmin: maailman lehdistö ja Suomen taistelu*. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä.

Holmila, Antero 2009: *Talvisota Muiden Silmin: Maailman Lehdistö ja Suomen Taistelu*. Atena, Jyväskylä.

Holmila, Antero 2009: ”Talvisodan kuva brittilehdistössä”. Antero Holmila *Talvisota Muiden Silmin: Maailman Lehdistö ja Suomen Taistelu*. Atena, Jyväskylä.

Julkunen, Martti 1975: *Talvisodan kuva. Ulkomaiset sotakirjeenvaihtajat Suomessa v. 1939–1940*. Väitöskirja, Humanistinen tiedekunta, Turun yliopisto. Forssan Kirjapaino Oy, Forssa.

Juusela, Jyrki 2003: *Suomalaiset Espanjan sisällissodassa 1936–1939*. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä.

Kanervo, Pirkko 2009: ”Suomi erotuomarina suurten pelissä: Italian lehdistö ja talvisota”. Antero Holmila, *Talvisota muiden silmin: maailman lehdistö ja Suomen taistelu*. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä.

Lentilä, Riitta & Juutilainen, Antti 2002: ”Talvisodan uhrin”. Jari Leskinen & Antti Juutilainen, *Talvisodan pikkujättiläinen*, s. 816–828. 2. painos. WSOY, Helsinki.

Leskinen, Jari & Juutilainen, Antti 2002: *Talvisodan Pikkujättiläinen*. 2.painos WSOY, Helsinki.

Mertala, Petteri 2013: *Kuvalla voi olla merkitystä: Suomen ja Espanjan väliset suhteet vuosina 1917–1946*. Väitöskirja, Humanistinen tiedekunta, Oulun yliopisto. Juvenes Print, Tampere.
<http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526202433.pdf> (Luettu viimeksi 8.12.2017)

- Nevakivi, Jukka 2000: *Apu jota ei annettu: Länsivallat ja Suomen talvisota 1939–1940*. WSOY, Juva.
- Richardson, John E. 2007: *Analysing Newspapers: An Approach from Critical Discourse Analysis*. Palgrave MacMillan
- Payne, Stanley G. 1962: *Falange, A History of Spanish Fascism*. Stanford University Press.
- Payne, Stanley G. 1987: *The Franco Regime*. University of Wisconsin Press.
- Payne, Stanley G. 1999: *Fascism in Spain, 1923–1977*. University of Wisconsin Press.
- Payne, Stanley G. 2004: *The Spanish Civil War, the Soviet Union, and Communism*. Yale University Press.
- Peltovuori, Risto 2009: ”Saksa talvisodan katselijana”. Antero Holmila, *Talvisota muiden silmin: maailman lehdistö ja Suomen taistelu*. s. 61–80.
- Phelan, James & Rabinowitz, Peter J. 2012: ”Narrative as Rhetoric”. Teos *Narrative Theory: Core Concepts & Critical Debates*, sarjassa *Theory and Interpretation of Narrative* 2012. s. 3–9.
- Seppinen, Ilkka 2002: ”Suomi kovassa maailmassa”. Jari Leskinen & Antti Juutilainen, *Talvisodan pikkujättiläinen*, s. 829–839. 2.painos. WSOY, Helsinki.
- Soikkanen, Timo 2002: ”Talvisodan henki”. Jari Leskinen & Antti Juutilainen, *Talvisodan pikkujättiläinen*, s. 235–251. 2. painos. WSOY, Helsinki.
- Turtola, Martti 2002: ”Kansainvälinen kehitys Euroopassa ja Suomessa 1930-luvulla”. Jari Leskinen & Antti Juutilainen, *Talvisodan pikkujättiläinen*, s.13–46 2. painos. WSOY, Helsinki.
- Turtola, Martti 2002: ”Katkera rauha ja Suomen ulkopoliittinen asema sodan jälkeen”. Jari Leskinen & Antti Juutilainen, *Talvisodan pikkujättiläinen*, s.843-863 2. painos. WSOY, Helsinki.
- Vuorinen, Marja 2012: *Enemy Images in War Propaganda*. Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne, Iso-Britannia.

Wunsch, Sinikka 2009: "Taisteleva Suomi antoi toivoa pienille maille – *New York Timesin* kirjoittelu talvisodasta". Antero Holmila, *Talvisota muiden silmin: maailman lehdistö ja Suomen taistelu*. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä.